

การนำการรอกการลงโทษและรอกการกำหนดโทษปรับมาใช้ในประเทศไทย

การบังคับใช้โทษปรับ

1. โทษปรับที่บังคับใช้ต่อบุคคลผู้กระทำความผิด

ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 28 บัญญัติว่า "ผู้ใดต้องโทษปรับ ผู้นั้นจะต้องชำระเงินตามจำนวนที่กำหนดไว้ในคำพิพากษาต่อศาล" ตามบทบัญญัติมาตรานี้ผู้ชำระเงินตามโทษปรับ คือผู้ต้องโทษปรับ และผู้ต้องโทษปรับ คือผู้กระทำความผิด แต่โทษปรับไม่จำเป็นต้องให้แก่ผู้ต้องคำพิพากษาเสมอไป เพราะอาจมีกรณีที่ต้องปรับโดยเจ้าพนักงานได้ เช่น ผู้กระทำความผิดได้ชำระค่าปรับตามอัตราค่าปรับอย่างสูงแก่พนักงานเจ้าหน้าที่ในคดีที่มีโทษสถานเดียว หรือผู้ต้องหาชำระค่าปรับพนักงานสอบสวนตามที่พนักงานสอบสวนได้เปรียบเทียบแล้ว ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 37

ศาสตราจารย์จิตติ ติงศภัทย์ อธิบายว่า โทษปรับอาจเป็นโทษสำเร็จในตัวเองหรือโทษประธาน เช่น กฎหมายกำหนดโทษปรับสถานเดียว และศาลก็ลงโทษปรับดังกล่าว เช่น ในความผิดลหุโทษ และอาจมีลักษณะเป็นโทษผนวกที่ศาลอาจกำหนดให้ลงเพิ่มแก่ผู้กระทำความผิด ดังที่มาตรา 20 แห่งประมวลกฎหมายอาญาได้บัญญัติว่า "บรรดาความผิดที่กฎหมายให้ลงโทษทั้งจำคุกและปรับด้วยนั้น ถ้าศาลเห็นสมควรจะลงแต่โทษจำคุกก็ได้ " แสดงว่าศาลไม่จำเป็นต้องลงโทษปรับด้วยเสมอไป ตามปกติก็ลงโทษจำคุกเท่านั้น แต่ถ้าความผิดนั้นร้ายแรงหรือมีเหตุอันควรลงโทษทั้งจำคุกและปรับ หรือมีกรณีที่แยกโทษจำคุกลงปรับสถานเดียว ความผิดรับโทษในปัจจุบันบ้างในการปรับแทนที่จะปล่อยตัวโดยไม่ให้รับโทษใด ๆ เลย นอกจากนั้นโทษปรับอาจมีลักษณะเป็นโทษอุปกรณ คือเมื่อลงโทษอื่นเป็นโทษประธานไปแล้วต้องลงโทษปรับกำกับไปด้วยเสมอ เช่น ตามพระราชบัญญัติพ.ศ. 2472 มาตรา 68 ซึ่งเมื่อศาลลงโทษจำคุกแล้วต้องลงโทษปรับด้วยจะลงแต่โทษจำคุกอย่างเดียวไม่ได้ และตามพระราชบัญญัติการพนัน (ฉบับที่ 3 พ.ศ. 2485) มาตรา 3 ถ้าจำเลยเคยกระทำความผิดมาแล้ว ก็ให้ลงโทษทั้ง

จำคุกและปรับ จึงเห็นได้ว่า ผู้รับโทษปรับคือผู้กระทำความผิด ซึ่งอาจต้องรับโทษอื่นด้วยตนเอง¹

มีข้อที่น่าสงสัยเกี่ยวกับมาตรา 20 ดังกล่าว ใช่ว่าความผิดที่มีทั้งโทษจำคุกและปรับ ซึ่งส่วนใหญ่แล้วมักจะเป็นความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ เช่น ลักทรัพย์ ซึ่งทรัพย์ รั้งราวทรัพย์ ปล้นทรัพย์ เจตนารมณ์ของกฎหมายที่กำหนดโทษ 2 สถาน ในความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ไม่ได้ประสงค์ที่จะให้โทษหนักขึ้นเท่านั้น แต่เพื่อแก่นัยของโลกของผู้กระทำความผิด เพราะความผิดเกี่ยวกับทรัพย์มักกระทำด้วยความโลภหรือความต้องการทางเศรษฐกิจของผู้กระทำ เจตนาจริง ๆ ก็คงต้องการลงโทษจำคุกจึงจะสาสมกับความผิด แต่ถ้าให้รับโทษปรับด้วย ก็จะช่วยให้รู้สึกว่าการสูญเสียทรัพย์เป็นความทุกข์ได้เช่นกัน ฉะนั้น แม้ศาลจะลงแต่โทษจำคุกก็ได้ หากเป็นความผิดเกี่ยวกับทรัพย์แล้ว ศาลก็ควรคำนึงถึงเจตนารมณ์ข้อนี้ด้วย เพื่อว่าผู้กระทำความผิดจะต้องได้รับโทษทั้ง 2 สถาน ส่วนในกรณีความผิดตามกฎหมายอื่น ซึ่งมีทั้งโทษจำคุกและปรับ เช่น ตามพระราชบัญญัติฉ้อโกง พ.ศ. 2494 พระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ. 2484 พระราชบัญญัติยาเสพติดฯ ซึ่งต้องนำมาตรา 20 ดังกล่าว ไปใช้ด้วยเช่นกันการลงแต่โทษจำคุกอย่างเดียวก็อาจเหมาะสม²

2. โทษปรับที่บังคับใช้ต่อนิติบุคคล

นิติบุคคล คือสิ่งที่กฎหมายสมมติว่า เป็นบุคคลเพื่อให้มีสิทธิและหน้าที่ต่าง ๆ ได้เหมือนบุคคลธรรมดา เว้นแต่สิทธิและหน้าที่ซึ่งว่าโดยสภาพจะพึงมีพึงเป็นได้เฉพาะแก่บุคคลธรรมดาเท่านั้น* หลักในเรื่องนี้เป็นหลักในกฎหมายแพ่งซึ่งย่อมใช้ได้ในการฉินิติบุคคลทั้งปวง แม้แต่นิติบุคคลที่จัดตั้งขึ้นเป็นพิเศษตามกฎหมายอื่น นอกจากความสามารถในการทำนิติกรรม

¹จิตติ ดิงศภัทย์, คำอธิบายประมวลกฎหมายอาญา ภาค 1 ตอนที่ 2, หน้า 880-881.

²โกเมน ภัทรภิรมย์, คำบรรยายประมวลกฎหมายอาญาแห่งนิติบัญญัติยสุภา, บรรยายครั้งที่ 13, วันที่ 22 กรกฎาคม 2531, หน้า 10-11.

*ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 68-70.

สัญญาทางแพ่งแล้ว เป็นที่ยอมรับว่านิติบุคคลก็อาจทำละเมิดได้ ในส่วนของการกระทำความผิดอาชญา นั้น มีปัญหาในทางทฤษฎีอยู่บ้าง นิติบุคคลกระทำความผิดทางอาญาได้หรือไม่ เช่น บริษัท ก จะบุกรุกอสังหาริมทรัพย์ของนาย ข ได้หรือไม่ หรือ บริษัท ค จะฉ้อโกงประชาชนได้หรือไม่ ปัญหาข้อนี้อาจต้องพิจารณาอย่างจริงจังยิ่งขึ้นในกรณีความผิดพิเศษหรือความผิดโดยเทคนิค (Mala Prohibita) อันอาจต่างจากความผิดในตัวเอง (Mala In Se) ดังความผิดหลายฐานในประมวลกฎหมายอาญา เช่นความผิดฐานไม่แจ้งปริมาณสินค้าที่เก็บรักษา ความผิดฐานโฆษณาสินค้า ผ่าฝืนคำสั่งของเจ้าหน้าที่ในต่างประเทศที่มีทฤษฎีที่ถือกันอยู่เหมือนกันว่า ความรับผิดทางอาญาจะต้องมีการกระทำและมืองค์ประกอบภายในส่วนจิตใจ นิติบุคคลไม่อาจมีการกระทำโดยตัวเองได้ และไม่อาจแสดงเจตนาหรือกระทำโดยประมาทโดยตัวนิติบุคคลนั้นเองได้ นิติบุคคลจึงไม่มีความผิดทางอาญา เมื่อไม่มีความผิดจึงไม่อาจรับโทษทางอาญาได้³ แต่ในอีกหลายประเทศ ถือว่านิติบุคคลเป็นสิ่งที่กฎหมายสมมติ เมื่อสมมติขึ้นแล้วก็ต้องสมมติต่อไปว่ามีผู้แสดงเจตนาแทนนิติบุคคลได้ และมีการกระทำแทนนิติบุคคลได้ถ้าไม่ถือเช่นนี้ ย่อมแต่ความรับผิดในทางอาญาเลย แม้ความรับผิดทางแพ่งก็มีไม่ได้ ในที่สุดแล้วการสมมติให้บุคคลก็ไม่เกิดประโยชน์อันใด โดยทั่วไปแล้วจึงถือตามคำพิพากษาศาลอังกฤษในคดี R.V.I.C.R. Haulage Ltd.* ที่วินิจฉัยว่านิติบุคคลต้องรับผิดทางอาญา ตามหลัก Alter Ego ซึ่งแปลว่าฉันคือผู้นั้น หมายความว่า การกระทำโดยผู้แทนของนิติบุคคล คือการกระทำของนิติบุคคลเองตามหลักนี้ นิติบุคคลจึงต้องรับผิดทางอาญา ในกรณีที่กฎหมายใช้คำว่า ผู้ใดหรือบุคคลใด ย่อมหมายถึงทั้งบุคคลธรรมดาและนิติบุคคล และแม้จะขาดคุณสมบัติในการกระทำความผิดบางฐาน ก็อาจเป็น

³ คณิต วัฒนคร, กฎหมายอาญาภาคความผิด, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2525), หน้า 2-3.

* ตัดสินในปี ค.ศ. 1944 และเป็นที่ยอ้างอิงกันอย่างแพร่หลาย.

ตัวการร่วมกับบุคคลอื่นได้*

ในประเทศไทยข้อที่ว่า นิติบุคคลทำความผิดอาญาได้หรือไม่ เคยมีข้อถกเถียงกันมาก่อนเช่นกัน ศาสตราจารย์ ดร.หยุด แสงอุทัย เคยมีความเห็นมาตั้งแต่สมัยที่ใช้กฎหมายลักษณะอาญา และคำพิพากษาฎีกาในเรื่องนี้ยังไม่ชัดเจนว่า นิติบุคคลเป็นสิ่งที่กฎหมายแห่งสร้างขึ้น เพื่อประโยชน์ในทางทรัพย์สินเท่านั้น ถ้ากฎหมายอาญาประสงค์จะให้โทษ ก็ต้องระบุไว้ชัดเจนอย่างในกฎหมายลักษณะอาญาที่เอาโทษแก่บริษัทฯ โดยชัดเจนในกรณีที่ทำกฎหมายอาญา ไม่ได้บัญญัติเจาะจงไว้ในทางกฎหมายอาญาก็ต้องถือเสมือนว่า ไม่มีนิติบุคคล เมื่อถือว่าไม่มีนิติบุคคลในทางอาญาแล้วต้องถือว่าจำเลยที่เป็นบุคคลธรรมดา เช่นผู้จัดการนั้นเองเป็นผู้กระทำผิด ความลำบากในการวินิจฉัยคดีอยู่ที่ว่า ผู้วินิจฉัยคดีมักจะเอาความคิดของกฎหมายแห่งไปปะปนกับความคิดของกฎหมายอาญา ในทางอาญา กฎหมายบัญญัติไว้ชัดเจนว่า "การกระทำผิดอาญาต้องมีเจตนา" และเฉพาะบุคคลธรรมดาเท่านั้นที่จะตั้งใจกระทำ และประสงค์ต่อผลหรือตั้งใจกระทำและประสงค์ต่อผลหรือตั้งใจ และอาจเห็นผลแห่งการกระทำได้ กฎหมายลักษณะอาญาได้วางรากฐานอยู่บนความจริง และจะเอาผิดก็ต่อเมื่อผู้กระทำผิดมีความชั่ว (คือเจตนาหรือประมาทเท่านั้น) แต่นิติบุคคลย่อมจะมีเจตนาไม่ได้

แต่มักกฎหมายบางท่าน เช่น ศาสตราจารย์จิตติ ติงศภัทิย์ มีความเห็นว่านิติบุคคลอาจรับผิดทางอาญาได้ โดยอธิบายว่า "ปัญหาที่น่าคิดอีกข้อหนึ่งที่มีข้อโต้เถียงและข้อวินิจฉัยโดยตรงก็คือ นิติบุคคลจะทำผิดอาญาได้เพียงใด การที่ศาลฎีกาลงโทษบริษัทจำเลยมากก็แสดง

*คำพิพากษาฎีกาที่ 584/2500 โจทก์ฟ้องบริษัทจำกัดเป็นจำเลยร่วมกับกรรมการข้อหาปลอมและใช้เอกสารสิทธิปลอม ศาลฎีกาได้วินิจฉัยว่านิติบุคคลอาจรับผิดทางอาญาร่วมกับบุคคลธรรมดาซึ่งเป็นกรรมการดำเนินการของนิติบุคคลได้ ถ้าการกระทำผิดทางอาญานั้นกรรมการดำเนินการกระทำไปเกี่ยวกับกิจการตามวัตถุประสงค์ของนิติบุคคลที่ได้จดทะเบียนไว้และเพื่อให้นิติบุคคลได้รับประโยชน์จากการกระทำนั้น ตามนัยแห่งคำพิพากษาฎีกาที่ 1669/2506.

อยู่ในตัวว่า ศาลฎีกาเห็นว่านิติบุคคลทำผิดคดีนี้ได้ แต่ก่อนมาเคยมีปัญหาทำนองนี้มาบ้าง แต่ก็ไม่ใช่เป็นปัญหาโดยตรง จึงเป็นการยากที่จะทราบแนวที่ศาลฎีกายกคดีฎีกาที่ 841-842/2469 บริษัทกับบุคคลผู้รับมอบอำนาจถูกฟ้องเป็นจำเลยว่ากระทำความผิดพระราชบัญญัติการทำเหมืองแร่ พ.ศ. 2461 มาตรา 64(1) (2) ศาลพิพากษาลงโทษปรับบริษัทผู้เดียว ไม่ลงโทษปรับผู้รับมอบอำนาจ เพราะบริษัทเป็นผู้รับโอนประทานบัตร หรือนายหนึ่งเป็นผู้ถือประทานบัตรซึ่งมีหน้าที่ต้องปฏิบัติการในเรื่องถ่ายเทมลแร่ตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ จำเลยที่เป็นแต่เพียงลูกจ้าง ไม่มีหน้าที่ตามกฎหมายจึงไม่มีความผิด ต่อมาฎีกาที่ 265/2473 ซึ่งโจทก์ฟ้องบรรณาธิการกับบริษัทหนังสือพิมพ์เป็นจำเลยหาว่าหมิ่นประมาทตามกฎหมายลักษณะอาญา มาตรา 282 ศาลอุทธรณ์วินิจฉัยข้อกฎหมายเรื่องนิติบุคคลว่า จำเลยที่ 2 แม้จะเป็นนิติบุคคลก็ต้องรับผิดทางอาญาตามพระราชบัญญัติสมุดเอกสารและหนังสือพิมพ์ พ.ศ. 2470 มาตรา 33 ซึ่งบัญญัติตัวผู้ต้องรับผิดที่เกิดเพราะการโฆษณาไว้แล้วจะนั้นแม้เจ้าของหนังสือพิมพ์จะเป็นนิติบุคคลก็ยังคงต้องรับผิดทางอาญาตามพระราชบัญญัติที่ระบุไว้และลงโทษปรับได้โดยเทียบเคียงจาก มาตรา 347 ถึงมาตรา 353 ในกฎหมายลักษณะลักษณะอาญาว่านิติบุคคลย่อมถูกฟ้องทางอาญาและรับโทษเพียงปรับได้ จึงพิพากษาปรับบริษัทจำเลย เจ้าของหนังสือพิมพ์ตามกฎหมายลักษณะอาญา มาตรา 282 ปัญหาข้อนี้มิได้รับการวินิจฉัยในชั้นฎีกาโดยชัดแจ้ง แต่ศาลฎีกาคงพิพากษายืนลงโทษตามศาลอุทธรณ์ ต่อมาฎีกาที่ 185/2489 โจทก์ฟ้องบริษัทนิติบุคคลและผู้จัดการของนิติบุคคลว่ากระทำความผิดพระราชบัญญัติเหมืองแร่ พ.ศ. 2461 มาตรา 35 โดยยื่นบัญชีการขุดหาแร่ไม่ตรงกับความจริง ศาลพิพากษาลงโทษปรับบริษัท ซึ่งเป็นผู้ถือประทานบัตร แต่ไม่ลงโทษผู้จัดการโดยเหตุผลว่าความในพระราชบัญญัตินั้นให้รับผู้ถือประทานบัตรมิใช่หน้าที่ของผู้อื่นที่จะต้องปฏิบัติการยื่นบัญชีตามกฎหมายผู้จัดการจึงไม่มีความผิดเป็นส่วนตัว

นิติบุคคลนั้นย่อมจะรับโทษได้ แต่รับโทษจำคุกไม่ได้โดยสภาพ แต่ปัญหาอีกข้อหนึ่งก่อนถึงเรื่องโทษก็คือ นิติบุคคลจะทำผิดอาญาได้อย่างไรในเมื่อนิติบุคคลไม่มีตัวตน ไม่มีชีวิตจิตใจ จะมีการกระทำและมีเจตนาซึ่งมีสารสำคัญแห่งความรับผิดชอบทางอาญาได้อย่างไร ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 70 ก็บัญญัติว่าความประสงค์ของนิติบุคคลแสดงปรากฏจากผู้แทนทั้งหลาย ซึ่งตามกฎหมายแพ่งนั้นน่าจะหมายความถึงการแสดงเจตนาในทางแพ่ง มิใช่เจตนาทางอาญา ตามมาตรา 76 ที่ได้บัญญัติไว้ชัดแจ้งว่า การกระทำของผู้แทนทั้งหลายอาจทำให้นิติบุคคลต้อง

รับผิดชอบในการใช้ค่าสินไหมทดแทน ไม่เกี่ยวไปถึงโทษทางอาญา ฉะนั้น ถ้าความผิดอาญาใดต้องอาศัยเจตนาเป็นหลักเกณฑ์แห่งความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 59 หรือกฎหมายลักษณะอาญา มาตรา 43 แล้วก็ย่อมไม่มีทางที่จะเอาผิดแก่นิติบุคคลซึ่งไม่มีจิตใจ ไม่อาจมีเจตนากระทำการอันเป็นผิดกฎหมายได้ เพราะไม่อาจกระทำโดยรู้สำนึกในการที่กระทำและประสงค์ต่อผลหรือเล็งเห็นผลได้ เว้นแต่ในบางกรณีที่ถูกกฎหมายบัญญัติไว้โดยเฉพาะ เช่น ความผิดที่เกิดเพราะโฆษณาในเอกสารหนังสือพิมพ์ตามฎีกาที่ 265/2473 หรือความผิดที่บัญญัติถึงตัวผู้รับผิดชอบไว้โดยเฉพาะ เช่นผู้ถือประทานบัตรตามพระราชบัญญัติเหมืองแร่ตามฎีกาที่ 841/2469 และฎีกาที่ 185/2489 ซึ่งดูเหมือนจะเป็นความผิดที่แม้จะเกิดขึ้นเพราะไม่มีเจตนา ผู้ที่มีความรับผิดชอบตามที่กฎหมายระบุไว้ก็ต้องมีความผิด ในทางปฏิบัติเป็นที่ยอมรับในกฎหมายไทยแล้วว่านิติบุคคลทำผิดอาญาได้ กฎหมายบางฉบับถึงกับระบุชัดเจนว่า ถ้านิติบุคคลนั้น ๆ ทำความผิดให้ปฏิบัติอย่างไร และถ้ากรรมการรู้เห็นด้วยให้ปฏิบัติอย่างไร* เมื่อเป็นเช่นนั้นนิติบุคคลก็ต้องรับผิดชอบทางอาญาได้ แต่ในบรรดาโทษทางอาญาทั้ง 5 สถานะนั้น เมื่อถึงเวลาจะลงโทษจริงย่อมไม่อาจลงต่อผู้แทนของนิติบุคคลได้ เว้นแต่บุคคลนั้นเอง จะมีความรับผิดชอบเป็นส่วนตัวต่างหาก การลงโทษอาญาแก่นิติบุคคลจึงต้องลงเท่าที่จะลงได้ ตามสภาพที่เป็นจริง และความเป็นธรรม กล่าวคือจะลงโทษประหารชีวิตนิติบุคคลไม่ได้ แม้จำคุกและกักขัง ก็ทำไม่ได้เช่นกัน เพราะโทษทั้ง 3 สถาน่นี้ใช้แก่ชีวิตร่างกายและเสรีภาพ ซึ่งว่าโดยสภาพแล้ว ย่อมใช้กับนิติบุคคลไม่ได้ เว้นแต่จะกำหนดโทษอื่นขึ้นใหม่ให้มีลักษณะใกล้เคียงกัน เช่น การให้ล้มเลิกกิจการ หรือการให้หยุดทำการชั่วคราวอันจะมีผลคล้ายการประหารชีวิต หรือจำคุก แต่มาตรการดังกล่าวก็ถือกันว่าเป็นมาตรการทางแพ่ง คงมีแต่โทษปรับและริบทรัพย์สิน ซึ่งใช้

*พระราชบัญญัติ บริษัทมหาชน จำกัด พ.ศ.2521 มาตรา 210, 224, 225, 228, 229, 230 ใช้คำว่า บริษัทใดไม่ปฏิบัติตามมาตรา... บริษัทใดฝ่าฝืน มาตรา... มาตรา 219 ใช้คำว่าคณะกรรมการบริษัทใดไม่ปฏิบัติตาม มาตรา... มาตรา 249 ใช้คำว่า ในกรณีที่นิติบุคคลเป็นผู้กระทำความผิด และถูกลงโทษตามพระราชบัญญัตินี้ ให้ถือว่าผู้แทนนิติบุคคลเป็นผู้กระทำความผิดและต้องระวางโทษเช่นเดียวกับนิติบุคคลนั้นด้วย

บังคับแก่ทรัพย์สินของนิติบุคคลที่พอจะลงได้จริง เพราะนิติบุคคลย่อมมีทรัพย์สินซึ่งเมื่อว่าโดยสภาพ และความเป็นธรรมแล้ว ย่อมใช้บังคับกับนิติบุคคลได้ หลักปฏิบัติที่ตรงกันในประเทศทั้งหลาย ซึ่งยอมรับว่านิติบุคคลมีความรับผิดชอบทางอาญา ก็คือนิติบุคคลอาจถูกปรับและริบทรัพย์สินได้ แม้กฎหมายจะไม่ได้แยกวิธีปฏิบัติระหว่างบุคคลธรรมดา กับนิติบุคคลไว้ ปัญหาอาจจะเกิดขึ้นบ้างเมื่อนิติบุคคลถูกฟ้องว่ากระทำความผิดซึ่งมีแต่โทษจำคุก โดยไม่มีโทษปรับ เพราะในกรณีนี้ แม้จะมีความว่านิติบุคคลมีความผิด ก็ไม่อาจลงโทษจำคุกนิติบุคคลได้ ตัวอย่างคำพิพากษาฎีกาที่ศาลใช้วิธีลงโทษปรับนิติบุคคล เพราะสภาพแห่งกฎหมายเปิดช่องให้ทำได้ เช่น 265/2473, 185/2489, 1144/2493 และ 217/2500 เป็นต้น⁴

เมื่อนิติบุคคลไม่ชำระค่าปรับ ปัญหาที่เกิดขึ้นอีกว่าจะต้องทำอะไร ที่จริงข้อนี้ ก็คือ ควรจะปฏิบัติอย่างเดียวกับบุคคลธรรมดาตาม มาตรา 29 คือ ให้ยึดทรัพย์สินใช้ค่าปรับหรือ มิฉะนั้นก็ให้กักขังแทนค่าปรับ การยึดทรัพย์สินใช้ค่าปรับย่อมทำได้โดยไม่มีปัญหา แต่การกักขังแทนค่าปรับย่อมไม่สามารถทำได้ยุติ หนทางปฏิบัติมีทางเดียวคือ การยึดทรัพย์สินใช้ค่าปรับในทางปฏิบัติศาลก็พยายามหลีกเลี่ยงโทษจำคุกกับนิติบุคคลอยู่แล้ว เช่น ตามคำพิพากษาฎีกาที่ 1328/2503 คดีนี้โจทก์ฟ้องบริษัทจำกัด และกรรมการคนหนึ่งของบริษัทเป็นจำเลยที่ 1 และ 2 ตามลำดับ หว่าทำผิดพระราชบัญญัติศุลกากร และพระราชบัญญัติควบคุมการส่งออกนอก และนำเข้าในราชอาณาจักร ซึ่งสินค้าบางอย่าง ศาลชั้นต้นพิพากษายกฟ้อง ศาลอุทธรณ์ และศาลฎีกาพิพากษาว่าจำเลยทั้งสองทำผิดโทษปรับคนละห้าเท่าของราคาสินค้า และจำคุก

⁴รายละเอียดดู ประสิทธิ์ ไชวโกลล, "ความรับผิดชอบทางอาญาของนิติบุคคล", วารสารกฎหมายจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, พ.ศ. 2520, หน้า 124-147 : วิโรจน์ บริรักษ์จรยาวัตร, "ความรับผิดชอบทางอาญาของนิติบุคคล", ตุลพาห, พ.ศ. 2505, หน้า 763-769 : บัญญัติ สุชีวะ, "ความรับผิดชอบทางอาญาของนิติบุคคล", บทบัญญัติ พ.ศ. 2519, หน้า 1-6.

กรรมการจำเลยที่ 2 ไว้ 15 วัน โทษจำคุกเสียตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 55 ส่วนบริษัทนิติบุคคลคงปรับสถานเดียว ไม่ได้ลงโทษจำคุกด้วย แสดงให้เห็นว่าศาลคงเห็นว่าโทษจำคุก โดยสภาพแล้วไม่อาจลงแก่นิติบุคคลได้

อย่างไรก็ตาม นักกฎหมายในหลายประเทศเคยเสนอข้อคิดเห็นในทางวิชาการว่าในการฉีchnิติบุคคลกระทำผิดอาญา การมีโทษปรับแล้วริบทรัพย์สินเพียง 2 สถาน ซึ่งอันที่จริงแล้ว อาจมีแต่โทษปรับเท่านั้นที่จะลงแก่นิติบุคคลได้อย่างจริงจัง เพราะโทษริบทรัพย์สินย่อมใช้ได้ในเรื่องอื่นจำกัด สภาพเช่นนี้ย่อมทำให้นิติบุคคลไม่เข็ดหลาบหวาดกลัว ข้อต่อวัตถุประสงค์ในการลงโทษ ศาสตราจารย์ริชาร์ด ฟอกซ์ (Richard G. Fox) นักกฎหมายชาวออสเตรเลียได้เคยเสนอในการประชุม Law Asia ที่กรุงเทพมหานคร เมื่อวันที่ 8 - 12 สิงหาคม พ.ศ. 2524 ว่า ควรมีมาตรการเสริมโทษปรับสำหรับนิติบุคคล เมื่อศาลลงโทษนิติบุคคลในทางอาญาแล้ว ก็ควรใช้มาตรการเสริมอีกด้วย แม้จะเป็นมาตรการทางแพ่งก็ตาม เช่น กฎหมายควรเปิดช่องให้ศาลพิพากษาให้คืนกำไรบางส่วน ศาลอาจพิพากษาล้างสิทธิบางอย่าง หรือให้โฆษณาความผิดของตนเอง⁵ นักกฎหมายคนอื่น ๆ เคยเสนอว่า การลงโทษนิติบุคคล ควรเป็นการลงแก่เศรษฐกิจของนิติบุคคลนั้น โทษปรับก็เป็นสภาพบังคับต่อฐานะทางเศรษฐกิจของนิติบุคคลประการหนึ่ง แต่ควรมีมาตรการเสริมอันจะเป็นผลร้ายต่อสภาพเศรษฐกิจของนิติบุคคลนั้นยิ่งขึ้น เช่น ตามกฎหมายป้องกันการผูกขาดทางการค้า กฎหมายควบคุมสิ่งแวดล้อม และกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคของสหรัฐอเมริกา นอกจากจะสั่งปรับจำเลยที่เป็นนิติบุคคลแล้ว ศาลหรือเจ้าหน้าที่อาจสั่งให้นิติบุคคลนั้นโฆษณาเปิดเผยข้อเท็จจริง (affirmative disclosure

⁵ Richard G. Fox, "Corporate Sanctions : Scope for A New Eclecticism" Law Asia, (8-12 August, 1981) Bangkok, 1982 pp. 15-27.

order) หรือสั่งให้แก้ไขข้อความหรือวิธีการในการโฆษณา (corrective advertising order)⁶ ในออสเตรเลียและประเทศแคนาดาศาลก็มีอำนาจสั่งให้จำเลยประกาศโฆษณาความรับผิดชอบของตนคล้าย ๆ การประจานตนเองได้* ซึ่งนับว่ามีผลในการป้องปรามอยู่ไม่น้อย เพราะลำพังโทษปรับอย่างเดียวแทบจะไม่มีผลทางเศรษฐกิจต่อนิติบุคคลใหญ่ ๆ บางแห่ง (ยกเว้นกรณีเป็นการปรับตามวันในประเทศสแกนดิเนเวีย ซึ่งอาจมีผลรุนแรงต่อเศรษฐกิจของนิติบุคคล) นอกจากนั้น โทษปรับอย่างเดียวทำให้ประชาชนไม่เข้าใจ และอาจหลงเชื่อในเกียรติภูมิของนิติบุคคลนั้นต่อไป เพราะผู้ต้องโทษปรับมักไม่เป็นข่าวไม่เหมือนผู้ต้องโทษจำคุก การให้จำเลยประกาศความผิดของตนจึงเป็นมาตรการเสริมที่ค่อนข้างจะได้ผล⁷

อนึ่ง ผู้เขียนเห็นว่าประมวลกฎหมายอาญาของไทยเรา ควรเปิดทางให้ศาลมีอำนาจสั่งใช้มาตรการเสริมได้ จะเรียกว่าเป็นมาตรการเสริมพิเศษสำหรับนิติบุคคลก็ได้ คล้าย ๆ กับวิธีการเพื่อความปลอดภัย แต่เรียกเสียใหม่เป็นอย่างอื่น เช่น การให้งดประกอบกิจการบางอย่างชั่วคราวหรือตลอดไป หรืออาจให้เลิกกิจการเลย ตลอดจนการโฆษณาความผิดของตนเองให้ปรากฏต่อสาธารณชนนอกจากนี้ ควรให้อำนาจศาลเปลี่ยนโทษประหารชีวิต และจำคุกและกักขังตามที่บัญญัติไว้ในกฎหมายเป็นโทษปรับได้ ในกรณีนิติบุคคลเป็นจำเลยตั้งปรากฏ

⁶ Campbell and Phears Federal Trade Commission: Developments in Advertising Regulation and Anti-Trust Policies" (1973), George Washington Law Review, vol. 41, p. 880.

* The Federal Trade Practice Act, 1974, มาตรา 87 ของประเทศออสเตรเลีย และ The Alberta Trade Practice Act, 1975, มาตรา 16 ของมลรัฐ Alberta ในประเทศแคนาดา และ The British Columbia Trade Practice Act, 1974, มาตรา 16 ของมลรัฐ British Columbia ในประเทศแคนาดา

⁷ รองพล เจริญพันธ์, "การให้โทษปรับเป็นมาตรการคุ้มครองผู้บริโภคในเรื่องคำพรรณณาคุณภาพสินค้า หรือการโฆษณาที่ไม่เป็นธรรมต่อผู้บริโภค", วารสารนิติศาสตร์ ปีที่ 10 ฉบับที่ 2, 2521 หน้า 326.

ในกฎหมายของประเทศแคนาดา และกฎหมายแห่งรัฐบาลรัฐนิวยอร์ก^๑

3. โทษปรับที่บังคับใช้ต่อบุคคลผู้กระทำความผิดหลายคน

ในกรณีต่อบุคคลหลายคนกระทำความผิดร่วมกัน กฎหมายลักษณะอาญา ซึ่งใช้มาก่อนจะมีการใช้ประมวลกฎหมายอาญาฉบับปัจจุบัน ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 22 ให้อำนาจศาลที่จะบังคับให้จำเลยคนเดียวคนหนึ่ง หรือหลายคนเสียค่าปรับแทนคนอื่นจนครบก็ได้ เรียกว่าเป็นการปรับด้วยกัน หรือปรับแทนกัน ในทำนองเดียวกันกับบังคับลูกหนี้ร่วมในทางแพ่งได้ มีข้อวิพากษ์วิจารณ์มาเมื่อแรกใช้กฎหมายลักษณะอาญาแล้วว่า การบัญญัติเช่นนี้ขัดต่อหลักทฤษฎีอาญา เพราะโทษควรเป็นสิ่งลงแต่เฉพาะต่อบุคคลผู้กระทำความผิดจะให้รับโทษแทนกันไม่ได้ เมื่อให้คนอื่นรับโทษแทนตัวเองแล้ว คือเสียค่าปรับไปก่อนแล้วก็เป็นผลให้ผู้กระทำความผิด และถูกลงโทษไม่ต้องรับโทษ นอกจากนั้นยังมีพระราชบัญญัติบางฉบับ เช่น พระราชบัญญัติฆ่าโคและกระบือ กำหนดให้ปรับผู้กระทำความผิดร่วมกันเป็นเงินจำนวนหนึ่ง ไม่ว่าจะมิผู้กระทำความผิดคนเดียวหรือหลายคน แนวความคิดที่มีมาแต่เดิมจึงเห็นได้ว่ายังมองโทษปรับในทางอาญาคลายกับค่าสินไหมทดแทนในทางแพ่ง อันที่จริงกรณีที่มีผู้กระทำความผิดหลายคนในทางอาญาวินิจฉัยจะถือว่าเป็นการกระทำที่อุกอาจ และทำให้ลักษณะแห่งความผิดนั้นรุนแรงยิ่งขึ้น จึงเห็นสมควรให้ผู้กระทำความผิดรับโทษรุนแรงขึ้น แต่กฎหมายกลับบัญญัติโทษเป็นผลให้ผู้กระทำความผิดรับโทษ

^๑ รท. สุรพงษ์ อัสวราพานิช, วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิตทางนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เรื่อง "ความรับผิดทางอาญาของนิติบุคคล", พ.ศ. 2526, หน้า 119.

น้อยลง คือ เมื่อมีผู้กระทำความผิดหลายคนก็เฉลี่ยกันรับโทษปรับได้*

ต่อมาเมื่อประกาศใช้ประมวลกฎหมายอาญา ก็ได้มีมาตรา 31 บัญญัติใหม่ว่า "ในกรณีที่ศาลจะพิพากษาให้ปรับผู้กระทำความผิดหลายคนในความผิดอันเดียวกัน ในกรณีเดียวกันให้ศาลลงโทษปรับเรียงตามรายตัวบุคคล" ข้อนี้เท่ากับว่าเป็นการเปลี่ยนแนวความคิดที่ว่า โทษปรับคล้ายค่าสินไหมทดแทนแก่รัฐบาลมาเป็นการลงโทษตามรายตัวบุคคล (Individualization of Punishment) ฉะนั้น ในกรณีที่กฎหมายกำหนดให้ปรับตามส่วนของวัตถุแห่งความผิด ศาลจึงเปลี่ยนแนววินิจฉัยจากการปรับทุกคนรวมกันไม่เกินอัตราที่ระบุ (Collectivization of Punishment) เป็นปรับแต่ละคนไม่เกินอัตราที่ระบุ (Individualization of Punishment) เช่น ตามคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1156/2504 ศาลปรับจำเลยแต่ละคนเต็มจำนวนตามที่กฎหมายกำหนดคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1339/2506 ศาลปรับจำเลยเรียงตัวผู้กระทำความผิด ตามจำนวนลิตรของสุราที่เป็นวัตถุแห่งการกระทำความผิด ไม่ใช่ปรับรวมกันดังสมัยเมื่อใช้กฎหมายลักษณะอาญา อย่างไรก็ตาม ถ้ามีกฎหมายใดบัญญัติแยกไว้เป็นพิเศษให้ลงโทษรวมกัน ไม่ใช่เป็นการปรับเรียงตัวศาลก็ปรับรวมกันได้ แต่ไม่ใช่เพราะอาศัยวิธีการปรับรวมกันว่าเป็นหลัก หากแต่เป็นไปเพราะต้องปฏิบัติตามกฎหมายซึ่งบัญญัติไว้เป็นพิเศษ เช่น ตามพระราชบัญญัติศุลกากร

* ในสมัยที่ยังใช้กฎหมายลักษณะอาญาผู้มีพระราชบัญญัติหลายฉบับ ให้ปรับเป็นจำนวนเท่าของราคาวัตถุแห่งความผิด เช่น พระราชบัญญัติศุลกากร พ.ศ. 2469 มาตรา 27 พระราชบัญญัติฝิ่น พ.ศ. 2472 มาตรา 53 พระราชบัญญัติสุรา พ.ศ. 2493 มาตรา 38 ทวิ เป็นต้น ซึ่งเมื่อมีการกระทำความผิดเกิดขึ้น ศาลก็จะปรับเป็นจำนวนเท่านั้นเท่าของราคาแห่งวัตถุที่กระทำผิดแต่เมื่อมีผู้กระทำความผิดหลายคน ศาลก็ตีความว่าผู้กระทำความผิดทุกคนจะรับผิดรวมกันไม่เกินจำนวนค่าปรับเท่านั้นเท่าที่กฎหมายระบุ การตีความเช่นนี้สอดคล้องกับกฎหมาย ลักษณะอาญา มาตรา 22 ในขณะนั้น คำพิพากษาบางฉบับตัดสินไปในทางที่ว่าค่าปรับเหล่านั้นเหมือนค่าสินไหมทดแทนความเสียหายแก่รัฐบาลนั่นเอง.

กำหนดให้ปรับรวมกันตามราคาของไม่เกิน 4 เท่า ศาลก็ต้องปรับเช่นนี้*

ในประเทศฝรั่งเศส ประมวลกฎหมายอาญาฝรั่งเศสแต่เดิมนำอำนาจศาลลงโทษปรับผู้กระทำความผิดหลายคนรวมกันได้ ต่อมาเมื่อวันที่ 11 กรกฎาคม ค.ศ. 1975 ได้มีการแก้ไขประมวลกฎหมายอาญาใหม่ ยกเลิกหลักความรับผิดชอบร่วมกัน (Solidarite) โดยเปิดโอกาสให้ศาลใช้ดุลพินิจได้ว่าควรปรับอย่างไร เช่น ศาลอาจปรับเรียงตัว หรืออาจปรับรวมกันก็ได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ตามมาตรา 55 วรรค 2 ถ้าศาลเห็นว่า จำเลยทำผิดร่วมกับบุคคลอื่น และจำเลยอยู่ในฐานะที่จะจ่ายค่าปรับได้

4. โทษปรับที่บังคับใช้ต่อบุคคลที่เป็นทายาทของผู้ต้องโทษปรับ

ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 38 โทษให้เป็นอันระงับไปด้วยความตายของผู้กระทำความผิด ข้อนั้นหมายความว่า เมื่อผู้กระทำความผิดตายลง การบังคับคดีอาญาย่อมเป็นอันสิ้นสุดลงอันที่จริงถ้ายังไม่ได้อำนาจสิทธิอำนาจคดีอาญามาฟ้องก็ระงับไปเช่นกัน ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 39 (1) และเมื่อฟ้องไปแล้วถ้าจำเลยถึงแก่ความตายก็ให้จำหน่ายคดี เมื่อศาลพิพากษาให้ลงโทษปรับ ไม่ว่าจะจำเลยจะตายก่อนมีคำพิพากษาหรือหลังมีคำพิพากษา โทษก็ให้เป็นอันระงับไม่สามารถบังคับแก่ผู้ขึ้น หรือทายาทของผู้ขึ้นได้ ดังที่มีคำพิพากษาฎีกาที่ 1040/2475 วินิจฉัยไว้แล้ว และตามคำพิพากษาฎีกาที่ 709/2491 ศาลอุทธรณ์ให้ปรับจำเลย 2 คนรวมกันมา (ปรับตามกฎหมายลักษณะอาญา มาตรา 22 ซึ่งให้อำนาจศาลปรับคนใดคนหนึ่งแทนคนอื่น หรือรวมกับคนอื่นได้) โจทก์ฎีกาเมื่อปรากฏในชั้นฎีกาว่า จำเลยคนหนึ่งตาย ศาลฎีกาไม่ต้องแก้โทษปรับสำหรับจำเลยอีกคนหนึ่ง เพียงแต่ว่าจำเลยที่ตายให้เป็นอันพับไป ไม่อาจบังคับคดีได้ เหตุผลที่ใช้ในกฎหมายไทย ก็คือ ความผิดอาญาเป็นการเฉพาะตัวผู้กระทำความผิด จึงไม่ตกทอดไปยังทายาท ถ้าจำเลยตายก่อนถูกฟ้อง หรือตายระหว่าง

* คำพิพากษาฎีกาที่ 664/2506, 1964/2506, 1356-1360/2508, 464/2509.

พิจารณาของศาลชั้นต้นก่อนมีคำพิพากษา ศาลฎีกาในคำพิพากษาฎีกาที่ 1929/2514 วินิจฉัยว่า คำขอใด ๆ ที่ฟ้องเกี่ยวกับจำเลยที่ตายสิ้นสภาพไป (เทียบได้กับกฎหมายอเมริกาว่า คำขอเป็น Abate ดังจะอธิบายต่อไป) ถ้าตายระหว่างคดี อยู่ระหว่างศาลอุทธรณ์ หรือศาลฎีกาก่อนศาลพิพากษาคำขอในฟ้องเกี่ยวกับจำเลยก็สิ้นสภาพลงเช่นกัน แม้ศาลทำคำพิพากษาเสร็จแล้ว แต่ยังไม่ได้อ่านตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 188 ก็ไม่ถือว่าคดีนั้นศาลได้พิพากษาแล้ว คำพิพากษาฎีกาที่ 603/2491, 1238/2493, 1031/2498 และ 3367/2516 วินิจฉัยว่า ศาลชั้นต้นต้องส่งสำนวนและคำพิพากษาที่ยังไม่ได้อ่านคืนไปให้ศาลสูงจำหน่ายคดีเฉพาะตัวจำเลยที่ตาย ในกรณีที่ศาลชั้นต้นลงโทษปรับ และจำเลยชำระค่าปรับไปก่อนแล้ว แต่ยังมีการอุทธรณ์-ฎีกาต่อไป และจำเลยตายลงระหว่างคดีอยู่ในศาลสูง ศาลฎีกาสัมยที่ใช้กฎหมายลักษณะอาญาเคยวินิจฉัยไว้ในคำพิพากษาฎีกาที่ 1685/2479 ว่าโทษที่จะลงตามคำพิพากษาศาลชั้นต้นเป็นอันระงับ ถ้าชำระค่าปรับไปแล้ว คำพิพากษาที่ 172/2481 วินิจฉัยว่า เรียกคืนไม่ได้ ที่เป็นเช่นนั้นเพราะถือกันว่าคดีระงับ แต่โทษไม่ระงับ แต่เมื่อใช้ประมวลกฎหมายอาญาแล้ว ต้องถือว่าประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 38 เป็นคนละส่วนกับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 39 (1) เมื่อจำเลยตายสิทธินำคดีอาญามาฟ้องก็ย่อมระงับโทษก็ระงับ จึงต้องคืนค่าปรับให้แก่ทายาทไป⁹ ในกรณีที่ผู้กระทำความผิดตายเมื่อศาลพิพากษาแล้ว และเสร็จเด็ดขาด ถ้ายังไม่ชำระค่าปรับก็ยังไม่ต้องชำระ เพราะโทษระงับ แต่ถ้าชำระไปแล้วก็ยุติลงเพียงนั้น ทายาทจะเรียกคืนไม่ได้

ในสหรัฐอเมริกา มลรัฐส่วนใหญ่ถือว่า โทษเป็นอันระงับด้วยความตายของผู้กระทำความผิด และเมื่อจำเลยตายลงโดยที่ยังไม่ได้ชำระค่าปรับ ศาลก็ไม่อาจบังคับให้ทายาทผู้ตายชำระค่าปรับ หรือบังคับเอาจากกองทรัพย์สินของผู้ตายได้ ถ้าจำเลยตายในระหว่างอุทธรณ์หรือฎีกา แม้ศาลชั้นต้นจะสั่งปรับไปแล้ว ศาลสูงก็จะมีคำสั่งว่า ความตายของจำเลยทำให้คดีสิ้นสุดลง

⁹จิตติ ตังศภัทย์, กฎหมายอาญา ภาคหนึ่ง, (กรุงเทพมหานคร : กรุงเทพมหานครการพิมพ์, 2525), หน้า 1093.

(ศาลอเมริกันจะใช้คำว่า Abate) ในคดี State v. Kriechbaum* ศาลสูงมลรัฐไอโอวา สั่งจำหน่ายคดีโดยอ้างว่า ศาลสูงยังไม่เคยวินิจฉัยว่าจำเลยผิดจริงหรือไม่ การบังคับโทษปรับ จึงให้เป็นอันระงับไป ศาลสูงของมลรัฐเทนเนสซี ในคดี Carver v. State** ก็ได้ยืนยันว่า คดีมีผลเป็น Abate ไม่สามารถบังคับโทษปรับแก่ผู้ใดได้ ดังที่วินิจฉัยไว้ในคดี United State v. Noel*** ซึ่งเป็นบรรทัดฐานให้กับศาลในหลายมลรัฐในเวลาต่อ ๆ มา ในคดี In re Estate of Stauch**** ศาลสูงมลรัฐเพนซิลวาเนีย ได้ยืนยันหลักดังกล่าว และวินิจฉัยว่า "ถ้าเป็นการไม่ชอบธรรมที่จะบังคับโทษปรับจากทายาทจำเลย ภายหลังจำเลยถึงแก่กรรมใน ขณะคดีอยู่ระหว่างอุทธรณ์ก็ย่อมไม่เป็นการชอบธรรมเช่นกัน ที่จะบังคับเอาแก่กองทรัพย์สินของ จำเลย เมื่อจำเลยตายลงภายหลังคดีถึงที่สุด" นักกฎหมายฝ่ายที่สนับสนุนคำพิพากษาในแนวทาง นี้อ้างว่าคดีอาญาต่างกับคดีแพ่ง โทษอาญาไม่ใช่หนี้ทางแพ่ง หากแต่เป็นเรื่องทางกฎหมายมหาชน จะนำเอาทางแพ่งมาใช้ไม่ได้ ที่สำคัญคือ ประชญาในการลงโทษต้องการบังคับคดีแก่ผู้กระทำความผิด ไม่ว่าจะเพื่อป้องปราม หรือปราบปราม และไม่ว่าเพื่อแก้แค้นตอบแทน หรือฝึกหัดคดีนิสัย ก็ตาม เมื่อจำเลยตายแล้ว ย่อมไม่มีทางจะสนองปรัชญาการลงโทษใด ๆ ได้อีก โทษปรับจึงควรระงับ แต่ก็มีฝ่ายที่ไม่เห็นด้วยโต้แย้งว่า คำพิพากษาของศาลโดยเฉพาะในคดีอันถึงที่สุดก่อให้เกิดสิทธิหรืออำนาจหน้าที่ที่จะบังคับเอาแก่ผู้กระทำความผิดให้สมกับที่ได้กระทำความผิด และได้มีคำพิพากษาให้ต้องโทษแล้ว การบังคับเอาแก่กองทรัพย์สินของผู้ตายก็เหมือนกับการบังคับเอาแก่ผู้ตาย ไม่ได้เป็นการบังคับเอาแก่ทายาท เพราะไม่ได้บังคับให้ทายาทต้องควักกระเป๋าจ่ายจากทรัพย์สินของตน นอกจากนั้นจะถือว่าค่าปรับเป็นหนี้ทางแพ่งหรือไม่ก็ตามแต่ค่าปรับก็คือหนี้ชนิดหนึ่ง อาจเรียกได้ว่าเป็นหนี้ มหาชนก็ได้ ถ้าทายาทมีหน้าที่ต้องชำระภาษีหรือค่าฤชา

*219 Iowa 457, 465, 258 N.W. 110, 113 (1934).

**217 Tenn. 482, 398 S.W. 2d. 719 (1966).

***609 S.W. 2d. 740, 741.

****451 Pa. 288, 301 A. 2d. 615 (1973).

ธรรมเนียมในทางกฎหมายมหาชนที่ผู้ตายค้างชำระต่อรัฐทายาทก็มีหน้าที่ต้องชำระค่าปรับที่ผู้ตายค้างชำระต่อรัฐ เช่นเดียวกันด้วย ด้วยเหตุนี้จึงมีข้อเสนอให้แก้ไขกฎหมายเพื่อให้อำนาจรัฐเรียกเก็บค่าปรับจากมรดกของผู้ตายได้¹⁰

อย่างไรก็ตามในกฎหมายฝรั่งเศส ทายาทที่รับมรดกของผู้ถูกศาลพิพากษาปรับ อาจถูกบังคับให้ชำระค่าปรับได้ ถ้าผู้นั้นตายลงภายหลังมีคำพิพากษาข้อนี้ เป็นไปตามความเห็นร่วมกันของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง แลเจ้าพนักงานเก็บภาษีกระทรวงการคลัง ซึ่งมีอำนาจเรียกเก็บเงินค่าปรับได้และปฏิบัติตามนี้มาเป็นเวลานานแล้ว การบังคับให้ทายาทชำระค่าปรับนี้ขัดกับหลักว่าโทษอาญาต้องเป็นการเฉพาะตัวของผู้กระทำ ความผิด แต่นักกฎหมายชาวฝรั่งเศส อธิบายไปในทางว่าเมื่อมีคำพิพากษาแล้ว โทษปรับจะแปรสภาพเป็นหนี้ทางแพ่ง (ถ้าผู้ตายชำระค่าปรับก่อนกองทรัพย์สินของผู้ตายก็ลดลง และตกทอดไปยังทายาทเท่าที่เหลืออยู่ดี การที่ผู้ถูกปรับมาตายลงภายหลังมีคำพิพากษา การจะหักค่าปรับออกจากกองมรดกในจำนวนเท่ากันกับกรณีแรกก็ไม่ได้ทำให้ทายาทเสียเปรียบแต่ประการใด) ถ้าทายาทไม่ยอมชำระค่าปรับอันถือว่าเป็นหนี้ของผู้ตาย ก็จะเป็นการฉวยโอกาสอย่างไม่เป็นธรรมเป็นที่น่าสังเกตุว่า เมื่อถือว่าการบังคับค่าปรับในกรณีนี้เป็นเรื่องทางแพ่ง ซึ่งเจ้าพนักงานเก็บภาษีมีอำนาจบังคับได้ อายุความทางแพ่งในกรณีนี้ยาวถึง 30 ปี ในขณะที่อายุความทางอาญาอย่างมากที่สุดมีเพียง 10 ปี¹¹

¹⁰Edwira Daum Warner, "The Abatement of Criminal Fines Upon Death of Defendant: Punishment, Precedent, and Policy", Memphis State University Law Review, vol. 11, 1980, pp. 67-93.

¹¹โกเมน ภัทรภิรมย์, การประชุมทางวิชาการ ครั้งที่ 24 ปาฐกถาเรื่อง "โทษปรับทางอาญาตามกฎหมายฝรั่งเศส, ณ กรมอัยการ, วันที่ 27 ตุลาคม 2509.

การชำระค่าปรับ

1. ผู้มีหน้าที่เก็บชำระค่าปรับ ดังได้กล่าวแล้วข้างต้นว่า ผู้กระทำความผิดอาจชำระค่าปรับแก่เจ้าพนักงานอื่น นอกจากศาลได้ เช่น การปรับในอัตราปรับอย่างสูง หรือการเปรียบเทียบตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 37 อันจะมีผลทำให้คดีอาญาระงับตามมาตรา 39 เมื่อมีการฟ้องร้องคดีต่อศาล การเปรียบเทียบเป็นอันกระทำไม่ได้อีกต่อไป เว้นแต่จะเป็นกรณีที่ต้องหากระทำความผิดนำค่าปรับในอัตราอย่างสูง สำหรับความผิดนั้นมาชำระก่อนที่ศาลเริ่มต้นสืบพยาน และความผิดนั้นมีโทษปรับสถานเดียว คดีก็จะระงับไปตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 79 ทำนองเดียวกับกรณีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 37 (1) แต่ถ้าไม่มีการชำระค่าปรับก่อนศาลเริ่มต้นสืบพยาน ศาลก็จะพิจารณาคดีไปตามปกติ เมื่อศาลพิจารณาพิพากษาแล้วว่าจำเลยมีความผิด จำเลยก็ต้องเสียเงินค่าปรับต่อศาลตามมาตรา 28 ภายในเวลา 30 วัน ตามมาตรา 29 ผู้มีหน้าที่เก็บชำระค่าปรับก็คือศาล หรือเจ้าพนักงานศาลนั่นเอง ต่างกับกรณีประหารชีวิตหรือจำคุก ซึ่งต้องอาศัยกรมราชทัณฑ์เป็นผู้บังคับคดี แต่ตามกฎหมายต่างประเทศ เช่น ฝรั่งเศสการชำระค่าปรับไม่ได้ชำระต่อศาล แต่เป็นหน้าที่ของพนักงานเก็บภาษีหรือเก็บชำระค่าปรับซึ่งขึ้นอยู่กับกระทรวงการคลัง เจ้าพนักงานดังกล่าวมีอำนาจร้องขอต่อศาลให้ยึดทรัพย์ หรือขอให้นำตัวผู้ถูกปรับมาหักกันในกรณีไม่ชำระค่าปรับได้อีกด้วย เมื่อคำพิพากษาให้ลงโทษปรับถึงที่สุด เจ้าพนักงานศาลจะคัดคำพิพากษาลงให้พนักงานอัยการรับทราบแล้ว ส่งให้พนักงานเก็บภาษี ทำเป็นหนังสือแจ้งไปยังผู้ที่ต้องเสียค่าปรับ บอกจำนวนค่าปรับและให้ชำระค่าปรับภายในกำหนด ซึ่งปกติแล้ว คือ 8 วัน นับแต่วันได้รับหนังสือแจ้งการชำระค่าปรับ อาจนำเงินสดไปชำระหรือชำระด้วยเช็คหรือธนาคัตก็ได้ ในระยะหลังยอมให้โอนเงินในบัญชีธนาคารก็ได้ ถ้าผู้ถูกปรับไม่ชำระค่าปรับ เจ้าพนักงานเก็บภาษีก็จะร้องขอให้บังคับดังกล่าวข้างต้น

ในประเทศที่ใช้ระบบการปรับตามวัน การรับชำระค่าปรับจะเป็นอำนาจของเจ้าหน้าที่ฝ่ายบริหาร ซึ่งมีอำนาจบังคับคดีอาญาโดยเฉพาะ และในส่วนของโทษปรับก็มีอำนาจใช้ดุลพินิจได้กว้างขวาง เช่น

1. ยืดกำหนดระยะเวลาชำระค่าปรับได้
2. อนุญาตให้ชำระค่าปรับโดยวิธีผ่อนชำระค่าปรับได้
3. บังคับคดีด้วยการยึดทรัพย์สินของจำเลยได้
4. ถ้าจำเป็นอาจร้องขอให้จำคุกจำเลยแทนค่าปรับได้

2. จำนวนเงินที่จะต้องชำระ

จำนวนเงินที่จะต้องชำระตามค่าปรับก็คือ จำนวนที่ศาลกำหนดในขอบเขตของกฎหมายเงื่อนไขจึงมีอยู่ 2 ประการ คือ

ประการแรก ศาลจะกำหนดเกินกว่าอัตราที่กำหนดในกฎหมายไม่ได้

ประการที่สอง ภายในขอบเขตที่กฎหมายกำหนดศาลจะใช้ดุลพินิจกำหนดเท่าไรก็ได้

ตามประมวลกฎหมายอาญาแห่งประเทศญี่ปุ่น มาตรา 15 ศาลจะปรับต่ำกว่า 20 เยน ไม่ได้เว้นแต่จะต้องอ้างเหตุบรรเทาโทษ จึงอาจลดหย่อนให้ต่ำกว่า 20 เยนได้

ตามกฎหมายฝรั่งเศส กฎหมายได้กำหนดอัตราค่าปรับไว้ในกรณีทำผิดอาญาปานกลางหรืออาญาสูงโทษ ส่วนความผิดอาญาอุกฉกรรจ์ (Crime) ศาลไม่อาจลงโทษปรับได้ คงลงได้แต่โทษประหารชีวิต จำคุก กักขัง เนรเทศหรือตัดสิทธิทางพลเมือง

ในประเทศที่ลงโทษปรับโดยใช้ระบบกำหนดค่าปรับตายตัว (fixed-sum) จำนวนเงินที่จะต้องชำระตามโทษปรับอาจลักลั่นในระหว่างผู้กระทำผิดฐานเดียวกัน หรือมีฉะนั้นถึงแม้จะเท่ากันก็อาจโต้แย้งได้ว่าไม่เป็นธรรม เพราะมิได้หมายถึงปัจจัยอื่นประกอบ ข้อกล่าวหาที่มักมีอยู่เสมอจึงมีว่า นาย ก. ซึ่งหาเช้ากินค่ำ กับนาย ข. ซึ่งเป็นเศรษฐี เมื่อกระทำความผิดอย่างเดียวกัน จะถูกลงโทษปรับเป็นเงินเท่ากัน แต่ในประเทศที่ใช้ระบบปรับตามวัน หรือ day-fine ดังกล่าวแล้ว เช่น ในประเทศสวีเดน ประเทศเดนมาร์ค ประเทศฟินแลนด์ หรือ

ประเทศที่รับมาใช้ แต่ดัดแปลงออกไป เช่น ในประเทศคิวบา ประเทศโบลิเวีย ประเทศออสเตรเลีย ประเทศเยอรมัน จำนวนเงินค่าปรับที่จะต้องชำระจะยุ่งยากก็เฉพาะตอนคำนวณเพื่อหารายได้ต่อวันของผู้กระทำความผิดเท่านั้น แต่ก่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่ผู้กระทำความผิด 2 คน ซึ่งมีรายได้แตกต่างกัน และตอบสนองวัตถุประสงค์ในการลงโทษได้เป็นอย่างดี จึงเป็นที่นิยมและกำลังเป็นที่ศึกษาในประเทศต่าง ๆ อย่างแพร่หลาย เช่น ในประเทศสหภาพแอฟริกา ประเทศปานามา ประเทศอาเจนติน่า ประเทศบราซิล ประเทศอิตาลี และประเทศอังกฤษ

ในกฎหมายไทย จำนวนเงินที่จะต้องชำระเป็นค่าปรับ ศาลอาจกำหนดภายในอัตราหรือระวางโทษที่กฎหมายกำหนดได้ ซึ่งค่าปรับนี้จะต้องชำระเป็นเงินตราไทย ผู้เขียนเห็นว่า จะชำระด้วยเงินตราต่างประเทศไม่ได้¹² อนึ่ง ในกรณีที่ศาลเห็นว่าเป็นความผิดเล็กน้อย อาจกำหนดในขอบเขตของกฎหมายเบาที่สุดเพียงหนึ่งบาทก็ได้ ในความผิดหลายประเภทตามกฎหมายพิเศษ อาจกำหนดค่าปรับเป็นสัดส่วนกับวัตถุ หรือมูลค่าอื่น เช่น ตามพระราชบัญญัติบริษัทมหาชน จำกัด มาตรา 223 ผู้เริ่มจัดตั้งบริษัทมหาชน คนใดโอนหุ้นผิดเงื่อนไขในกฎหมาย ต้องระวางโทษปรับไม่เกิน 10,000 บาท หรือ 2 เท่าของมูลค่าหุ้นที่โอน สุดแต่จำนวนใดจะมากกว่ากัน มาตรา 228 บริษัทมหาชนจำกัดใดให้กู้ยืมเงินแก่กรรมการ พนักงาน หรือ ลูกจ้างของบริษัท อาจถูกปรับไม่เกิน 20,000 บาท หรือ 2 เท่าของจำนวนเงินที่ให้กู้ยืม สุดแต่จำนวนใดจะมากกว่ากัน นอกจากนี้อาจมีกรณีปรับเป็นรายวัน หรือรายเดือน จนกว่าจะปฏิบัติได้ถูกต้อง เช่น ตามพระราชบัญญัติการทะเบียนคนต่างด้าว พ.ศ. 2493 มาตรา 20 และ พ.ศ. 2495 มาตรา 4 มีการปรับคนต่างด้าวเป็นรายปี พระราชบัญญัติกำหนดความผิดเกี่ยวกับห้างหุ้นส่วนจดทะเบียนห้างหุ้นส่วนจำกัด บริษัทจำกัด สมาคมและมูลนิธิ พ.ศ. 2499 มาตรา 4 มาตรา 5 มาตรา 6 มาตรา 49 และ มาตรา 50 พระราชบัญญัติการทำเหมืองแร่ พ.ศ. 2461 กำหนดให้ปรับเป็นรายวัน พระราชบัญญัติบริษัทมหาชนจำกัด

¹²พิรุฬห์ ไต่สกุลวรรณ, การลงโทษปรับทางอาญา, หน้า 96.

พ.ศ. 2521 ให้ปรับบริษัทที่เข้าเป็นห้างหุ้นส่วนสามัญจดทะเบียน หรือเข้าเป็นหุ้นส่วนไม่จำกัด ความรับผิดในห้างหุ้นส่วนจำกัด ไม่เกิน 100,000 บาท และปรับเป็นรายเดือน 10,000 บาท จนกว่าจะถอนตัวจากการเป็นหุ้นส่วน มาตรา 299 ให้ลงโทษปรับบริษัท ที่ปฏิบัติไม่ถูกต้อง ไม่เกิน 200,000 บาท และปรับเป็นรายวันอีกวันละ 2,000 บาท จนกว่าจะปฏิบัติถูกต้อง ซึ่งการปรับเป็นรายวันจนกว่าจะปฏิบัติให้ถูกต้องนี้ ตามพระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522 มาตรา 65 ก็กำหนดไว้เช่นกัน แต่อตราโทษปรับมีเพียงวันละ 500 บาท ตลอดเวลาที่ยัง ผ่าฝืน ซึ่งก็อาจดูว่าน้อย เพราะผู้ฝ่าฝืนพระราชบัญญัติควบคุมอาคาร อาจได้รับประโยชน์จาก การก่อสร้างหรือต่อเติมอาคารผิดแบบมากกว่าค่าปรับที่ต้องชำระวันละ 500 บาท ก็ได้

การปรับเป็นรายวัน รายเดือนหรือรายปีดังกล่าว เป็นคนละเรื่องกับการปรับตาม วัน (day-fine) เพราะระบบการปรับตามวัน เป็นวิธีคิดคำนวณค่าปรับ โดยใช้ปริมาณวัน และ รายได้ต่อวันเป็นตัวกำหนด แต่การปรับเป็นรายวันหรือรายเดือน รายปีในที่นี้ จำนวนค่าปรับ เป็นที่รู้แน่ชัดแล้ว เช่นปรับวันละ 2,000 บาท เพียงแต่ว่าจะปรับกันไปนานเท่าใดเท่านั้น ซึ่งเป็นเรื่องสืบเนื่องมาจากการกระทำนั้น ๆ เป็นความผิดต่อเนื่อง จึงต้องปรับต่อเนื่องตลอด เวลาจนกว่าจะยุติการกระทำ กฎหมายบางฉบับดังกล่าวข้างต้นให้ปรับจำนวนหนึ่งก่อน และ ถ้ามีความผิดต่อเนื่องอีก ให้ปรับเพิ่มเติมอีกเป็นรายวันทุกวัน เช่นตามพระราชบัญญัติบริษัท มหาชนจำกัด ที่ว่าปรับไม่เกิน 200,000 บาท และปรับเป็นรายวันอีกวันละ 2,000 บาท จน กว่าจะปฏิบัติให้ถูกต้อง การตีความของศาลในเรื่องจำนวนเงินค่าปรับยังไม่ลงรอยเดียวกันนัก เช่น เคยมีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ว่า โทษนี้กำหนดเป็น 2 ตอน เมื่อปรับตอนแรกแล้ว อาจไม่ลงโทษ ปรับเป็นรายวัน ตามบทบัญญัติในตอน 2 ก็ได้ มีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 38/2472 วินิจฉัยว่าการ ให้ปรับเป็นรายวันด้วยอีก เป็นบทสำหรับลงโทษให้หนัก การจะลงโทษให้หนักเบาประการใด แล้วแต่รูปคดี ศาลจะไม่ปรับเป็นรายวันก็ได้ นอกจากนี้ ยังมีผู้เห็นว่าถ้าการกระทำเช่นนั้นเป็น ความผิดทุกวัน การกระทำผิดในวันใดก็เป็นความผิดเท่ากันทุกวันต่อเนื่องกัน จะหยิบยกวันไหน ขึ้นมาฟ้องหรือลงโทษก็น่าจะลงโทษปรับตามโทษปรับหลัก และปรับเป็นรายวันต่อเนื่องกันได้เสมอ

ไม่ใช่ว่าเมื่อห้องและลงโทษปรับตามโทษปรับหลัก คือ 200,000 บาทไม่ได้¹³

อย่างไรก็ตาม ข้อนี้ย่อมเกี่ยวพันกับอายุความด้วย เช่น คดีที่มีโทษเล็กน้อย มีอายุความ 1 ปี ศาลฎีกาเคยวินิจฉัยในคำพิพากษาฎีกาที่ 1206/2499 ว่าเมื่อจำเลยกระทำความผิดฐานไม่จดทะเบียนการพาณิชย์ ภายในกำหนดจนกว่าล่วงพ้น 1 ปี มาแล้วย่อมขาดอายุความศาลไม่อาจปรับตามโทษปรับหลัก คือไม่เกิน 500 บาทได้ คงปรับได้แต่รายวันที่กระทำความผิดต่อ ๆ มาเฉพาะวันที่ไม่เกิน 1 ปี เป็นเงินวันละ 20 บาท ศาลตราจารย์จิตติ ดิงศภัทย์ มีความเห็นว่าที่ศาลฎีกามีคำพิพากษาดังนี้ กลายเป็นว่าโทษปรับหลัก หรือโทษปรับตามอัตราทั่วไป 500 บาท ปรับไม่ได้เพราะขาดอายุความแล้ว ทั้งที่ศาลฎีกาเห็น ความผิดในวันต่อ ๆ มาเป็นความผิดแต่ละวันต่อเนื่องกัน เมื่อต่อเนื่องกันแสดงว่าความผิดอันมีโทษปรับหลัก หรือโทษปรับตามอัตราทั่วไปยังไม่ขาดอายุความ จึงสามารถปรับตามโทษปรับรองเป็นรายวันได้ นักกฎหมายท่านเดียวกันนี้มีความเห็นว่า บทกฎหมายในเรื่องปรับตามระยะเวลา¹⁴ มีวิธีบัญญัติข้อความไปเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันเช่น ใช้คำว่า "ให้ปรับเพิ่มเติมอีกวันละ" บ้าง "ปรับเป็นรายวันอีกวันละ" บ้าง "ให้ปรับอีกวันละ" บ้าง การตีความปรับแก้คดีต่าง ๆ จึงไม่ลงรอยกัน¹⁴

3. วิธีการชำระค่าปรับ

ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 28 บัญญัติว่า "ผู้ใดต้องโทษปรับ ผู้นั้นจะต้องชำระเงินตามจำนวนที่กำหนดไว้ในคำพิพากษาต่อศาล" มาตรา 29 กล่าวถึงการชำระค่าปรับภายใน 30 วัน มิฉะนั้นจะต้องถูกยึดทรัพย์สิน หรือถูกกักขังแทนค่าปรับตามมาตรา 30 ในอัตราค่าปรับ 70 บาท ต่อการกักขังหนึ่งวัน ซึ่งจากบทบัญญัติ 3 มาตรานี้ มีปัญหาที่ขอยกขึ้นพิจารณาดังนี้

¹³จิตติ ดิงศภัทย์, กฎหมายอาญาภาคหนึ่ง. หน้า 923.

¹⁴เรื่องเดียวกัน, หน้า 926-927.

1. การชำระค่าปรับโดยการผ่อนชำระทำได้หรือไม่ ตามกฎหมายลักษณะอาญา มาตรา 18 เมื่อผู้ใดต้องคำพิพากษาให้ปรับและมีได้ชำระค่าปรับภายใน 15 วัน นับแต่วันคำพิพากษาถึงที่สุด ผู้นั้นต้องถูกยึดทรัพย์ใช้ค่าปรับ หรือจำคุกแทนค่าปรับ ต่อมาเมื่อใช้ประมวลกฎหมายอาญาแล้ว การชำระค่าปรับต้องทำภายใน 30 วัน นับแต่วันที่ศาลมีคำพิพากษามีฉะนั้นจะต้องถูกยึดทรัพย์ใช้ค่าปรับหรือถูกกักขังแทนค่าปรับ ความเปลี่ยนแปลงที่สำคัญระหว่างกฎหมายทั้งสองนี้ คือ การขยายเวลาจาก 15 วันเป็น 30 วัน และการเปลี่ยนจากการจำคุกแทนค่าปรับ เป็นการกักขังแทนค่าปรับ ปัญหาที่เกิดขึ้นในกฎหมายลักษณะอาญา และในประมวลกฎหมายอาญา ก็คือ ศาลมีอำนาจขยายระยะเวลาการชำระค่าปรับหรือไม่ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ จำเลยขอผ่อนชำระค่าปรับได้หรือไม่ เช่น ศาลพิพากษาว่าจำเลยมีความผิดแลให้จำเลยเสียค่าปรับจำเลยชำระค่าปรับจำนวนหนึ่งแล้ว ส่วนอีกจำนวนหนึ่งอ้างว่าไม่มีเงินพอชำระภายใน 30 วัน จึงขอให้ศาลสั่งขยายระยะเวลาเป็นงวด ๆ จนกว่าจะครบจำนวนเช่นนี้ ศาลจะขยายเวลาให้ได้หรือไม่ ศาสตราจารย์ ดร.หยุด แสงอุทัย ได้เคยอธิบายไว้ในกฎหมายลักษณะอาญาว่า "กำหนดเวลา 15 วัน ซึ่งได้ให้โอกาสแก่จำเลยนำค่าปรับมาชำระต่อศาลนั้น เป็นกำหนดเวลาเด็ดขาด เพื่อมิให้จำเลยชำระค่าปรับชักช้า ฉะนั้น ศาลจึงไม่อำนาจที่จะขยายระยะเวลาให้จำเลย ทั้งนี้ต่างกับวิธีที่ศาลปฏิบัติจริง ๆ ในเวลานี้ ซึ่งศาลมักจะผ่อนเวลาให้จำเลยใช้ค่าปรับ"¹⁵

นักกฎหมายอื่น ๆ ก็ได้ให้ความเห็นในทำนองว่า ศาลจะขยายระยะเวลาไม่ได้ หรืออีกนัยหนึ่ง การผ่อนชำระค่าปรับทำไม่ได้ เพราะ

1) เมื่อพิจารณาถ้อยคำในมาตรา 29 แล้ว จำเลยไม่มีทางอื่น นอกจากชำระค่าปรับภายใน 30 วัน

¹⁵หยุด แสงอุทัย, คำอธิบายกฎหมายลักษณะอาญา (พระนคร: โอเดียนสโตร์, 2494), หน้า 240.

2) ศาลไม่สามารถตีความกฎหมายให้ออกนอกตัวบทได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศไทย ซึ่งใช้ระบบประมวลกฎหมาย

3) การปรับเป็นโทษอาญาซึ่งต้องกระทำโดยไม่ชักช้า กฎหมายเปิดทางไว้เพียงว่าเมื่อครบ 30 วันแล้วศาลจะต้องทำอะไร คือให้ยึดทรัพย์ หรือกักขังแทนค่าปรับ ศาลไม่มีทางใช้ดุลพินิจเป็นอย่างอื่น

4) ระยะเวลา 30 วันตามมาตรา 29 ไม่ใช่ระยะเวลาเกี่ยวกับวิธีพิจารณาความจึงนำมาตรา 23 ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง เรื่องอำนาจศาลในการขยายระยะเวลามาใช้โดยอนุโลมไม่ได้

5) การที่ศาลไม่ยึดทรัพย์ หรือสั่งกักขังแทนค่าปรับย่อมขัดต่อเจตนารมณ์ของกฎหมาย เพราะถ้ามีการขยายระยะเวลาได้ จำเลยย่อมร้องขอให้ผ่อนเวลาอยู่เสมอ เพราะการชำระค่าปรับช้าเพียงใดย่อมเป็นประโยชน์ต่อจำเลยเพียงนั้น¹⁶

อย่างไรก็ตาม มีผู้ให้ความเห็นในทำนองสนับสนุนอยู่บ้าง เช่น ให้ความเห็นว่า

1. ถ้าการขยายระยะเวลาจะทำให้จำเลยมีทางชำระค่าปรับได้ ก็น่าจะพึงทำดีกว่าการยึดทรัพย์ ซึ่งถ้าจำเลยไม่มีทรัพย์ให้ยึดก็ต้องกักขังแทนค่าปรับอันจะเป็นผลเสียต่อเศรษฐกิจของประเทศ

2. กฎหมายไม่ได้ห้ามศาลขยายระยะเวลาหรือผ่อนเวลา

3. การผ่อนเวลาไม่ใช่เป็นการไม่ชำระค่าปรับตาม มาตรา 29 หากแต่เป็นเรื่องยอมชำระเพียงแต่ขอขยายระยะเวลาออกไป

¹⁶ คัมภีร์ แก้วเจริญ, "โทษปรับผ่อนส่งได้หรือไม่", วารสารอัยการ, ปีที่ 2, ฉบับที่ 14, 2522, หน้า 64-66.

ในเรื่องนี้ปรากฏว่า ตามกฎหมายต่างประเทศบางประเทศก็ให้ดุลพินิจศาลขยายระยะเวลาได้ เช่น ในประเทศอังกฤษ ได้มีการออกกฎหมาย เมื่อปี พ.ศ. 2457 ยอมให้จำเลยขอผ่อนระยะเวลาชำระค่าปรับได้ จุดประสงค์ของการออกกฎหมายนี้เพื่อหลีกเลี่ยงการจำคุกแทนค่าปรับ ในสหรัฐอเมริกา กฎหมายของบางรัฐยอมให้ผ่อนเวลาได้ เช่น ประมวลกฎหมายอาญาของรัฐแคลิฟอร์เนีย* ในประเทศสวีเดนเมื่อใช้ระบบปรับตามวันแล้ว ยอมให้จำเลยผ่อนชำระค่าปรับได้แต่รายได้ต่อวันที่จะนำมาคูณกับจำนวนวัน ต้องไม่เปลี่ยนแปลงไปจากในวันศาลพิพากษา เช่น จำเลยจะถือโอกาสผ่อนชำระแล้วอ้างเอาการที่ตนมีรายได้น้อยลงในเวลาต่อมาขอลดค่าปรับไม่ได้ ในประเทศเยอรมันตะวันตก ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 28 ยอมให้จำเลยผ่อนชำระเป็นงวด ๆ ได้ แต่ถ้าปรากฏต่อมาว่าข้อเท็จจริงเปลี่ยนแปลงไป เช่น จำเลยมีฐานะดีขึ้น หรือมีหลักฐานถือว่า จำเลยจะหลีกเลี่ยงไม่ชำระค่าปรับ ศาลอาจสั่งยกเลิกการผ่อนเวลา และบังคับโทษปรับทันทีได้ ตามกฎหมาย ชื่อ Justices Act ค.ศ. 1902 ของมลรัฐนิวเซาท์เวล แห่งประเทศออสเตรเลีย ก็ยอมให้จำเลยขอผ่อนชำระค่าปรับได้เช่นกัน

ตามกฎหมายของรัฐวิกตอเรีย ในประเทศออสเตรเลีย กำหนดระยะเวลาเสียค่าปรับขึ้นอยู่กับประเภทคดีที่ฟ้องร้องในแต่ละศาล ถ้าเป็นคดีที่ฟ้องในศาลแขวง (Magistrate's Court) ต้องชำระค่าปรับทันที** แต่ถ้าจำเลยไม่อยู่ในศาล เมื่อมีการอ่านคำพิพากษาก็ให้ชำระภายใน 3 สัปดาห์ และถ้าเป็นคดีที่ฟ้องในศาลอื่น ทำนองเดียวกับศาลจังหวัดของไทย (County Court) ก็ให้ชำระภายในระยะเวลาที่กำหนดไว้ในคำพิพากษา*** การผ่อนชำระทำได้โดยอาศัยดุลพินิจของศาลตามควรแก่รูปคดี ปกติแล้วถ้าเป็นคดีที่ฟ้องในศาลคดี

* ประมวลกฎหมายอาญาของมลรัฐแคลิฟอร์เนีย มาตรา 1205-1206.

** Magistrates' Summary Proceedings Act, 1975, section 106(1)
(c) (d).

*** Crimes Act, 1958, section 439 (1) (a).

เด็กและเยาวชน ศาลมักยอมให้ผ่อนชำระเสมอ โดยมีหลักว่า เพื่อให้เด็กนำเงินรายได้ของตนเองมาชำระ ไม่ใช่เงินของผู้ปกครองมาชำระ* ในคดีความผิดเกี่ยวกับภาษีอากร การผ่อนชำระมักมีได้เสมอเช่นกัน แม้กระนั้นก็มีเสียงวิพากษ์วิจารณ์ว่า การผ่อนชำระอาจทำให้กฎหมายไม่ศักดิ์สิทธิ์ ทั้งทำให้ผลในทางป้องปรามของกฎหมายอาญาลดความสำคัญลง แต่การผ่อนชำระก็ยังมีอยู่จนถึงบัดนี้ ซึ่งหลักการนี้ มีมาเกือบหนึ่งศตวรรษแล้ว วิธีที่ศาลพอจะใช้บรรเทาข้อโต้แย้งดังกล่าวได้ ก็เพียงว่าจะไม่ผ่อนระยะเวลายาวนานเกินไปเท่านั้น¹⁷

ปัญหาเรื่องนี้ แม้จะเป็นไปอย่างที่ศาสตราจารย์ ดร.หยุด แสงอุทัย กล่าวว่าในทางปฏิบัติศาลมักให้ผ่อนชำระอยู่เสมอ แต่ก็เป็นเพียงจำเลยนำเงินมาชำระล่าช้า ส่วนที่จะเป็นเรื่องร้องขอต่อศาลให้อนุญาตให้ผ่อนเวลาโดยปรากฏไว้ในคำพิพากษา และคู่ความอีกฝ่ายหนึ่ง คือโจทก์ร้องคัดค้านนำไปสู่การวินิจฉัยของศาลสูงนั้น เพิ่งจะปรากฏในคำพิพากษาฎีกาที่ 1579/2521 ระหว่างพนักงานอัยการ กรมอัยการ โจทก์ บริษัทอุตสาหกรรมกระดาษไทยจำกัด จำเลย ซึ่งมีข้อเท็จจริงและคำวินิจฉัยที่น่าสนใจตั้งจะขอคัดมาแสดงเหตุผลโดยละเอียดดังนี้

โจทก์ฟ้องว่าจำเลยมีความผิดฐานล่าช้าในเงินค้ำประกันเป็นเท็จ ตามพระราชบัญญัติศุลกากร พ.ศ. 2469 มาตรา 99 ประกอบด้วยพระราชบัญญัติศุลกากร (ฉบับที่ 9) พ.ศ. 2482 มาตรา 16 ลงโทษปรับเป็นรายครั้งที่ยื่นล่าช้าในเงินค้ำประกันเป็นเท็จ ครั้งละ 40,000 บาท รวม 3 ครั้ง เป็นเงิน 120,000 บาท และมีความผิดฐานหลีกเลี่ยงการเสียค่าภาษีศุลกากร โดยเจตนาจะฉ้อค่าภาษีของรัฐ ตามพระราชบัญญัติศุลกากร พ.ศ. 2469 มาตรา 27 พระราชบัญญัติศุลกากร (ฉบับที่ 11) พ.ศ. 2490 มาตรา 3 อีกรฐานหนึ่งปรับ

*Children's Court Act, 1973, Section 44.

¹⁷Richard G. Fox and Arie Freiberg, "Fines: The Law in Victoria," Melbourne University Law Review 13 (October 1982), pp. 563-564.

สี่เท่าราคาของซึ่งได้รวมค่าอากรเข้าด้วยแล้ว ทั้งสามกรรมเป็นความผิดสามกระทง กระทงแรกปรับ 17,532,175 บาท 67 สตางค์ กระทงที่สองปรับ 28,643,004 บาท 85 สตางค์ กระทงที่สามปรับ 19,569,671 บาท 76 สตางค์ รวมสามกระทงปรับเป็นเงิน 65,749,852 บาท 25 สตางค์ บังคับค่าปรับตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 29 ให้จ่ายรางวัลร้อยละยี่สิบของค่าปรับสำหรับความผิดทั้งสองฐานแก่เจ้าหน้าที่ซึ่งจับกุม ตามมาตรา 7 วรรคสอง และมาตรา 8 วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติให้บำเหน็จในการปราบปรามผู้กระทำความผิด พ.ศ. 2489

จำเลยชำระค่าปรับสำหรับความผิดฐานแรกจำนวน 120,000 บาทแล้ว ส่วนค่าปรับอีก 65,749,852 บาท 24 สตางค์ จำเลยยื่นคำร้องต่อศาลชั้นต้นว่า ไม่มีเงินสดเพียงพอจะชำระต่อศาลให้ครบได้ภายใน 30 วัน เพราะบริษัทจำเลยเพิ่งเริ่มก่อตั้ง เมื่อ พ.ศ. 2508 และเริ่มผลิตกระดาษตั้งแต่ปี พ.ศ. 2512 บริษัทจำเลย มียอดขาดทุนสะสมเป็นจำนวน 384.6 ล้านบาท และมีหนี้ 1,108.6 ล้านบาท แต่จะต้องชำระค่าปรับตามคำพิพากษาเพิ่มขึ้นอีก 65.7 ล้านบาท ถ้าบริษัทจำเลยถูกยึดทรัพย์เพื่อชำระค่าปรับ ก็หมดทางที่จะผลิตกระดาษจำหน่ายต่อไปได้ เพราะพ่อค้าจะไม่ส่งวัตถุดิบมาให้ ทั้ง ๆ ที่บริษัทจำเลยมีเครื่องจักร มีกำลังความสามารถที่จะผลิตอยู่ได้ในขณะนี้ และจะตกอยู่ในฐานะล้มละลายซึ่งจะทำความเสียหายเป็นอย่างมากต่อผู้ถือหุ้นซึ่งมีจำนวน 3,557 ราย ระบบการเงินภายในประเทศจะได้รับความสิ้นสะเทือน เนื่องจากความเสียหายจะตามมาถึงเจ้าหน้าที่ต่าง ๆ การประกอบกิจการอุตสาหกรรมของบริษัทจำเลยที่ช่วยประหยัดเงินตราต่างประเทศก็จะหมดไป ผลเสียหายจะตามมาถึงระบบเศรษฐกิจทั่วไป ตลอดจนบรรยากาศในการลงทุน จึงขอให้ศาลสั่งขยายระยะเวลาชำระค่าปรับจำนวน 65,744,852 บาท 24 สตางค์ ออกไปเป็นงวด ๆ ดังนี้ งวดแรกจำนวน 5,744,452 บาท 24 สตางค์ ชำระภายในวันที่ 15 มกราคม 2521 งวดต่อไปชำระภายใน 15 มกราคม ของทุกปี ปีละ 6 ล้านบาท จนกว่าจะครบจำนวนค่าปรับอันจะทำให้เกิดผลดีแก่ทุกฝ่าย ทำให้จำเลยสามารถดำเนินกิจการและหารายได้มาชำระค่าปรับได้ หากมีการขายทอดตลาด กิจการของจำเลยจะต้องล้มเลิกไป ถ้าอนุญาตให้จำเลยผ่อนชำระค่าปรับจะเกิดผลดีที่รัฐจะได้ค่าปรับครบจำนวน บริษัทจำเลยสามารถดำเนินกิจการหารายได้มาชำระค่าปรับได้ ผู้ถือหุ้นและผู้ถือหุ้นกู้ของบริษัทไม่ได้รับความกระทบกระเทือน พนักงานของบริษัท และครอบครัว ประมาณ 3,000 คน จะไม่ว่างงาน บรรยากาศการลงทุนไม่เสีย เจ้าหน้าที่ของจำเลยก็ไม่ได้รับความเสียหาย

โจทก์แถลงคัดค้านว่า การที่จำเลยขอผ่อนชำระค่าปรับเป็นการประวิงคดี ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 245 บัญญัติให้ดำเนินการบังคับคดี โดยไม่ชักช้า และประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 29 บัญญัติให้ผ่อนผันการบังคับคดีได้เพียง 30 วัน ซึ่งเป็นบทบัญญัติเฉพาะแล้วจึงนำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 23 มาใช้โดยอาศัยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 15 ไม่ได้ โดยเฉพาะประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 23 บัญญัติถึงการขยายเวลาไว้เฉพาะเรื่องการดำเนินกระบวนการพิจารณาเท่านั้น การที่จำเลยจะต้องชำระค่าปรับมิใช่เป็นการดำเนินกระบวนการ แต่เป็นการบังคับตามคำพิพากษา ขอให้ยกคำร้องของจำเลยเสีย

ศาลชั้นต้นมีคำสั่งว่า หากจำเลยรับรองจะหาธนาคารมาค้ำประกัน การชำระค่าปรับได้ ก็ไม่เป็นข้ออ้างวิคตแต่อย่างใด สำหรับการบังคับโทษปรับ กฎหมายมิได้บัญญัติไว้เป็นเด็ดขาดว่าให้เวลาแก่จำเลยเพียง 30 วัน เท่านั้น ประกอบกับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 245 ให้บังคับคดีโดยไม่ชักช้า จึงไม่อาจนำบทบัญญัติเรื่องการยื่น หรือขยายระยะเวลาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 23 มาใช้กับประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 29 อันเป็นกฎหมายฝ่ายสารบัญญัติได้ กำหนดเวลา 30 วัน ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 29 นั้น เป็นกระบวนการในการบังคับคดี การจะกำหนดให้จำเลยผ่อนชำระค่าปรับได้ช้าเร็วเพียงใด มิใช่เป็นการยื่น หรือขยายระยะเวลาแต่อย่างใด แต่เป็นดุลพินิจของศาลที่จะกระทำได้ จึงเห็นสมควรให้โอกาสจำเลยผ่อนชำระค่าปรับโดยมีเงื่อนไขดังนี้ (1) ให้จำเลยชำระค่าปรับงวดแรกเป็นเงิน 10,774,852 บาท 24 สตางค์ ภายในวันที่ 21 มกราคม 2521 ที่เหลือผ่อนชำระปีละ 10,000,000 บาท ภายในวันที่ 21 มกราคม ของทุก ๆ ปี จนกว่าจะครบ สำหรับค่าปรับดังกล่าว เมื่อบริษัทจำเลยต้องเลิกกิจการไม่ว่าด้วยประการใด ๆ ธนาคารผู้ค้ำประกันยินยอมรับผิดชอบชำระค่าปรับทั้งหมดแทนจำเลยโดยพลัน และจะไม่ปฏิเสธความรับผิดชอบใด ๆ ทั้งสิ้น

โจทก์อุทธรณ์ว่า ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 245 บัญญัติให้บังคับคดี โดยไม่ชักช้า ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 18 ค่าปรับเป็นโทษประการหนึ่ง และมาตรา 29 ศาลจะผ่อนให้ชำระค่าปรับได้ไม่เกิน 30 วัน นับแต่วันที่ศาลพิพากษาการ

บังคับให้ชำระค่าปรับเป็นการบังคับให้รับโทษทางอาญา ผิดกับการบังคับทางแพ่ง ซึ่งโจทก์จะบังคับเอาเมื่อไรก็ได้ภายในกำหนด 10 ปี ถ้าผ่อนผันให้ชำระค่าปรับได้เมื่อจำเลยถูกเลิกเป็นนิติบุคคลก็จะเป็นอันไม่ต้องชำระค่าปรับ การใช้ดุลพินิจของศาลน่าจะมีแต่ในเรื่องการพิจารณาจนถึงมีคำพิพากษาแล้วนั้น ไม่มีกฎหมายสนับสนุนให้ศาลใช้ดุลพินิจผ่อนผันการชำระค่าปรับตามที่ศาลชั้นต้นกล่าวไว้ ขอให้ศาลอุทธรณ์พิพากษาแก้คำสั่งของศาลชั้นต้นบังคับให้จำเลยชำระค่าปรับทั้งหมดให้เสร็จสิ้นโดยทันที หากไม่ชำระก็ขอให้ส่งยึดทรัพย์สินของจำเลยชำระค่าปรับต่อไป

จำเลยอุทธรณ์ว่า ระยะเวลาที่จะชำระค่าปรับภายใน 30 วัน ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 29 นั้น เป็นระยะเวลาเกี่ยวกับวิธีพิจารณาในกรณีที่มีพฤติการณ์พิเศษ จำเลยย่อมจะขอให้ศาลขยายเวลาออกไปอีกได้ โดยอาศัยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 3 และศาลชั้นต้นเคยผ่อนผันให้จำเลยชำระค่าปรับเกินกว่า 30 วันอยู่เสมอ แม้ศาลชั้นต้นจะผ่อนเวลาให้จำเลยถึง 6 ปีเศษก็ตาม แต่เมื่อพิจารณาจนวนค่าปรับจำนวนนี้ที่จำเลยเป็นลูกหนี้ผู้น้อยอยู่ 1,206.5 ล้านบาท จะเห็นว่าระยะเวลาที่ศาลชั้นต้นให้โอกาสแก่จำเลยนั้นยังสั้นเกินไป ควรผ่อนเวลาให้ตั้งที่จำเลยต้องขอ เพราะถ้าจำเลยไม่อาจชำระค่าปรับได้ ก็เกิดผลเสียหายตั้งที่จำเลยอย่างไว้ในคำร้อง ส่วนที่ศาลชั้นต้นให้หาธนาคารเข้ามาเป็นผู้ค้ำประกันการผ่อนชำระค่าปรับนั้น จะต้องเป็นเรื่องที่มีเหตุอันควรสงสัยว่าจำเลยจะหลีกเลี่ยงไม่ชำระค่าปรับเสียก่อน และการเรียกประกันตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 29 ใช้คู่กับการสั่งให้กักขังแทนค่าปรับไปพลางก่อน ซึ่งใช้เฉพาะกรณีที่จำเลยเป็นบุคคลธรรมดา แต่จำเลยเป็นนิติบุคคลศาลจะสั่งเรียกประกันไม่ได้ และจำเลยไม่อาจหาธนาคารมาค้ำประกันการชำระค่าปรับได้ ขอให้ศาลอุทธรณ์ขยายเวลาให้จำเลยชำระค่าปรับ งวดแรกจำนวน 5,744,852 บาท 24 สตางค์ ในวันที่ 21 มกราคม 2521 และต่อจากนั้นทุก ๆ ปี ปีละ 6 ล้านบาท จนกว่าจะชำระเสร็จโดยไม่ต้องให้ธนาคารค้ำประกัน

หลังจากที่โจทก์จำเลยยื่นอุทธรณ์ดังกล่าวข้างต้นแล้ว ศาลชั้นต้นนัดคู่ความมาพร้อมกันเพื่อดำเนินการตามเงื่อนไขที่กำหนดให้จำเลยปฏิบัติเกี่ยวกับการผ่อนชำระค่าปรับ แต่เมื่อโจทก์จำเลยไม่เห็นพ้องด้วยและได้ยื่นอุทธรณ์คัดค้านไว้แล้ว ศาลชั้นต้นเห็นว่านับจากวันที่อ่านคำพิพากษา

เพื่อดำเนินการตามเงื่อนไขที่กำหนดให้จำเลยปฏิบัติเกี่ยวกับการผ่อนชำระค่าปรับ แต่เมื่อโจทก์จำเลยไม่เห็นพ้องด้วยและได้ยื่นอุทธรณ์คัดค้านไว้แล้ว ศาลชั้นต้นเห็นว่านับจากวันที่อ่านคำพิพากษาศาลฎีกาให้คู่ความฟังเลยระยะเวลา 30 วัน ที่จำเลยจะต้องชำระค่าปรับตามกฎหมายแล้วถือว่าจำเลยไม่อยู่ในฐานะที่จะชำระค่าปรับได้ตามคำพิพากษา จึงให้ดำเนินการบังคับคดียึดทรัพย์จำเลยขายทอดตลาด นำเงินมาชำระค่าปรับต่อไป

จำเลยอุทธรณ์คำสั่งของศาลชั้นต้นที่สั่งในตอนหลังนี้ถือว่า ศาลชั้นต้นไม่มีอำนาจสั่งให้จำเลยหาธนาคารมาค้ำประกัน และไม่สมควรจะใช้ดุลพินิจเช่นนั้น ศาลย่อมมีอำนาจขยายระยะเวลาชำระค่าปรับ ควรผ่อนผันให้จำเลยชำระค่าปรับได้ตามที่ร้องขอ

ศาลอุทธรณ์พิจารณาแล้ว พิพากษากลับให้จำเลยผ่อนชำระค่าปรับได้ โดยจำเลยต้องนำเงินจำนวน 10,000,000 บาท มาชำระก่อนภายในวันที่ 30 เมษายน 2521 ส่วนที่เหลืออีก 55,744,852 บาท 24 สตางค์ ให้จำเลยผ่อนชำระเป็น 8 งวด ๆ ละไม่น้อยกว่า 6,968,106 บาท 50 สตางค์ โดยให้จำเลยชำระงวดแรกภายในวันที่ 31 ตุลาคม 2521 และชำระงวดต่อไปภายในวันที่ 31 ตุลาคมของทุกปีถัดไปติดต่อกันจนครบ โดยกำหนดให้จำเลยทำทัณฑ์บนต่อศาลชั้นต้นภายใน 7 วัน นับแต่วันฟังคำพิพากษานี้ด้วยว่า จะไม่ยกย้ายจำหน่ายโรงงานและเครื่องจักรของจำเลยตามความหมายในพระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ. 2512 ทั้งหมด และห้ามจำเลยก่อภาระติดพันแก่ทรัพย์สินเหล่านั้นเพิ่มขึ้นอีก ถ้าจำเลยไม่ทำทัณฑ์บนหรือผิดทัณฑ์บนตามที่กำหนด หรือจำเลยไม่นำเงิน 10,000,000 บาท ซึ่งจะต้องชำระครั้งแรกหรือผิดนัดชำระค่าปรับงวดหนึ่งงวดใด เป็นอันว่าจำเลยไม่มีสิทธิผ่อนชำระค่าปรับต่อไปให้ดำเนินการยึดทรัพย์สินขายทอดตลาดชำระหนี้ค่าปรับที่ยังเหลือทั้งหมดทันที ให้ศาลชั้นต้นดำเนินการในเรื่องนี้ต่อไป

โจทก์ฎีกา

ศาลฎีกาตรวจสอบจำนวนประชุมปรึกษาแล้ว ปัญหาตามฎีกาของโจทก์ในชั้นนี้มีความสำคัญว่าเมื่อศาลพิพากษาแล้ว จำเลยจะต้องชำระค่าปรับทันที ถ้าไม่ชำระทันทีก็ต้องชำระให้เสร็จ

สิ้นภายใน 30 วันหากพ้นกำหนด 30 วันแล้ว ถ้าสภาพของคดีจะจำคุกจำเลยแทนค่าปรับไม่ได้ ก็ต้องยึดทรัพย์จำเลยใช้ค่าปรับตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 29 จะผ่อนผันการชำระค่าปรับอีกไม่ได้ เพราะไม่มีบทบัญญัติให้อำนาจทำเช่นนั้น และเป็นการขัดกับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 245 ซึ่งให้บังคับคดีโดยไม่ชักช้า และจะนำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 23 ขึ้นปรับแก้คดีนี้ไม่ได้เพราะมาตรา 15 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาปรับได้ แต่เฉพาะกรณีไม่มีบทบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเท่านั้น

ศาลฎีกาพิเคราะห์แล้ว เห็นว่าประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 29 วรรคแรก บัญญัติว่า "ผู้ใดต้องรับโทษปรับ และไม่ชำระค่าปรับภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ศาลพิพากษา ผู้นั้นจะต้องถูกยึดทรัพย์สินใช้ค่าปรับ หรือมิฉะนั้นจะต้องถูกกักขังแทนค่าปรับ แต่ถ้าศาลเห็นเหตุอันควรสงสัยว่าผู้นั้นจะหลีกเลี่ยงไม่ชำระค่าปรับ ศาลจะสั่งเรียกประกันหรือจะสั่งให้กักขังแทนค่าปรับไปพลางก่อนก็ได้" คดีนี้จำเลยเป็นนิติบุคคลจะกักขังจำเลยแทนค่าปรับไม่ได้ ศาลได้แต่ยึดทรัพย์สินของจำเลยใช้ค่าปรับแต่ประการเดียว การที่จำเลยขอผ่อนชำระค่าปรับจะถือว่าจำเลยไม่ชำระค่าปรับนั้นไม่ได้ เพราะในกรณีที่จำเลยมีทรัพย์สิน ถ้ามีโอกาสจำเลยมีเวลาหาเงินมาชำระค่าปรับได้ ก็ไม่จำเป็นต้องยึดทรัพย์สินของจำเลย การที่ศาลจะผ่อนให้จำเลยชำระค่าปรับช้าเร็วเพียงใด เป็นการใช้ดุลพินิจกำหนดให้ตามความยุติธรรมและเหมาะสม ในการให้หรือการบังคับไว้ยังไม่ยึดทรัพย์จำเลย เพราะประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 29 ใช้คำว่า "ผู้นั้นจะต้องถูกยึดทรัพย์สินใช้ค่าปรับ" มิได้ใช้คำว่า "ให้ยึดทรัพย์จำเลยใช้ค่าปรับ" ซึ่งศาลอาจดำเนินการยึดทรัพย์ได้ภายในกำหนด 5 ปี ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 99 ตามพฤติการณ์คดี ทั้งนี้ไม่ใช่เป็นการขยายระยะเวลาบังคับคดี จะนำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 23 ซึ่งใช้เฉพาะในกฎหมายวิธีบัญญัติมาใช้ในประมวลกฎหมายอาญาอันเป็นกฎหมายสารบัญญัติไม่ได้ คดีนี้เห็นได้ว่าถ้าบังคับคดียึดทรัพย์สินของจำเลยมาขายทอดตลาดเอาเงินชำระค่าปรับทันทีแต่จะเกิดความเสียหาย เพราะค่าปรับมีจำนวนถึง 65,744,852 บาท 24 สตางค์ โดยจำนวนภาษีอันแท้จริงที่จำเลยจะต้องเสียหากไม่ถูกปรับมีเพียง 3,892,972 บาท 25 สตางค์ และจำเลยมีทรัพย์สินประมาณ 584 ล้านบาท แต่ในวันที่ 31 ธันวาคม 2519 บริษัทจำเลยมีความผูกพันที่จะต้องชำระหนี้ถึง 1,206.5 ล้านบาท ทรัพย์สินของจำเลยก็คิด

สัญญาจ้างเอง บริษัทจำเลยจะตกอยู่ในฐานะล้มละลายต้องล้มเลิกกิจการ ซึ่งจะความมีเสียหายเป็นอย่างมากต่อผู้ถือหุ้นซึ่งมีจำนวน 3,557 ราย ระบบการเงินภายในประเทศจะสะเทือนเนื่องจากความเสียหายจะตามถึงเจ้าหนี้ต่าง ๆ การประกอบกิจการอุตสาหกรรมของบริษัทจำเลยที่จะช่วยประหยัดเงินตราต่างประเทศจะหมดไป และจะกระทบกระเทือนถึงระบบเศรษฐกิจทั่วไป ตลอดจนบรรยากาศในการลงทุนพนักงานของบริษัทจำเลยและครอบครัวประมาณ 3,000 คน จะว่างงาน ดังนั้นศาลอุทธรณ์ขยายเวลาผ่อนชำระค่าปรับให้จำเลยออกไปนั้น จึงเป็นการใช้ดุลพินิจที่เหมาะสมกับข้อเท็จจริงและพฤติการณ์แห่งคดีแล้ว ศาลฎีกาเห็นพ้องด้วยในผลแห่งคำวินิจฉัย แต่เงื่อนไขที่ศาลอุทธรณ์กำหนดให้จำเลยทำทัณฑ์บนไว้นั้น ยังไม่เป็นหลักประกันอันมั่นคงในการที่จำเลยจะชำระค่าปรับต่อศาล ปรากฏว่าที่ศาลอุทธรณ์ให้จำเลยผ่อนชำระค่าปรับงวดแรก โดยให้นำเงินจำนวน 10,000,000 บาท มาชำระก่อนภายในวันที่ 30 เมษายน 2521 นั้น จำเลยได้ปฏิบัติตามคำพิพากษาศาลอุทธรณ์แล้ว คงเหลือเงินค่าปรับที่จำเลยจะต้องชำระอีก 55,744,852 บาท 24 สตางค์ จึงเห็นสมควรแก้ไขเพิ่มเติมเงื่อนไขกำหนดให้จำเลยชำระค่าปรับที่เหลือเสียใหม่

พิพากษาแก้เป็นว่า ให้จำเลยผ่อนชำระค่าปรับที่เหลือ 55,744,852 บาท 24 สตางค์ ได้โดยให้จำเลยผ่อนชำระงวดละไม่ต่ำกว่า 6,000,000 บาท โดยชำระงวดแรกภายในวันที่ 10 มกราคม 2522 และงวดต่อ ๆ ไปภายในวันที่ 10 มกราคมของทุกปีถัดไปจนถึงเมื่อคำพิพากษาในคดีก่อนถึงที่สุด (วันที่ 11 กรกฎาคม 2520) ได้ครบสี่ปีหกเดือน แล้วนับแต่นั้นภายในกำหนด 1 เดือน จำเลยจะต้องนำธนาคารมาเป็นผู้ค้ำประกันการชำระค่าปรับที่ค้างชำระ โดยมีเงื่อนไขว่า ถ้าบริษัทจำเลยไม่ชำระ หรือบริษัทจำเลยต้องเลิกกิจการไม่ว่าด้วยเหตุใด ๆ ธนาคารผู้ค้ำประกันจะต้องชำระค่าปรับทั้งหมดที่ค้างชำระแทนจำเลยทันที โดยจะปฏิเสธความรับผิดชอบใด ๆ ไม่ได้ทั้งสิ้น และสละสิทธิ์ไม่ยกข้อต่อสู้ใด ๆ ของจำเลยมาอ้างเพื่อให้พ้นความรับผิดชอบจากการที่จะต้องถูกบังคับคดี หากจำเลยผิดนัดชำระค่าปรับงวดใดงวดหนึ่งหรือไม่นำธนาคารมาค้ำประกันการชำระค่าปรับภายในกำหนดเวลาดังกล่าวข้างต้นก็ให้บังคับคดีทันที นอกจากนี้แก้ไขให้เป็นไปตามคำพิพากษาศาลอุทธรณ์ โดยให้จำเลยทำทัณฑ์บนต่อศาลชั้นต้นเสียใหม่ให้เป็นไปตาม

เงื่อนไขที่ศาลฎีกาได้แก้ไขเพิ่มเติมดังกล่าวภายในกำหนด 30 วัน นับแต่วันอ่านคำพิพากษานี้ ถ้าจำเลยไม่ปฏิบัติตามให้บังคับคดีให้ทันทีเช่นกัน ให้ศาลชั้นต้นดำเนินการในเรื่องนี้ต่อไป

จากคำพิพากษาศาลฎีกาในเรื่องนี้ ผู้เขียนมีความเห็นว่า การที่ศาลฎีกาให้จำเลยผ่อนระยะเวลาชำระค่าปรับนั้นเป็นการใช้ดุลพินิจที่น่าจะเหมาะสมกับข้อเท็จจริง และพฤติการณ์แห่งคดี และเป็นประโยชน์แก่ทุกฝ่าย เพราะในส่วนของผู้เสียหายเอง หรือโจทก์ย่อมไม่ได้รับประโยชน์จากการชำระค่าปรับอยู่แล้วไม่ว่าจำเลยจะชำระช้าหรือเร็ว วิธีการที่จะชดเชยความเสียหายของโจทก์คือการไปฟ้องคดีแพ่ง เรียกค่าสินไหมทดแทนความเสียหายเองต่างหาก การปรับจึงเป็นโทษอาญาที่จำเลยต้องชำระแก่รัฐ ไม่ว่าเพื่อให้เกิดความเข็ดหลาบ หรือป้องปรามก็ตาม จุดประสงค์สำคัญ จึงเป็นเรื่องที่จะต้องบังคับเอาค่าปรับให้ได้ ถ้าจำเลยไม่มีทางชำระค่าปรับหรือยังอยู่ระหว่างไม่อาจชำระค่าปรับได้ จนศาลต้องหันไปใช้วิธีจำคุกหรือกักขังจำเลยแทนค่าปรับย่อมเป็นเรื่องที่ไม่เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของโทษปรับ เพราะในที่สุดก็กลับไปเป็นภาระแก่รัฐอีก ฉะนั้นถ้ามีเหตุซึ่งเห็นได้ว่า จำเลยไม่ได้มีเจตนาหลีกเลี่ยงการชำระค่าปรับ หรือมีเหตุผลพิเศษที่ไม่อาจชำระค่าปรับในขณะนั้นได้ แต่มีทางจะชำระค่าปรับในอนาคตได้ การผ่อนเวลา หรือการรอกการกำหนดโทษปรับให้จำเลย ก็ไม่น่าจะเป็นความเสียหายแต่อย่างใด ยิ่งในคดีนี้ ได้ความว่าจำเลยเป็นนิติบุคคล การกักขังแทนค่าปรับย่อมทำไม่ได้ ในที่สุดก็เหลือแต่ช่องทางเดียว คือการยึดทรัพย์ ซึ่งคงจะขัดต่อบรรยากาศการลงทุน หากศาลผ่อนเวลาให้จำเลยภายใต้เงื่อนไขที่เหมาะสมก็น่าจะเป็นประโยชน์แก่ทุกฝ่ายมากกว่า ดังนั้นในอนาคตผู้เขียนเห็นว่าเพื่อเป็นการเปิดกว้างให้ศาลสามารถใช้ดุลพินิจได้ หรือมีทางเลือกมากยิ่งขึ้น น่าจะเปิดโอกาสให้ศาลสามารถกำหนดเงื่อนไขในการผ่อนเวลาได้ เช่น กรณีจำเลยเป็นบุคคลธรรมดา กับนิติบุคคล กรณีที่ควรผ่อนเวลาชำระค่าปรับ หรืออาจรอกการลงโทษ หรือรอกการกำหนดโทษปรับ เช่นเดียวกับการรอกการลงโทษจำคุกได้ซึ่งจะได้กล่าวถึงต่อไป

2. การชำระค่าปรับ โดยบุคคลที่สามทำได้หรือไม่

ความมุ่งหมายของการลงโทษ คือมุ่งที่จะบังคับเอาแก่ผู้กระทำความผิด ในกรณีโทษอื่นนั้นจะเห็นได้ว่าคงไม่มีปัญหาเรื่องการรับโทษแทนกัน เช่น เมื่อศาลพิพากษา

ขอรับ โทษแทนคงเกิดขึ้น ไม่แพร่หลายนัก หรือหากเกิดขึ้นก็มีทางตรวจสอบได้ และทั้งผู้ต้องหา โทษเดิมกับผู้รับ โทษแทน ก็อาจมีความผิดเกิดขึ้นใหม่ ไม่มีเหตุที่จะขอเปลี่ยนตัวผู้รับ โทษ แต่ในกรณีโทษปรับซึ่งบังคับเอาแก่ทรัพย์สิน (เงิน) อาจมีกรณีผู้ขอรับโทษแทน หรืออาจไม่สนใจว่าเป็นการรับโทษแทน แต่ขอชำระแทนได้ง่าย นักกฎหมายชาวอิสราเอลผู้หนึ่งเคยวิจัยพบว่าการชำระค่าปรับแทนอาจเกิดขึ้นได้ในประเทศอิสราเอล ซึ่งคงไม่แตกต่างจากในประเทศต่าง ๆ หรือแม้แต่ประเทศไทยเท่าใดนัก ดังนี้

1. การชำระแทนโดยญาติ หรือมิตรสหาย ข้อนี้อาจเกิดขึ้นได้เมื่อบุตรต้องโทษปรับบิดา มารดาจะขอชำระค่าปรับแทน ภรรยาต้องโทษปรับสามีจะขอชำระค่าปรับแทน หรือแม่แต่ในระหว่างมิตรสหายด้วยกันผู้มิฐานะดีกว่าอาจชำระค่าปรับแทนผู้ต้องโทษ

2. การชำระแทนโดย คีบบุทซ์ (Kibbutze) ชาวอิสราเอลส่วนใหญ่เป็นสมาชิกของคีบบุทซ์ ซึ่งเป็นชุมชนคล้ายสหกรณ์ หรือนิคมอันมีความเป็นอิสระและเป็นนิติบุคคล สมาชิกของชุมชนคีบบุทซ์ต้องทำงานเพื่อคีบบุทซ์ จึงมีรายได้ไม่มากนัก การที่สมาชิกคีบบุทซ์ต้องรับโทษจำคุก ทำให้คีบบุทซ์ต้องโทษปรับย่อมกระทบกระเทือนต่อความเป็นอยู่ของครอบครัวต่างก็เป็นสมาชิกของคีบบุทซ์ และอาจเสียขวัญ เสียกำลังใจ บั่นทอนประสิทธิภาพในการทำงาน จึงมีธรรมเนียมที่คีบบุทซ์จะชำระค่าปรับแทนสมาชิกอยู่เสมอ

3. การชำระแทนโดยบริษัทหรือห้าง เมื่อลูกจ้างหรือกรรมการของบริษัท หรือห้างกระทำความผิด บริษัทหรือห้างอาจชำระค่าปรับแทนยิ่งเป็นการกระทำผิดเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานของบริษัทหรือห้าง โอกาสที่จะชำระค่าปรับแทนก็ยิ่งสูงขึ้น

4. การชำระแทนโดยองค์กร หรือพรรคการเมือง ข้อนี้เป็นเช่นเดียวกับข้างต้น เมื่อสมาชิกพรรคการเมืองกระทำความผิด พรรคอาจชำระค่าปรับแทนได้

5. การชำระแทนในกรณีสัญญาต่อกัน ในบางกรณีอาจมีการทำสัญญาระหว่างผู้กระทำความผิดกับบุคคลภายนอก ซึ่งบุคคลภายนอกจะต้องเข้ามาชำระค่าปรับแทน สัญญาซึ่งอาจเกิดขึ้นอย่างแพร่หลาย คือสัญญาประกันภัย ซึ่งผู้กระทำความผิดเอาประกันภัยต่อบริษัท บุคคลภายนอกว่าถ้าตนต้องรับโทษปรับบริษัทประกันภัยจะเข้ามาชำระแทน

6. การชำระแทนโดยสหภาพแรงงาน ซึ่งเข้ามาชำระค่าปรับแทนสมาชิกสหภาพ เฉพาะในความผิดที่เกี่ยวกับปัญหาแรงงาน¹⁸

เมื่อกล่าวถึงการชำระค่าปรับแทนโดยบุคคลภายนอก อาจมีได้ 2 รูปแบบ คือ

1. การชำระแทนโดยค่าปรับแทนโดยบุคคลภายนอก วิธีง่าย ๆ ก็คือ การให้เงิน ค่าปรับแก่ผู้ถูกปรับ ให้นำไปชำระต่อศาล ส่วนความรับผิดชอบใด ๆ หรือการไต่เบียดระหว่าง ผู้ชำระค่าปรับแทนกับผู้ถูกปรับก็ว่ากัน ไปอีกเรื่องหนึ่ง

2. การชำระแทนโดยบุคคลภายนอกนำค่าปรับไปชำระต่อศาล จะโดยฝ่าฝืนความ ประสงค์ของผู้รับโทษปรับหรือไม่ก็ตาม ข้อนี้มักเป็นปัญหา เช่น ศาลจะไม่รับชำระค่าปรับได้ หรือไม่? จำเลยจะหลุดพ้นความผิดหรือไม่?

ตามหลักปฏิบัติที่ใช้อยู่ในประเทศต่าง ๆ แม้แต่ในประเทศอิสราเอลเอง พบว่าการ ชำระค่าปรับโดยบุคคลอื่นนำมาชำระต่อศาลตามรูปแบบที่ 2 เป็นสิ่งไม่ถูกต้อง ปรัชญาของการ ลงโทษปรับไม่ใช่เพราะรัฐอยากได้เงินจนไม่สนใจว่าเงินจะมาจากไหน จากกระเป๋าของใคร หากแต่ต้องการลงโทษจำเลยเป็นสำคัญ จะมีประโยชน์อันใดในการบ่อนทำลายอาชญากรรม ถ้า จำเลยกระทำความผิดแล้วยอมให้บุคคลอื่นนำเงินมาชำระค่าปรับแทนได้ ถ้ายอมเช่นนั้น หลัก ทฤษฎีอาญาและนโยบายอาญาก็ล้มเหลว การกล่าวถึงประเด็นที่ว่า ควรยอมให้บุคคลภายนอกชำระ ค่าปรับแทนหรือไม่? จึงมิใช่เรื่องที่ควรยอมตามรูปแบบที่ 2 หรือไม่ หากหมายความว่า แม้จะไม่ได้นำเงินมาชำระต่อศาลโดยตรง แต่เป็นที่เห็นได้ชัดว่ามาจากกระเป๋าบุคคลภายนอก

¹⁸ Dan Bein, "Payment of a fine by a person other than the Defendant : Law and Policy," Israel Law Review, Vol. 9, No. 3. July 1974, pp. 325-328.

ผ่านมือจำเลยมายังศาล ในลักษณะของการให้เปล่า ระบบการยุติธรรมควรรยอมหรือไม่เพียงใด? ในข้อนี้ถ้าเป็นเรื่องที่จำเลยไปขอกู้ยืมมาจากบุคคลภายนอกแล้วมาชำระเป็นค่าปรับก็ยังคงเป็นการลงโทษจำเลย เพราะจำเลยยังต้องใช้คืน จึงไม่มีผลกระทบกระเทือนปรัชญาในการลงโทษ

ในประเทศอิสราเอล เคยมีคดีที่นางซีในสำนักคาชอลิกแห่งหนึ่งกระทำความผิด จึงถูกพิพากษาลงโทษปรับ 150 เหรียญ สำนักคาชอลิกได้ชำระค่าปรับแทนโดยแสดงความประสงค์ต่อศาล อย่างไรก็ตามคดีได้อุทธรณ์-ฎีกาจนถึงศาลสูงสุด ศาลมีคำสั่งว่าสำนักคาชอลิกจะนำเงินจากการบริจาคของสาธุชนมาชำระค่าปรับแทนจำเลยไม่ได้ ไม่ชอบด้วยวัตถุประสงค์และศีลธรรมอันดี แต่เมื่อได้ความว่าจำเลยเป็นนางซีไม่มีรายได้ การลงโทษปรับโดยไม่คำนึงถึงฐานะารูปของจำเลยย่อมเป็นการไม่ถูกต้อง จึงให้ยกโทษปรับเสีย*

ในประเทศอังกฤษ ศาลเคยพิพากษาในคดี Lewis¹⁹ ว่าเมื่อจำเลยต้องรับโทษปรับ และบิดาขอชำระค่าปรับแทนโดยแสดงเหตุผลและหลักฐานว่าบุตรไม่มีรายได้ ศาลจะรับชำระค่าปรับแทนไม่ได้แต่ให้คำนึงถึงข้อเท็จจริงที่ว่า จำเลยไม่มีเงินได้ จนต้องมีผู้ขอชำระค่าปรับแทน จึงพิพากษาลดค่าปรับเหลือเพียงเล็กน้อย โดยไม่ยอมให้บิดาชำระค่าปรับแทนไม่ว่าโดยผ่านทางจำเลยหรือมาชำระต่อศาลโดยตรงก็ตาม คดีนี้มีผู้พิพากษ์วิจารณ์ภายหลังว่าแม้จำเลยจะไม่มีเงินได้ แต่บิดาร่ำรวยจนสามารถขอชำระค่าปรับแทน (10,000 ปอนด์) แต่ศาลเห็นใจลดค่าปรับให้เพราะเหตุประการเดียว คือบิดาร่ำรวย ถ้าบิดาไม่มาขอชำระค่าปรับแทน ศาลก็คงบังคับชำระเอาจากจำเลยทั้ง 10,000 ปอนด์นั่นเอง ในคดี Tew²⁰ จำเลยถูกปรับ 30 ปอนด์ ในข้อหาว่า ช่มชู้นกระทำชำเราหญิงอื่น ในระหว่างอุทธรณ์ มารดาปรากฏตัวในศาลและขอชำระค่าปรับ ศาลมิได้พิพากษาว่า มารดาจะทำเช่นนั้นได้หรือไม่ตามกฎหมาย

* "Dalal Rasi", (1953) 7 P.D 790, 797.

¹⁹ "Lewis", (1965), Crimina Law Review, p. 121.

²⁰ "Tew", (1965), Criminal Law Review, p. 252.

แต่ขอให้อนุมัติเปลี่ยนใจและขอให้จำเลยรับโทษซึ่งมารดาที่ยินยอม

ในคดี Niel²¹ จำเลยเป็นลูกจ้างบริษัทนักสืบได้แต่งกายเป็นตำรวจโดยไม่ชอบจึงถูกปรับ 75 ปอนด์ ศาลชั้นต้นจึงพิพากษาว่า แม้จำเลยจะยากไร้ แต่ก็เป็นเรื่องที่บริษัทนายจ้างซึ่งได้ประโยชน์จากการทำงานของจำเลยพึงแสดงความรับผิดชอบ ศาลสูงพิพากษาแก้ว่าการวางข้อสมมติฐานว่า นายจ้างจะเข้ามาชำระค่าปรับแทนเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้อง ในประเทศเยอรมันตะวันตก การชำระค่าปรับโดยบุคคลอื่นเป็นความผิดตามกฎหมาย ศาลฎีกาของเยอรมันเคยพิพากษาว่า ถ้าเป็นที่ประจักษ์ชัดว่าอาจมีบุคคลที่สาม อาจเข้ามาชำระค่าปรับแทน ศาลพึงงดเว้นการลงโทษปรับ ดังนั้น ในคดีเรื่องนี้ศาลพิพากษาให้จำเลยรับโทษจำคุก โดยอ้างเหตุผลว่า จำเลยไม่มีเงินได้เสียจำเลยไม่มีเงินได้เสียค่าปรับ²²

ตามกฎหมายฝรั่งเศส แม้บุคคลที่สามหรือบุคคลภายนอกจะชำระค่าปรับแทนจำเลยไม่ได้ แต่ก็มิข้อยกเว้นว่าศาลอาจบังคับชำระค่าปรับเอาจากบุคคลภายนอกตามที่กฎหมายกำหนดไว้ได้ กล่าวคือ

1. จำเลยอื่นที่ถูกศาลพิพากษาให้ลงโทษในความผิดเดียวกัน กล่าวคือ จำเลยทั้งหลายต้องรับผิดชอบร่วมกันในการใช้ค่าปรับในความรับผิดชอบทางแพ่ง และในการต้องเสียค่าธรรมเนียมศาล ข้อนี้แสดงว่า กฎหมายฝรั่งเศสไม่ได้ถือหลักการลงโทษเป็นรายตัว เมื่อจำเลยคนใดชำระค่าปรับมากกว่าส่วนที่ตนเองควรรับผิดชอบ ก็จะไปไต่เบี่ยงกับจำเลยอื่นได้ นอกจากนี้

²¹Ibid.

²²Dan Bein, "Payment of a fine by a person other than the Defendant - Law and Policy", pp. 335-336.

ศาลฝรั่งเศสยังได้ตีความกว้างขวางออกไปอีกด้วย แม้จะเป็นผู้กระทำผิดหลายคนต่างฐานความผิดกัน แต่ถ้าเป็นความผิดที่ต่อเนื่องกัน ก็จะต้องถูกบังคับให้ใช้ค่าปรับแทนกันด้วย เช่น ก. ทำความผิดฐานลักทรัพย์ ข. ทำความผิดฐานรับของโจร ศาลฝรั่งเศสอาจพิพากษาให้ ข. ชำระค่าปรับแทน ก. ได้ กรณีเช่นนี้ มีผู้พากษ์วิจารณ์มากว่าเป็นการไม่ยุติธรรม และขัดต่อการลงโทษ แต่ก็ยังไม่ได้มีการแก้ไขแต่อย่างไร

2. ทายาทของผู้กระทำผิด เมื่อศาลพิพากษาถึงที่สุด ให้บุคคลใดต้องชำระค่าปรับและผู้กระทำผิดได้ตายลงก่อนการชำระค่าปรับ รัฐบาลฝรั่งเศสถือว่า โทษทางอาญาจะแปรสภาพเป็นหนี้ทางแพ่ง ทายาทจึงยังต้องรับผิดชอบ แต่ข้อนี้เป็นวิธีการปฏิบัติของรัฐบาล คือ ความเห็นของรัฐมนตรีว่าการยุติธรรม และรัฐมนตรีว่าการคลังเท่านั้น มิใช่คำพิพากษาศาลฎีกา และมีได้มีบัญญัติไว้ในกฎหมายใด

3. ผู้รับผิดชอบทางแพ่ง ในบางกรณีบุคคลที่ต้องรับผิดชอบทางแพ่ง แม้ไม่อาจเป็นจำเลยในคดีอาญาได้ก็อาจต้องถูกบังคับให้ชำระค่าปรับตามที่กฎหมายกำหนดไว้เป็นพิเศษ เช่น เจ้าของเรือประมง ซึ่งลูกจ้างกระทำผิดตามกฎหมายประมง อาจต้องชำระค่าปรับแทนลูกจ้างในบางกรณี

4. นายประกัน ในบางกรณีนายประกันอาจถูกบังคับให้ชำระค่าปรับได้ เมื่อจำเลยที่ประกันไม่สามารถชำระค่าปรับ²³

ตามกฎหมายไทย เมื่อกล่าวถึงการชำระค่าปรับ โดยโดยบุคคลที่สามย่อมหมายถึงบุคคลที่ไม่เกี่ยวในคดีนั้น แม้ในสมัยที่ใช้ในกฎหมายลักษณะอาญา ศาลจะปรับเอาจากจำเลยบางคนได้ อย่างกฎหมายฝรั่งเศสก็ไม่ถือว่าเป็นการชำระค่าปรับโดยบุคคลที่สาม เพราะอย่างไรเสียก็เป็นจำเลยในคดีเดียวกับ ส่วนบุคคลอื่น ๆ ดังกล่าวในกฎหมายฝรั่งเศส ศาลย่อมไม่อาจบังคับให้ชำระค่าปรับได้อยู่แล้ว

²³ โทเมเน กัททาร์มย์, การประชุมทางวิชาการ ครั้งที่ 24, วันที่ 27 ตุลาคม 2509.

ฉะนั้น ตามกฎหมายไทยบุคคลภายนอกจะขอชำระค่าปรับแทนจำเลยไม่ได้ แต่ถ้าเป็นการชำระโดยผ่านจำเลย และไม่ปรากฏว่าเป็นกรณีบุคคลภายนอกนำเงินมาชำระต่อศาล ก็ถือว่าเป็นเรื่องที่ต้องโทษปรับนำเงินมาชำระต่อศาลเอง แต่แม้กระนั้นก็เป็นเรื่องที่น่าคิดว่า ถ้าเป็นที่เห็นได้ชัดว่าจำเลยไม่มีเงินเสียค่าปรับ และบุคคลภายนอกอาจชำระค่าปรับแทน การใช้ดุลพินิจลงโทษปรับและกำหนดค่าปรับอาจต้องเปลี่ยนไปตั้งกรณีในประเทศต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้น เพื่อให้การลงโทษปรับได้ผลสมวัตถุประสงค์

อนึ่ง ในประเทศอิสราเอลได้มีผู้เสนอแนะว่า การชำระโทษปรับแทน โดยผู้มีความผูกพันกับจำเลยบางสถานะ เช่นสภาพแรงงานที่จำเลยเป็นสมาชิก พรรคการเมืองที่จำเลยเป็นสมาชิก บริษัทที่จำเลยเป็นลูกจ้าง ถ้าการกระทำผิดเกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ของผู้ชำระค่าปรับแทนก็น่าจะมีการแก้กฎหมายให้ทำได้ ในประเทศที่ใช้ระบบการปรับตามวันกึ่งผู้เสนอให้แก้กฎหมายให้นายจ้างเสียค่าปรับแทนได้โดยเปิดเผยเช่นกัน

ปัญหาการไม่ชำระค่าปรับ

1. การบังคับเอาแก่ทรัพย์สินของผู้ต้องโทษปรับ

ดังกล่าวแล้วว่า โทษประหารชีวิต คือ โทษที่ลงแก่ชีวิตของผู้ต้องโทษ ส่วนโทษจำคุกและกักขังเป็นโทษที่ลงแก่เสรีภาพของผู้ต้องโทษ ในขณะที่โทษปรับและโทษริบทรัพย์สินเป็นโทษที่ลงแก่ทรัพย์สินของผู้ต้องโทษ และโดยเหตุที่เป็นการบังคับเอาแก่ทรัพย์สิน ซึ่งผลให้ผู้มีทรัพย์สินน้อยลง แม้อาจเป็นเพียงเล็กน้อยเทียบกัน ไม่ได้กับรายได้ที่อาจเพิ่มพูนขึ้นเนื่องจากการกระทำผิด แต่ก็มีผลการกระทบต่อทรัพย์สินของผู้ผู้น้อยอยู่ จึงถือว่าเป็นโทษในทางเศรษฐกิจได้ดียังอย่างไรก็ตาม การบังคับเอาแก่ทรัพย์สินไม่เหมือนกับการบังคับเอาแก่ชีวิต ร่างกายและเสรีภาพ เพราะกรณีชีวิตร่างกายและเสรีภาพ เป็นการบังคับเอาจากผู้กระทำความผิดเอง ซึ่งปกติก็อยู่ในความควบคุมของศาลอยู่แล้ว (เว้นแต่กรณีได้ประกันตัวและหลบหนีไป) แต่โทษปรับเป็นการบังคับเอาแก่เงินของผู้กระทำความผิด ซึ่งเป็นเรื่องนอกชีวิตและร่างกาย ผู้กระทำความผิดอาจมี หรือไม่มีบังคับก็ได้ ในกรณีที่มี ก็อาจยกย้ายถ่ายเทให้แก่ผู้อื่นแล้วอ้างว่าไม่มี ใน

กรณีที่ไม่จริง ๆ ก็อาจไม่สามารถขู่ข่มมาจากผู้อื่นได้ ทั้งไม่มีผู้ช่วยเหลือออกให้แทน และไม่มีทรัพย์สินอื่นที่จะจำหน่ายแลกเปลี่ยนมาเป็นเงิน เพื่อชำระค่าปรับ การบังคับให้ชำระค่าปรับ จึงอาจไม่สมความประสงค์ของศาลและกฎหมายในการที่จะบังคับเอาค่าปรับ เพื่อเป็นการลงโทษ โดยทั่วไปจึงต้องมีการทดแทน หรือเปลี่ยนโทษปรับเป็นอย่างอื่น เพื่อให้ได้ชื่อว่าเป็นการลงโทษ ผู้กระทำความผิดให้ได้ดังที่เรียกว่า Substitute Punishment โทษทดแทนที่เสมอกันและใช้มากที่สุด ไม่ว่าในประเทศใด ๆ ก็คือการยึดทรัพย์สินใช้ค่าปรับ อันเป็นการบังคับเอาแก่ทรัพย์สินประการอื่นของผู้ต้องโทษปรับ ทรัพย์สินที่จะถูกยึดต้องเป็นของผู้ต้องโทษเอง หรือที่ผู้ต้องโทษเป็นเจ้าของรวมอยู่ด้วย

ปกติแล้ว เมื่อศาลจะลงโทษปรับแก่บุคคลใด มีข้อที่ศาลต้องคำนึงอยู่หลายประการในกรณีที่ความผิดนั้นมีโทษปรับสถานเดียว เมื่อได้ความว่าจำเลยกระทำความผิด ศาลคงต้องวางโทษปรับไปตามกฎหมายจะเปลี่ยนไปใช้อื่นไม่ได้ แม้จำเลยจะทำผิดหลายหน หรือมีพฤติการณ์ชั่วร้ายให้เห็น ศาลก็ลงโทษสถานอื่นไม่ได้ อย่างมากก็ได้แต่ลงโทษปรับไปเต็มอัตรา ในกรณีที่กฎหมายกำหนดโทษจำคุกหรือโทษปรับอย่างหนึ่ง ถ้าได้ความว่าจำเลยกระทำความผิด ศาลอาจลงโทษอย่างใดอย่างหนึ่งก็ได้ ซึ่งตรงนี้เองที่ศาลต้องคำนึงถึงปัจจัยอื่นประกอบหลายประการ ถ้าจำเลยเป็นคนทำงานมีรายได้มั่นคง หรือมีฐานะดี โทษปรับอาจไม่กระทบกระเทือนจำเลยมากนัก เมื่อเทียบกับโทษจำคุก ถ้าจำเลยเลือกได้คงจะเลือกโทษปรับมากกว่าโทษจำคุก แม้แต่โทษจำคุกที่ศาลให้การลงโทษ หรือการรอกำหนดโทษ จำเลยอาจเลือกโทษปรับมากกว่าเพื่อจะได้สิ้นสุดคดี โดยไม่ต้องมีชนนักปักหลัง และถ้าจำเลยเป็นคนยากจน หรืออยู่ในชนบท การงานไม่เป็นหลักแหล่งโทษปรับอาจมีผลร้ายต่อจำเลยมากเกินคาด ถ้าจำเลยเลือกได้ หรือศาลจะลงโทษแต่ให้ผ่อนปรนเป็นคุณแก่จำเลยอยู่บ้าง จำเลยอาจไม่ต้องการโทษปรับเพราะในกรณีนี้โทษจำคุกหรือการลงโทษอาจเป็นคุณแก่จำเลยมากกว่าอย่างอื่น หรือแม้แต่ศาลลงโทษจำคุกจริง โดยไม่มีการรอกำหนดโทษ จำเลยอาจพอใจยิ่งกว่าโทษปรับก็ได้ อันที่จริงเรื่องโทษมิใช่สิ่งที่จำเลยมีโอกาสเลือกแต่การพิจารณา โดยทำที่เป็นมองจากฝ่ายจำเลยเป็นปัจจัยประการหนึ่ง

ที่ศาลอาจนำมาใช้ประกอบการพิจารณาในการกำหนดโทษ* ในต่างประเทศ เช่น ประเทศอังกฤษ ถ้าศาลรู้ว่าจำเลยเป็นคนยากไร้และอาจมีคนอื่นชำระค่าปรับแทนจำเลยได้ศาลอาจไม่กำหนดโทษปรับ แต่ใช้โทษอื่นแทน หรือมีเจตนาที่กำหนดค่าปรับเสียสูง²⁴

ตามประมวลกฎหมายอาญาของไทย มาตรา 29 ผู้ใดต้องโทษปรับ และไม่ชำระค่าปรับภายใน 30 วันนับแต่วันที่ศาลมีคำพิพากษาผู้นั้นต้องถูกยึดทรัพย์สินใช้ค่าปรับ** การยึดทรัพย์ให้ดำเนินการตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งในส่วนของกรยึดทรัพย์บังคับคดี ซึ่งตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 251 ซึ่งบัญญัติว่า "ถ้าต้องยึดทรัพย์สินคราวเดียวกัน สำหรับใช้ค่าธรรมเนียมศาล ค่าปรับ ค่าใช้ทรัพย์ หรือค่าทดแทน แต่ทรัพย์สินของจำเลยไม่พอใช้ครบทุกอย่าง ให้นำจำนวนเงินสุทธิของทรัพย์สินนั้นใช้ตามลำดับดังต่อไปนี้

1. ค่าธรรมเนียม
2. ราคาทรัพย์สินหรือค่าทดแทน
3. ค่าปรับ

แสดงว่าค่าปรับไม่มีบุริมสิทธิและถือว่าอยู่ในลำดับหลังหนี้ทางแพ่ง*** โดยปกติแล้ว

*ในกรณีจำเลยเป็นนิติบุคคล ศาลก็ต้องนำข้อนี้มาประกอบการพิจารณาเช่นกันว่าจะลงโทษจำเลยสถานใด ในอัตราใด

²⁴Dan Bein, "Payment of a fine by a person other than the Defendant Law and Policy, pp. 325-345.

**กำหนดระยะเวลา 30 วันนี้อาจกำหนดไว้ให้สัมพันธ์กับระยะเวลาขึ้นอุทธรณ์-ฎีกาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 198 มาตรา 216 ก็ได้

*** เหตุผลที่ค่าปรับอยู่ในลำดับสุดท้ายคงเป็นเพราะกฎหมายเห็นว่ายังมีอิสรภาพของจำเลยตั้งแต่มีคำพิพากษาตามที่ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 29 เป็นประกันอยู่ ถ้าขาดอย่างไกรักยังกักขังจำเลยแทนค่าปรับได้ ดู สมพร พรหมพิทาธร, "โทษปรับ", อัยการนิเทศ, เล่ม 31, ฉบับที่ 4, 2512, หน้า 466.

การยึดทรัพย์สินจะทำได้ต่อเมื่อได้ความว่าจำเลยไม่ชำระค่าปรับภายใน 30 วันนับแต่วันที่ศาลพิพากษา ในทางปฏิบัติอาจสอบถามดูจนแน่ใจแล้วว่าจำเลยไม่อาจ หรือไม่ยอมชำระค่าปรับ แต่การบังคับคดีอาญาจะกระทำได้ต่อเมื่อคดีถึงที่สุด ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 245 แสดงว่าระยะเวลา 30 วันควรจะนับจากวันที่มีคำพิพากษาถึงที่สุดเช่นเดียวกับที่ เคยบัญญัติไว้ในกฎหมายลักษณะอาญา อย่างไรก็ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 188 คำพิพากษามีผลตั้งแต่ได้อ่านในศาลโดยเปิดเผยเป็นต้นไป ฉะนั้น แม้จำเลย จะไม่เสียค่าปรับทันทีศาลอาจเรียกประกัน หรือสั่งให้กักขังผู้ต้องโทษได้ทันที แต่เป็นการกักขัง แทนค่าปรับไปพลางก่อน ในระหว่างที่กฎหมายให้เวลาแก่ผู้ต้องโทษจัดการให้ได้เงินมาชำระ ค่าปรับตามคำพิพากษาระยะเวลาที่กฎหมายกำหนดให้ 30 วัน ศาลจะมีคำสั่งเช่นนี้ โดยอ้าง เหตุที่ควรสงสัยว่าผู้นั้นจะหลีกเลี่ยงไม่ชำระค่าปรับ ศาลจึงอาจไม่เรียกประกันเลยก็ได้ แต่สั่งให้ กักขังไปพลางก่อนเมื่อครบกำหนด 30 วันแล้ว แม้จะมีการอุทธรณ์ฎีกาคำพิพากษาก็ไม่เป็นการ ขัดขวางที่ศาลจะบังคับคดีไปตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 29 ถ้าศาลจะรอให้คดีถึงที่สุด เท่านั้นจริง ๆ กฎหมายจะระบุไว้ชัดเจน เช่น ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 92 มาตรา 98 มาตรา 99 และมาตรา 100 เป็นต้น จึงมีผลว่าศาลอาจสั่งให้กักขังได้ทันที เปิดข้อไว้แต่ถ้า จะยึดทรัพย์สินศาลต้องรอให้ครบ 30 วัน นับแต่คำพิพากษาถึงที่สุดเสียก่อน ศาสตราจารย์จิติ ดิงศภัทย์ มีความเห็นว่า ระยะเวลา 30 วันนี้ศาลมีอำนาจขยายหรือผ่อนผันให้โดยยังไม่ยึดทรัพย์สินทันที โดยยังไม่ครบ 30 วันก็ได้แต่ทั้งนี้ได้ให้เหตุผลว่า "การขยายหรือย่นระยะเวลาที่กฎหมายกำหนด ไว้บังคับคดี ซึ่งเป็นลักษณะวิธีพิจารณาศาลอาจทำได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 23²⁵ แต่ศาลฎีกาเคยวินิจฉัยในคำพิพากษาฎีกาที่ 1579/2521 ว่าตามประมวล กฎหมายอาญา มาตรา 29 ที่ว่าผู้ต้องโทษปรับจะต้องถูกยึดทรัพย์สินใช้ค่าปรับนั้น ศาลอาจ ดำเนินการยึดทรัพย์สินได้ ภายในกำหนด 5 ปี* การผ่อนระยะเวลาชำระค่าปรับ จึงไม่ใช่การ

25 จิติ ดิงศภัทย์ คำอธิบายประมวลกฎหมายอาญา ภาค 1 ตอน 1 หน้า 884.

*ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 99.

ขยายระยะเวลาการบังคับคดี จะนำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 23 ซึ่งใช้เฉพาะในกฎหมายวิธีสบัญญัติมาใช้ในประมวลกฎหมายอาญาอันเป็นกฎหมายสารบัญญัติไม่ได้*

2. การบังคับเอาแก่ตัวผู้ต้องโทษปรับ

ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 29 บัญญัติว่า "ผู้ใดต้องโทษปรับ และไม่ชำระค่าปรับภายในสามสิบวันแต่วันที่ศาลพิพากษา ผู้นั้นจะต้องถูกยึดทรัพย์สินใช้ค่าปรับ หรือมิฉะนั้นจะต้องถูกกักขังแทนค่าปรับ แต่ถ้าศาลเห็นเหตุอันควรสงสัยว่าผู้นั้นจะหลีกเลี่ยงไม่ชำระค่าปรับ ศาลจะสั่งเรียกประกัน หรือจะสั่งให้กักขังผู้นั้นแทนค่าปรับ ไปพลางก่อนก็ได้ความในวรรคสองของมาตรา 24 มิให้นำมาใช้บังคับแก่การกักขังแทนค่าปรับ"

ข้อนี้แสดงว่าตามประมวลกฎหมายอาญา ซึ่งมีผลใช้บังคับมาตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2500 เมื่อจำเลยไม่ชำระค่าปรับ จำเลยอาจถูกกักขังแทนค่าปรับได้ และจะใช้วิธีจำคุกแทนค่าปรับในสมัยที่ใช้กฎหมายลักษณะอาญาไม่ได้เช่นกัน นอกจากนั้นพระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ. 2499 มาตรา 6 บัญญัติว่า "เมื่อประมวลกฎหมายอาญาได้ใช้บังคับแล้ว ในการจำคุกแทนค่าปรับตามกฎหมายใด ไม่ว่าจะกฎหมายนั้นจะบัญญัติไว้ประการใดให้นำประมวลกฎหมายอาญามาใช้บังคับ แต่สำหรับความผิดที่ได้กระทำก่อนวันที่ประมวลกฎหมายอาญาใช้บังคับ มิให้กักขังเกินกว่าหนึ่งปี สำหรับโทษปรับกระหนงเดียวและสองปีสำหรับโทษปรับหลายกระหนง" บทบัญญัตินี้ก่อให้เกิดผล 2 ประการ คือ

*ที่ศาลฎีกากล่าวว่า จะนำกฎหมายวิธีสบัญญัติมาใช้ในประมวลกฎหมายอาญาอันเป็นกฎหมายสารบัญญัตินั้นที่จริง ประมวลกฎหมายอาญาก็มีบางมาตราเป็นหลักบัญญัติการบังคับตามคำพิพากษาน่าจะเป็นเรื่องวิธีพิจารณา หรือวิธีสบัญญัติ ที่จริงศาลน่าจะกล่าวว่า มาตรา 23 ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ไม่นำมาใช้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องการบังคับค่าปรับทางอาญา ดู หมายเหตุท้ายคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1579/2521 หน้า 884.

1. การจำคุกแทนค่าปรับไม่ว่ามีผู้ถูกปรับตามกฎหมายใดทั้งสิ้น เป็นอันต้องเปลี่ยนเป็นการกักขังแทน นับแต่วันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2500 เป็นต้นไป
2. ความผิดที่กระทำก่อนประมวลกฎหมายอาญาใช้บังคับ จะต้องใช้กฎหมายที่เป็นคุณแก่ผู้กระทำความผิด คือเมื่อเปลี่ยนมาเป็นกักขังเกินกว่า 1 ปี สำหรับความผิดกระทงเดียว หรือ 2 ปี สำหรับโทษปรับในความผิดหลายกระทงไม่ได้ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1625/2500, 571/2501)

ในสมัยที่ใช้กฎหมายลักษณะอาญาบทบัญญัติในมาตรา 18 วรรคแรก บัญญัติว่า "ผู้ใดต้องคำพิพากษาให้ปรับ และมีใช้ค่าปรับภายใน 15 วัน นับแต่วันคำพิพากษาถึงที่สุดนั้น ให้ยึดทรัพย์สมบัติมาใช้ค่าปรับ มิฉะนั้นให้เอาตัวมันจำคุกแทนค่าปรับ" ได้มีผู้วิพากษ์วิจารณ์เป็นอันมากว่า การจำคุกแทนค่าปรับเป็นการไม่สมควร เพราะโทษปรับเป็นการบังคับเอาแก่ทรัพย์สินแต่กลับไปบังคับเอาแก่อิสระเสรีภาพของบุคคลแทน นอกจากนี้โทษจำคุกแทนค่าปรับก่อให้เกิดความไม่ยุติธรรมระหว่างคนมีคณจน กล่าวคือ คนมีเงินไม่ต้องถูกจำคุก แต่คนจนที่ไม่มีเงินต้องถูกจำคุกแทนประการสำคัญ คือ โทษปรับมีขึ้นเพื่อหลีกเลี่ยงการจำคุกในระยะเวลาสั้น และช่วยให้ผู้กระทำความผิดไม่ต้องไปคลุกคลีกับบุคคลผู้กระทำความผิดบางประเภทในเรือนจำ การเปลี่ยนจากโทษปรับ ไปสู่โทษจำคุกอีกเป็นการทำลายวัตถุประสงค์ของโทษปรับโดยสิ้นเชิง เรื่องนี้ได้มีข้อเสนอมาตั้งแต่ครั้งที่ใช้กฎหมายลักษณะอาญาแล้วว่า ควรหาวิธีบังคับแรงรัดอย่างอื่น เช่น บังคับให้ผู้ถูกลงโทษทำงานโยธาแทนเงินค่าปรับ เช่นเดียวกับที่ปฏิบัติในประเทศอื่น ๆ หรือแม้แต่ในประเทศไทยเองก็เคยมีพระราชบัญญัติจัดระเบียบเทศบาลให้เปลี่ยนโทษปรับเป็นการทำงานแทนได้อยู่แล้ว ข้อนี้ผู้เห็นว่า "เหตุที่เห็นว่าบังคับให้ผู้ถูกปรับทำงานแทนเงินค่าปรับได้ก็เนื่องจากแรงงานและทรัพย์เป็นสิ่งที่ชดใช้แทนกันได้ เพราะทรัพย์เป็นสิ่งที่ได้จากแรงงาน และแรงงานเป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดทรัพย์สินแทนนอกจากนี้โทษจำคุกแทนค่าปรับก่อให้เกิดความไม่ยุติธรรมระหว่างคนมีคณจน กล่าวคือ คนมีเงินไม่ต้องถูกจำคุก แต่คนจนที่ไม่มีเงินต้องถูกจำคุกแทนประการสำคัญ คือ โทษปรับมีขึ้นเพื่อหลีกเลี่ยงการจำคุกในระยะเวลาสั้น และช่วยให้ผู้กระทำความผิดไม่ต้องไปคลุกคลีกับบุคคลผู้กระทำความผิดบางประเภทในเรือนจำ การเปลี่ยนจากโทษปรับ ไปสู่โทษจำคุกอีกเป็นการทำลายวัตถุประสงค์ของโทษปรับโดยสิ้นเชิง เรื่องนี้ได้มีข้อเสนอมาตั้งแต่ครั้งที่ใช้กฎหมายลักษณะอาญาแล้วว่า ควรหาวิธีบังคับแรงรัดอย่างอื่น เช่นบังคับให้ผู้ถูกลงโทษทำงานโยธาแทนเงินค่าปรับ เช่นเดียวกับที่ปฏิบัติในประเทศอื่น ๆ หรือแม้แต่ใน

ประเทศไทยเองก็เคยมีพระราชบัญญัติจัดระเบียบเทศบาลให้เปลี่ยนโทษปรับเป็นการทำงานแทนได้อยู่แล้ว ข้อนี้ผู้เห็นว่า "เหตุที่เห็นว่าบังคับให้ผู้ถูกปรับทำงานแทนเงินค่าปรับได้ก็เนื่องจากแรงงานและทรัพย์สินเป็นสิ่งที่ชดใช้แทนกันได้ เพราะทรัพย์สินเป็นสิ่งที่ได้จากแรงงาน และแรงงานเป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดทรัพย์สิน"²⁶

ข้อคัดค้านการจำคุกแทนค่าปรับในแง่เดียวกันนี้ ในต่างประเทศก็มีผู้คัดค้านเป็นอันมาก ในมลรัฐวิกตอเรียในออสเตรเลีย มีการใช้โทษจำคุกแทนค่าปรับอย่างแพร่หลาย นักกฎหมายบางคนกล่าวว่าข้อนี้ที่มาจากวิธีปฏิบัติในสมัยโบราณที่ว่าลูกหนี้ไม่อาจชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ได้ต้องทำงานแก่เจ้าหนี้ เพื่อเป็นการล้างหนี้ ในปี ค.ศ. 1971 คณะกรรมาธิการปรับปรุงกฎหมายอาญาในมลรัฐนี้ ให้ศาลมีอำนาจสั่งจำคุกแทนค่าปรับได้ แม้จะมีหนทางยึดทรัพย์สินใช้ค่าปรับก็ตาม²⁷

ในการประชุมตรวจพิจารณาร่างประมวลกฎหมายอาญาระบบปัจจุบันได้มีผู้เสนอให้เปลี่ยนจากโทษจำคุกแทนค่าปรับมาเป็นโทษกักขัง แต่ก็มีผู้ทักท้วงอยู่ด้วยให้เหตุผลว่า แม้โทษจำคุกจะไม่เหมาะสมกับการเป็นโทษทดแทนค่าปรับ การให้ทำงานโยธาอาจทดแทนได้ดีกว่า แต่การจำคุกเปิดโอกาสให้มีการใช้ให้ผู้ต้องโทษทำงานได้ แต่การกักขังจะใช้ให้ทำงานไม่ได้ ถ้าให้ผู้ถูกปรับที่ไม่มีเงินมารับโทษกักขังอาจเป็นเหตุให้คนกล้ากระทำความผิดมากขึ้น การไม่มีเงินเสียค่าปรับน่าจะเห็นอกเห็นใจ แต่เป็นสิ่งที่ช่วยไม่ได้ถ้าจะเอาคุมขังไว้เท่านั้นจะเท่ากับยุยงให้

²⁶ เนติบัณฑิต, "โทษปรับ", นิติสารณ, แผนกสามัญ, ปีที่ 9, เล่ม 12, มีนาคม, 2479 หน้า 1010.

²⁷ Richard G. Fox and Arie Freibrg "Fines: The Law in Victoria" pp. 582-583.

คนกระทำความผิดจะเป็นอันตรายแก่คนหมู่มาก*

กฎหมายต่างประเทศที่ยกมาอ้างอิงยืนยันว่ามีการใช้โทษจำคุกแทนโทษปรับ คือ ประมวลกฎหมายอาญาของประเทศเยอรมัน มาตรา 28 มาตรา 29 ประมวลกฎหมายอาญาอิตาลี มาตรา 19** ประมวลกฎหมายอาญาของประเทศตุรกี มาตรา 37 ประมวลกฎหมายอาญาของประเทศนิวซีแลนด์ มาตรา 8 ประมวลกฎหมายอาญาของประเทศฝรั่งเศส ฉบับ ค.ศ. 1867 มาตรา 9 ส่วนกฎหมายต่างประเทศที่ใช้โทษกักขังหรือควบคุมตัวแทนโทษปรับ คือ ประมวลกฎหมายอาญาของประเทศจีน มาตรา 42 และประมวลกฎหมายอาญาของประเทศญี่ปุ่น มาตรา 18 แต่กฎหมายทั้งสองยอมให้ผู้รับโทษทำงานตามที่มอบหมายได้ ประธานในที่ประชุม ขณะนั้น คือ นาวาเอกหลวงธำรงนาวาสวัสดิ์ มีความเห็นว่า การเปลี่ยนโทษปรับเป็นโทษกักขัง จะเป็นผลดีกับผู้ต้องโทษมากกว่าโทษจำคุก เช่น ในการกระทำความผิดครั้งต่อไปยังอาจรอลงอาญาได้ ส่วนที่ห่วงเรื่องการให้ผู้กระทำความผิดทำงานนั้น ให้ความเห็นว่า "การทำงาน น่าจะเป็นระเบียบราชการดีมากกว่า....จะขัง และใช้งานเฉพาะเช็ดห้อง ถูห้องอยู่ตั้ง 2 ปี โดยไม่ให้ทำงานอย่างใดเลยไม่ได้ จะต้องแก้ไขให้ใช้ทำงานได้ ในที่สุดประชุมเห็นด้วยกับ ประธาน และมีความเห็นว่า วิธีปฏิบัติต่อผู้ต้องโทษกักขังควรเป็นอย่างไรให้เป็นไปตาม พระราชบัญญัติราชทัณฑ์" ข้อนี้จึงเป็นที่มาของประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 29 ดังกล่าว ในการกักขังแทนค่าปรับนั้น เดิมเคยถืออัตรา 5 บาทต่อหนึ่งวัน ต่อมาเมื่อมีการแก้ไขในปี พ.ศ. 2518 ได้เปลี่ยนตามอัตราค่าของเงินเป็น 20 บาทต่อหนึ่งวัน และในปี พ.ศ. 2530

* รายงานการประชุมอนุกรรมการการตรวจพิจารณาแก้ไขประมวลกฎหมายอาญา ครั้งที่ 11 34/2482, วันที่ 17 มิถุนายน พ.ศ. 2482, หน้า 2.

** "บันทึกของนายยอร์ช ปาดูซ์ ที่ปรึกษาการร่างกฎหมายของรัฐบาลสยามเกี่ยวกับการร่างกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127", วารสารนิติศาสตร์, ปีที่ 18, ฉบับที่ 2, มิถุนายน 2531, หน้า 23.

ได้แก่เป็นอัตรา 70 บาทต่อหนึ่งวัน* ไม่ว่าในกรณีความผิดกระทงเดียวหรือหลายกระทง ห้ามกักขังเกินกำหนดหนึ่งปี เว้นแต่ในกรณีที่ศาลพิพากษาให้ปรับตั้งแต่ 40,000 บาทขึ้นไป ศาลจะสั่งให้กักขังแทนค่าปรับเป็นระยะเวลาเกินกว่าหนึ่งปี แต่ไม่เกินสองปีก็ได้ ส่วนการคำนวณระยะเวลาในให้วันเริ่มกักขังแทนค่าปรับรวมเข้าด้วย คือพอเริ่มกักขังก็นับเป็นหนึ่งวัน โดยไม่ต้องคำนึงถึงเศษชั่วโมง เช่น ศาลสั่งปรับ 7,000 บาท พอเริ่มกักขังก็นับเป็นหนึ่งวัน ยัง

*ในกรณีค่าปรับ เมื่อเทียบเป็นจำนวนวันที่จะต้องกักขังแล้วเหลือเศษอยู่ เช่น ศาลปรับ 800 บาท ย่อมคิดเป็นวันปรับได้ 11 วัน และเหลือเศษอยู่ 30 บาท ที่ประชุมสัมมนาพิพากษาหัวหน้าศาล ครั้งที่ 2 เมื่อ พ.ศ. 2520 มีความเห็นว่า ให้ปรับเศษทั้งศาลตราจารย์จัดติดังศัภย์ เคยให้ความเห็นไว้เมื่อครั้งที่ถืออัตรา 5 บาทต่อหนึ่งวันว่า "กำหนดกักขังแทนค่าปรับถืออัตรา 5 บาทต่อหนึ่งวัน เหตุนี้เศษของ 5 บาทย่อมจะไม่คิด ในเมื่อไม่มีกฎหมายให้ปรับเศษเป็น 5 บาท" ดู รายงานการสัมมนาการประชุมกลุ่มที่ 3 เอกสารประกอบการสัมมนาผู้พิพากษาหัวหน้าศาลทั่วประเทศ ครั้งที่ 2 พ.ศ. 2520 (5-9 กันยายน) หน้า 2 ดู สุทธิ อินทุเศรษฐ, "ปรับเศษ", ตุลาการ เล่ม 6, ปีที่ 24, 2520, หน้า 46.

เหลือเวลายังต้องรับโทษกักขังอีก 99 วัน* ในกรณีที่ผู้ต้องโทษปรับถูกคุมขังอยู่ก่อนมีคำพิพากษา ก็ให้หักจำนวนวันที่ถูกคุมขังนั้นออกจากจำนวนเงินค่าปรับ โดยถืออัตรา 70 บาทต่อหนึ่งวัน เช่นกัน แต่ถ้าผู้ต้องหาต้องคำพิพากษาให้ลงโทษทั้งจำคุกและปรับก็ให้หักจำนวนวันที่ถูกคุมขังออกจากโทษจำคุกเหลือเท่าใดจึงเอาออกมาหักกับเงินค่าปรับ เมื่อผู้ต้องโทษปรับถูกกักขังแทนค่าปรับ จนครบกำหนดแล้วก็ให้ปล่อยตัวในวันถัดจากวันที่กำหนด แต่เนื่องจากกฎหมายไม่ได้มีความประสงค์ในเรื่องกักขังเป็นหลัก การกักขังเกิดขึ้นเนื่องจากการไม่ชำระค่าปรับเท่านั้น ฉะนั้น ถ้ากักขังไปได้เท่าใด ผู้กระทำความผิดนำเงินมาชำระเท่าจำนวนที่เหลืออยู่ก็ให้ปล่อยตัวไปทันที หรือถ้าชำระบางส่วนก็ให้หักออกบางส่วน เช่น ศาลตัดสินปรับ 7,000 บาท เมื่อกักขังมาได้ 10 วัน (คิดแทนเงินค่าปรับได้ 700 บาท) เมื่อผู้ต้องโทษนำเงินมาชำระ 6,300 บาท ก็

*ถ้าศาลพิพากษาปรับจำเลย เมื่อเวลา 16.00 น. ของวันที่ 1 พฤษภาคม และ จำเลยแถลง ในตอนนั้นว่าไม่มีเงินชำระค่าปรับ ที่ประชุมข้าราชการฝ่ายตุลาการในการสัมมนา ทางวิชาการ มีความเห็น (39-6) ว่าศาลออกหมายกักขังแทนค่าปรับได้ทันทีโดยอาศัยเหตุผลสงสัย ว่าจำเลยจะหลีกเลี่ยงไม่ชำระค่าปรับ และยอมนับวันที่ 1 พฤษภาคม ดังกล่าวเป็นวันแรก ดู ระเบียบราชการฝ่ายตุลาการและข้อเสนอนะจากการสัมมนา, ภาค 6, หน้า 674 อนึ่ง กฎหมายมิได้กำหนดว่าการเริ่มกักขังให้ทำได้วันใดไม่เหมือนโทษจำคุกที่มาตรา 22 บัญญัติว่า ให้เริ่มตั้งแต่วันมีคำพิพากษา การกักขังแทนค่าปรับจึงอาจเริ่มวันใดก็ได้ เช่น ศาลอาจให้เวลา ไปหาเงินมาชำระค่าปรับเสียก่อน ดู สมพร พรหมพิถาวร, "โทษปรับ", หน้า 470-471.

ต้องปล่อยตัวทันที*

อย่างไรก็ตาม การกักขังแทนค่าปรับดังกล่าวเป็นเรื่องที่ผู้ต้องโทษไม่ยอมหรือไม่อาจชำระค่าปรับ แต่ถ้าอยู่ในระหว่างเวลา 30 วันนับแต่วันที่ศาลมีคำพิพากษา แม้ผู้ต้องโทษยังไม่ชำระค่าปรับก็ได้และศาลเห็นควรสงสัยว่าผู้นั้นจะหลีกเลี่ยงไม่ชำระค่าปรับ ศาลจะสั่งเรียกประกัน หรือจะสั่งให้เรียกกักขังผู้นั้นไปพลางก่อนก็ได้ การกักขังแทนค่าปรับเช่นนี้ก็ต้องคิดเทียบแล้วหักออกจากจำนวนค่าปรับในอัตรา 70 บาทต่อหนึ่งวันเช่นกัน วิธีที่ผู้ต้องโทษจะหลีกเลี่ยงไม่ต้องถูกกักขังทั้ง ๆ ที่มีเหตุอันศาลควรสงสัยว่าจะหลีกเลี่ยง ก็คือ การนำเงินค่าปรับมาชำระ หรือให้ประกันแก่ศาลตามที่ศาลเรียก**

การกักขังแทนค่าปรับย่อมใช้ไม่ได้กับการลงโทษนิติบุคคล เมื่อนิติบุคคลหลีกเลี่ยงไม่ชำระค่าปรับ โทษทดแทนตามประมวลกฎหมายอาญาในขณะนี้มีประการเดียว คือการยึดทรัพย์สินใช้ค่าปรับ*** ผู้เขียนเห็นว่าสมควรที่จะมีมาตรการบางอย่างอันมาบังคับนิติบุคคลเพิ่มขึ้น

การยึดทรัพย์สินหรือการกักขังแทนค่าปรับเป็นเรื่องของการบังคับคดีและแม้จะเป็นโทษก็เป็นโทษทดแทนค่าปรับซึ่งเป็นอำนาจแห่งกฎหมาย ไม่จำเป็นที่ศาลจะต้องกล่าวไว้ในคำพิพากษาศาลบางแห่งมักกล่าวไว้ในคำพิพากษาว่า ถ้าไม่ชำระค่าปรับให้จัดการตามมาตรา 29 มาตรา 30 ซึ่งไม่ก่อให้เกิดผลแตกต่างประการใดกับการไม่กล่าว เพราะแม้ไม่กล่าวไว้ การยึดทรัพย์สิน

*ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 30.

**ประกันในที่นี้เป็นคนละเรื่องกับการปล่อยชั่วคราวตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เข้าใจว่าต้องทำตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 274 และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 15 เพราะเป็นการบังคับคดีอย่างหนึ่ง ดูสมพร พรหมพิลาธร "โทษปรับ" หน้า 467.

***คำพิพากษาฎีกาที่ 448/2513.

หรือการกักขังแทนค่าปรับก็ทำได้ยุติ* ยิ่งกว่านั้น ถ้าศาลกล่าวไว้ในคำพิพากษาโดยกว้างวง
 ผลิตคำพิพากษา เช่น ให้กักขังเลย ทั้งที่หน้าจะต้องยึดทรัพย์ก่อนเพราะมีเหตุที่อาจยึดทรัพย์ได้
 คำพิพากษานั้นย่อมไม่ถูกต้อง ดังที่ศาลฎีกาเคยวินิจฉัยเมื่อครั้งที่ใช้กฎหมายลักษณะอาญาใน
 คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 429/2476 ว่า "เมื่อใดคำพิพากษาวางโทษปรับเป็นเงินย่อมเป็นความ
 ประสงค์ของกฎหมายที่จะบังคับให้เป็นไปตามคำพิพากษาการจำคุกแทนเงินค่าปรับจะพึงทำต่อเมื่อ
 ไม่มีทาง จะได้เงินค่าปรับ" ฉะนั้น แม้ในระหว่างจำคุกแทนค่าปรับ (ปัจจุบันคือกักขัง) ถ้าโจทก์
 สามารถนำยึดทรัพย์ได้ ศาลก็ควรสั่งปล่อยจำเลยจะจำคุกหรือกักขังต่อไปได้ แม้จะมีหมายแดง
 แจ้งโทษเด็ดขาดไปแล้ว ศาลก็อาจออกหมายปล่อยจำเลยได้ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1087/2479)
 แต่ถ้าจำคุก (ตามกฎหมายเดิม) หรือกักขัง (ตามประมวลกฎหมายอาญา) จนครบกำหนดแล้ว
 แม้ช่องทางจะยึดทรัพย์ก็ทำไม่ได้ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 339/2471) ในกรณีที่อยู่ระหว่างต้องโทษ
 ทดแทน ถ้าโจทก์นำยึดทรัพย์ผู้ต้องโทษจะขอรับโทษทดแทน เช่น จำคุก หรือกักขังต่อไปโดยไม่
 ยอมให้ยึดทรัพย์ยอมไม่ได้ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 267/2484) ในกรณีที่ชำระเงินค่าปรับไปแล้ว
 บางส่วน แล้วถูกกักขังในส่วนที่ยังค้างอยู่ ผู้ต้องโทษจะขอรับเงินค่าปรับคืนแล้วขอยืดเวลากักขัง
 ต่อออกไปเพื่อแทนเงินค่าปรับทั้งหมดก็ได้ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1375/2503)

โทษกักขังตามมาตรา 18 (3) นั้น มาตรา 24 บัญญัติว่า ให้กักขังไว้ในสถานที่
 กักขังซึ่งกำหนดไว้อันมิใช่เรือนจำ และถ้าศาลเห็นเป็นการสมควรจะสั่งให้คำพิพากษาให้กักขัง
 ผู้กระทำความผิดไว้ในที่อาศัยของผู้นั้นเองหรือของผู้อื่นที่ยินยอมรับผู้นั้นไว้ หรือสถานที่อื่นที่อาจ

*ในทางปฏิบัติ มักจัดการตามมาตรา 30 เลย คือให้กักขังแทนค่าปรับโดยไม่สู้จะใช้
 มาตรา 29 คือการยึดทรัพย์สินใช้ค่าปรับ ซึ่งอาจดูเป็นความสะดวกของฝ่ายรัฐมากกว่า ที่จริง
 เมื่อศาลลงโทษปรับเล็กน้อย เช่น 500 บาท หรือ 1,000 บาท น่าจะอยู่ในวิสัยที่ยึดทรัพย์สิน
 ของผู้ต้องโทษใช้ค่าปรับได้ ไม่น่าจะใช้วิธีกักขังแทนค่าปรับ ถ้าทำได้เช่นนี้ น่าจะสมเจตนารมย์
 ของกฎหมายมากกว่า

กักขังได้ เพื่อให้เหมาะสมกับประเภท หรือสภาพของผู้ถูกกักขังก็ได้ อย่างไรก็ตาม มาตรา 29 บัญญัติว่า เมื่อมีการกักขังแทนค่าปรับมิให้นำเอาความในวรรคสองของมาตรา 24 ซึ่งว่าด้วยการ กักขังในที่อาศัยของผู้ขึ้นเองหรือของผู้อื่น หรือสถานที่อื่นที่ถูกกักขังได้มาใช้บังคับ แสดงว่าต้อง กักขังในที่ที่มีใช้ที่อยู่อาศัยของผู้ถูกปรับเองหรือของผู้อื่น หากแต่ต้องกักตัวไว้ในสถานที่กักขัง โดยเฉพาะในเรื่องนี้ทางราชการโดยกรมราชทัณฑ์ก็ได้มีระเบียบและมีการจัดตั้งสถานที่กักขัง โดยเฉพาะดังกล่าว เช่น สถานที่กักขังกลางที่ปทุมธานี (จัดตั้งเมื่อปี พ.ศ. 2504) รับผู้ ต้องโทษกักขังของศาลในเขตกรุงเทพมหานครและจังหวัดใกล้เคียงรวม 14 จังหวัด ในปี พ.ศ. 2529-2530 มีผู้ต้องกักขังอยู่ในสถานที่ดังกล่าวประมาณ 400 คน ในจังหวัดอื่น ๆ มีสถานที่กักขัง ๗ สถานที่ตำรวจภูธรจังหวัด สถานที่ตำรวจภูธรอำเภอ ซึ่งมีศาลตั้งอยู่ในเขตพื้นที่ ในกรุงเทพมหานครก็มีที่สถานีตำรวจนครบาลทุกแห่ง* ทั้งยังได้มีระเบียบเกี่ยวกับการควบคุม ดูแลสถานที่กักขัง ระเบียบเกี่ยวกับการทำงานของผู้ต้องโทษกักขังด้านความสะอาด อนามัยและ สุขภาพ ซึ่งผู้ควบคุมดูแลอาจใช้ให้ไปทำงานของผู้ต้องโทษกักขัง ด้านความสะอาด อนามัย และสุขภาพ ซึ่งผู้ควบคุมดูแลอาจใช้ให้ไปทำงานในสถานที่อื่นก็ได้ การกักขังห้ามใช้เครื่อง พันทนาการและต้องแยกผู้ต้องขังชายและหญิงจากกัน** ในปี พ.ศ. 2506 ก็ได้มีพระราชบัญญัติ วิธีปฏิบัติเกี่ยวกับการกักขังตามประมวลกฎหมายอาญา กำหนดวิธีปฏิบัติต่อผู้ต้องกักขัง และให้อำนาจอธิบดีกรมราชทัณฑ์ออกระเบียบต่าง ๆ ได้***

มีปัญหว่า การกักขังแทนค่าปรับตาม มาตรา 29 จะเป็นอย่างเดียวกับโทษกักขัง ตาม มาตรา 18 (3) หรือไม่ ข้อนี้มีผู้เห็นว่าไม่ใช่ โดยอ้างว่าแม้กักขังจะเป็นโทษชนิดหนึ่ง แต่การกักขังแทนค่าปรับเป็นคนละอย่างกัน กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือเป็นสภาพบังคับแทนโทษปรับ

* คำชี้แจงของกรมราชทัณฑ์เกี่ยวกับผู้ต้องโทษกักขัง พ.ศ. 2529-2530 หน้า 1.

** คำสั่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยที่ 121/2500 วันที่ 12 มีนาคม พ.ศ. 2500

*** พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติเกี่ยวกับการกักขังตามประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ. 2506

ไม่ใช่โทษอาญาในตัวของมันเองตาม มาตรา 18 กักขังนั้นศาลกักขังได้ในกรณีที่ศาลจะลงโทษจำคุกไม่เกิน 3 เดือน และจะกักขังไว้ไม่เกิน 3 เดือนเท่านั้น นอกจากนี้ ศาลกำหนดเวลา กักขังเท่าใด จะเปลี่ยนไม่ได้ เว้นแต่ศาลจะเปลี่ยนโทษกักขังเป็นโทษจำคุก ในกรณีที่ผู้ต้องโทษ กักขังฝ่าฝืนระเบียบหรือข้อบังคับของสถานที่กักขัง ส่วนกักขังแทนค่าปรับนั้นสืบเนื่องมาจากค่าปรับ ศาลจึงอาจกักขังได้ถึง 2 ปี การกักขังแทนค่าปรับก็สามารถยุติลงในเวลาใดก็ได้ ถ้าจำเลยนำค่าปรับมาชำระ²⁸ นอกจากนี้ยังมีผู้เห็นว่า การที่ มาตรา 29 ซึ่งว่าด้วยการกักขังแทนค่าปรับ ไม่ให้นำวรรคสองของมาตรา 24 มาใช้ แสดงให้เห็นชัดว่า กักขังกับกักขังแทนค่าปรับแตกต่างกัน²⁹ อย่างไรก็ตามผู้เขียนมีความเห็นว่า การกักขังแทนค่าปรับ ก็คือโทษอย่างหนึ่ง เพราะถ้าไม่ใช่โทษแล้ว จะระบุว่าเป็นสภาพบังคับใดก็ไม่ถนัด ข้อนี้เป็นเรื่องที่เปลี่ยนกันได้ระหว่างปรับและกักขังแทนค่าปรับเช่นเดียวกับการเปลี่ยนจากกักขังเป็นจำคุก ตามมาตรา 27 เพียงแต่เมื่อผู้ใดต้องโทษปรับและไม่ชำระค่าปรับ การกักขังแทนค่าปรับย่อมมีหลักปฏิบัติและหลักกฎหมายเป็นพิเศษต่างหาก ต่างจากการกักขังธรรมดาเพราะเหตุว่า "แทนค่าปรับ"³⁰ ในเรื่องนี้เคยมีคำพิพากษาฎีกาที่ 403/2517 วินิจฉัยว่าเมื่อผู้ต้องโทษกักขังแทนค่าปรับตาม มาตรา 29 ทำผิดตามข้อกำหนด กล่าวคือ ฝ่าฝืนระเบียบวินัยของสถานที่กักขังศาลอาจเปลี่ยนโทษกักขังเป็นโทษจำคุกได้ ซึ่งเป็นการวางข้อกฎหมาย สำหรับ มาตรา 27 และมาตรา 29 แต่ในคดีดังกล่าวศาลเห็นว่าแม้ข้อกฎหมายจะไปได้เช่นนั้น แต่ตามพฤติการณ์แห่งคดีแล้ว ศาลอาจสั่งว่า ยังไม่สมควรเปลี่ยนโทษกักขังเป็นจำคุกก็ได้

ในเรื่องของการนับโทษต่อ ผู้เขียนเห็นว่า โทษจำคุกก็ดี โทษกักขังก็ดี หรือ โทษกักขังแทนค่าปรับก็ดี ย่อมนับโทษกันได้ทุกกรณี ฉะนั้นถ้าจำเลยถูกศาลพิพากษาปรับสองคดีคดีละ

²⁸ อ่ำไพ วิจิตเวชการ, "แง่ฉงนในการนับโทษต่อ", ตุลพาท, 2510, หน้า 36-37.

²⁹ สมพร พรหมหิตาธร, "โทษปรับ", หน้า 467-468. และ พิพัฒน์ จักรางกูร, "เปลี่ยนโทษกักขังเป็นโทษจำคุก", ตุลพาท, เล่มที่ 2, ปีที่ 21, พ.ศ. 2517, หน้า 29-41.

³⁰ วิชิต บุญถนอม "การกักขังแทนค่าปรับเป็นโทษหรือไม่", ตุลพาท, 2511, หน้า 119.

700 บาท และมีค่าขอให้ปรับโทษต่อ เมื่อจำเลยไม่ชำระค่าปรับก็ชอบที่ศาลจะให้กักขังแทนค่าปรับทั้งสองคดี และปรับโทษต่อกันได้ เพราะถ้าปรับโทษต่อกันไม่ได้ก็จะทำให้วันกักขังแทนค่าปรับซ้อนกัน เช่น แทนที่จะเป็นการกักขังแทนค่าปรับ วันละ 70 บาท ก็จะกลายเป็นวันละ 140 บาท ซึ่งก็ไม่ใช่เป็นวัตถุประสงค์ของกฎหมายให้เป็นเช่นนั้น³¹

ในต่างประเทศ มีทั้งที่ใช้โทษจำคุกแทนโทษปรับ และโทษกักขังแทนโทษปรับในสหรัฐอเมริกาหลายมลรัฐใช้โทษจำคุก แต่บางรัฐก็ใช้โทษกักขัง ในรัฐแคลิฟอร์เนียถ้าผู้ต้องโทษไม่ชำระค่าปรับจะถูกจำคุกแทนค่าปรับในอัตรา 2 เหรียญต่อวัน แต่การจำคุกจะต้องไม่ยาวนานเกินกว่าระยะเวลาซึ่งผู้นั้นอาจถูกจำคุกได้ถ้าศาลจะลงโทษจำคุกแต่แรก (กฎหมายอาญาของรัฐแคลิฟอร์เนีย มาตรา 1205) ในมลรัฐคอนเนคตัท ถ้าผู้กระทำความผิดไม่ชำระค่าปรับอาจถูกจำคุกแทนค่าปรับได้ในอัตรา 3 เหรียญต่อวัน (กฎหมายอาญามาตรา 18-63) ในมลรัฐเมสซาชูเซต การจำคุกแทนค่าปรับถืออัตรา 1 เหรียญต่อวัน แต่อาจขอเลือกใช้วิธีคุมประพฤติแทน ถ้ามีเหตุอันสมควรศาลก็จะอนุญาต การผิดเงื่อนไขการคุมประพฤติ มีผลให้ต้องโทษจำคุก (กฎหมายอาญา มาตรา 144) ในมลรัฐมิชิแกน ผู้ต้องโทษอาจถูกจำคุก หรือกักขังก็ได้ (กฎหมายอาญา มาตรา 769.3) แต่ระยะเวลาจำคุกจะน้อยกว่า 90 วัน ในมลรัฐนิวยอร์ก จำเลยอาจต้องโทษจำคุกแทนค่าปรับจนกว่าจำเลยจะนำเงินมาชำระ แต่ทั้งนี้ถ้าเป็นความผิดประเภท felony จะต้องไม่น้อยกว่า 1 ปี (กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของรัฐนิวยอร์ก มาตรา 470 D ค.ศ.1969) ในประเทศที่ใช้ระบบ day-fine นิยมใช้โทษจำคุกแทนโทษกักขัง แต่จะทำตารางกำหนดไว้ล่วงหน้าว่าถ้าถูกปรับในอัตรา หรือปริมาณกี่วันปรับ ถ้าไม่มีเงินเสียค่าปรับจะถูกจำคุกกี่วัน โดยถือเป็นหลักว่า ยิ่งโทษปรับสูงขึ้นเพียงใด อัตราการเพิ่มขึ้นของโทษจำคุกจะยิ่งลดลง ทั้งนี้เพื่อควบคุมวันจำคุกมิให้มากเกินไป เช่น ในประเทศสวีเดน ถ้าถูกปรับ 5 วันปรับอาจต้องเปลี่ยนเป็นจำคุก แต่ถ้าต้องโทษปรับ 180 วันปรับจะถูกเปลี่ยนเป็นโทษ

31 เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

จำคุกครึ่งเดียว คือ 90 วันคุกเท่านั้น เป็นต้น³²

ผลดีและผลเสียของโทษปรับ

จากประวัติที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นผลดีของการนำโทษปรับมาใช้ซึ่งก็คือจุดเริ่มต้นของการมีโทษปรับนั้นว่า โทษปรับมีเพื่อการทดแทนการแก้แค้นในระบบตาต่อตา ฟันต่อฟัน (lex talion) ต่อมาจึงได้พัฒนาให้เป็นระบบยิ่งขึ้น จนเป็นที่ยอมรับว่าเป็นการลงโทษแก่เศรษฐกิจของผู้กระทำความผิดซึ่งได้ผลดีที่สุด เช่นอาจปรับสูงเท่าใดก็ได้ โดยรัฐไม่ต้องมีภาระอย่างอื่นต่างกับกรณีลงโทษจำคุกหรือประหารชีวิตที่รัฐต้องเข้าไปกระทำการ เช่นเสียค่าใช้จ่ายแก่ฝ่ายราชทัณฑ์ การจัดหาสถานที่ การเลี้ยงดูผู้ต้องโทษ Haman Manhiun นักอาชญาวิทยาซึ่งวางรากฐานการศึกษาอาชญาวิทยาในประเทศอังกฤษ กล่าวว่า "การลงโทษปรับคล้ายกับการลงอาญาด้วยการคุมประพฤตินั่นเอง เพราะต่างก็เป็นวิธีการลงโทษซึ่งส่งผลกระทบต่อจุดต่างพร้อมทางสังคม (Social Stigma) แก่ผู้กระทำความผิดน้อยที่สุด³³ นักอาชญาวิทยาชาวอเมริกันอีก 2 ท่าน คือ George Rusche และ Otto Kirchheimer ต่างก็ให้ความเห็นว่า "การลงโทษปรับเป็นวิธีปฏิบัติที่มีประโยชน์สอดคล้องกับภาวะเศรษฐกิจทางสังคมแบบอุตสาหกรรม"³⁴ จากการสำรวจวิจัยของกระทรวงมหาดไทย แห่งประเทศอังกฤษ เมื่อปี ค.ศ. 1957 มีรายงานว่าผู้กระทำความผิดซึ่งถูกลงโทษปรับมีความเช็ดหลาบและกระทำผิดซ้ำน้อยที่สุด เมื่อเทียบกับผู้กระทำความผิดซึ่งถูกลงโทษวิธีอื่น ๆ แต่อย่างไรก็ตาม โทษปรับก็มีข้อเสียซึ่งอาจไม่เป็นที่เช็ดหลาบหวาดกลัวเสมอไปได้ ดังเช่น George Rusche ได้เคยตั้ง

³²วีรพล ปานะบุตร , "โทษปรับในสวีเดน", วารสารอัยการ, หน้า 32-33.

³³ประเสริฐ เมฆมณี, หลักทัณฑ์วิทยา, (กรุงเทพมหานคร: บพิธการพิมพ์ 2525), หน้า 32-33.

³⁴เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

ไว้ว่า "โทษปรับมีผลเสีย ถ้าผู้กระทำผิดมีรายได้ออกที่จะเสียค่าปรับ เช่น คนมีรายได้สูง* ข้อนี้ก็น่าจะมีส่วนจริงอยู่มาก เพราะการปรับแม่เพียงเล็กน้อยต่อผู้ยากจน เช่น ปรับผู้ทำเข้า กินค่าสัก 1,000 บาท ก็ดูเป็นโทษหนักรุนแรงอยู่มาก เมื่อเทียบกับการปรับเศรษฐีในอัตรา เดียวกันมีตัวอย่างให้เห็นอยู่เสมอ เช่น คนจนยอมติดคุกดีกว่าจะยอมเสียค่าปรับสัก 5,000 บาท หรือ 6,000 บาท ในสมัยโรมันมีเรื่องเศรษฐีให้คนรับใช้ถือภาตใส่เงินเดินตามหลัง และ ตนเองออกเดินกระทำผิดทำร้ายผู้อื่น หรือด่าว่าผู้อื่น และยอมเสียค่าปรับ เพราะความผิดฐาน ดังกล่าวมีโทษเล็กน้อย** การปลูกสร้างรูกล้าที่สาธารณะ หากกำหนดโทษปรับต่อให้ปรับเป็น รายวันจนกว่าจะรื้อถอน ผู้กระทำความผิดอาจยอมเสียค่าปรับเป็นรายวัน ซึ่งคำนวณดูแล้วจะคุ้ม กว่ากรรื้อถอน ด้วยเหตุนี้จึงน่าจะกล่าวได้ว่า โทษปรับมีข้อดีและข้อเสีย ซึ่งอาจสรุปได้ดังนี้

ผลดี

1. โทษปรับเป็นโทษที่ดีกว่าโทษจำคุก โดยเฉพาะกรณีที่โทษจำคุกระยะสั้น ซึ่ง มีความคิดเห็นกันว่า โทษจำคุกระยะสั้นเช่นนี้ไม่ก่อให้เกิดความเข็ดหลาบ ไม่ว่าจะในด้าน บรารบรามหรือข่มขู่ หรือแม้แต่การปรับปรุงแก้ไขผู้กระทำผิดก็ตาม ในทางตรงกันข้ามโทษจำคุก ระยะสั้นอาจทำให้มีจิตใจแข็งกระด้างและเกิดปมด้อย เนื่องจากเข้าไปอยู่ในแวดวงสังคมของ ผู้กระทำผิดโทษจำคุกอาจทำให้ผู้ต้องโทษเกิดความเคยชินกับสังคมคุก หนักเข้าก็เกิดความซาชิน ไม่รู้สึกเป็นความเสียหายน่าอับอาย ซึ่ง ไม่ว่าจะไปในทางใดก็ตาม ย่อมไม่ก่อให้เกิดผลดีเท่าที่ ควร ส่วนโทษปรับนั้น ผู้ถูกลงโทษย่อมไม่เกิดความเคยชิน เพราะถูกปรับเมื่อใดก็เป็น

* อ้างใน "กฎหมายกับสภาพบังคับ" เอกสารการสอนชุดวิชากฎหมายกับการเปลี่ยนแปลง ของสังคม เอกสารการสอนสาขานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช 2527 หน้า 207.

** เรื่องเดียวกัน หน้าเดียวกัน.

ความเสียหายส่วนตัวเมื่อนั้น³⁵ ที่ว่าเป็นความเสียหายก็ต้องชำระเสมอไปที่ว่าส่วนตัว ก็คือ ไม่ก่อให้เกิดความอับอาย หรือจิตใจแข็งกระด้างและเกิดความเคียดแค้นแก่สังคมผู้กระทำความผิด

2. โทษปรับอาจกำหนดให้เหมาะสมกับตัวผู้กระทำความผิดได้ เช่น คนจนก็ปรับน้อย ถ้าฐานะดีก็ปรับให้แรงขึ้น³⁶

3. โทษปรับเป็นการลงโทษตรงจุด หรือต้นเหตุแห่งการกระทำความผิด โดยเฉพาะเมื่อนำมาใช้กับความผิดทางเศรษฐกิจ หรือกับความผิดฐานประทุษร้ายต่อทรัพย์สินของผู้อื่น หรือความผิดที่ทำด้วยความโลภการลงโทษผู้กระทำความผิดโดยการปรับนั้น ผู้ถูกปรับจะรู้สึกว่าเป็นที่ จะได้ทรัพย์สินของคนอื่นมา กลับต้องเสียทรัพย์สินของตนให้คนอื่น ถือได้ว่าเป็นการแก้แค้นโลกได้อย่างหนึ่ง³⁷

4. โทษปรับนั้น ถ้าพิพากษาลงโทษไปโดยผิดพลาด ก็อาจแก้ไขได้โดยการคืนค่าปรับ³⁸

5. ในกรณีลงโทษปรับรัฐกลับมีรายได้เพิ่มขึ้น เพื่อนำมาใช้ในกิจการอื่น เช่นปัจจุบัน มีเสียงเรียกร้องว่ารายได้จากโทษปรับควรนำมาใช้ในการป้องกัน และปราบปรามอาชญากรรม โดยเฉพาะ เช่น การนำมาเป็นกองทุนเพื่อการนี้โดยเฉพาะ³⁹

6. โทษปรับเป็นการลงโทษที่มีผลดีต่อรัฐประการหนึ่ง คือไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายสร้างคุกมั้ง ค่าเลี้ยงดูผู้ต้องขัง⁴⁰

³⁵โกเมน ภัทรภิรมย์, "โทษปรับ", หน้า 457.

³⁶เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

³⁷เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

³⁸เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

³⁹Gerhardt Grebing, The Fine in Comparative Law: A Survey of 21 Countries, p.23. ศาสตราจารย์ เกรบิง จำแนกผลดีของโทษปรับออกเป็น 3 หัวข้อใหญ่ ๆ คือ 1) พิจารณาในแง่ปฏิบัติ 2) พิจารณาจากแง่ในการคาดการณ์ว่าจะเป็นเช่นนั้น 3) พิจารณาในแง่ทฤษฎี

⁴⁰Ibid.

7. โทษปรับนั้นสามารถจัดให้ยืดหยุ่นได้ เช่น การผ่อนชำระ การจัดเป็นระบบวันปรับ (day-fine) หรือการรอกการลงโทษ หรือการรอกการกำหนดโทษปรับ เป็นต้น ซึ่งก็สุดแท้แต่กฎหมายของแต่ละประเทศจะกำหนดความยืดหยุ่นดังกล่าว โดยไม่ก่อให้เกิดผลร้ายแก่ผู้ถูกลงโทษ และไม่ส่งผลเสียหายต่อกระบวนการยุติธรรม⁴¹

ผลเสีย

1. โทษปรับเป็นโทษที่ไม่เสมอภาค เพราะคนยากจนเมื่อถูกปรับจะเดือดร้อนมากกว่าผู้มีฐานะดี⁴²

2. โทษปรับที่เล็กน้อยไม่น่าจะก่อให้เกิดความเข็ดหลาบ หวาดกลัว หรือแม้แต่โทษปรับที่รุนแรง แต่ถ้าผู้กระทำผิดมีความร่ำรวยมั่งคั่งมาก ก็ไม่ก่อให้เกิดผลกระทบใด ๆ ในทางตรงกันข้าม การจำคุกผู้มีฐานะดีสัก 5-10 วัน น่าจะทำให้เกิดความเข็ดหลาบ หวาดกลัวยิ่งกว่าโทษปรับตามคตินิยมของไทยก็เคยมีคำกล่าวที่ว่า "ถ้าติดคุกสักวันก็ต้องเข้าวัดรดน้ำมนต์เจ็ดวัด เพราะถือว่าเป็นเรื่องอัปมงคล" แต่การรับโทษปรับมักไม่มีผู้รู้แพร่หลาย ผู้ต้องโทษและสังคมมักจะรู้สึกเป็นความเสียหาย ซึ่งหากมองในแง่ของผู้รับโทษไม่เกิดจุดด่างพร้อย (Stigma) แต่ในอีกแง่หนึ่ง ก็แสดงว่าผู้ต้องโทษอาจไม่รู้สึกเข็ดหลาบ หวาดกลัวก็ได้*

⁴¹Ibid.

⁴²โกเมน ภัทรภิรมย์ "โทษปรับ", หน้า 457. ศาสตราจารย์ เกรบิง เรียกผลเสียชนิดนี้ว่าเป็นกรณีที่คนจนต้องยอมรับโทษ แต่คนร่ำรวยมีโอกาสซื้อความผิดโดยไม่ต้องรับโทษ (to purchase their impunity).

*ศาสตราจารย์ เกรบิง กล่าวว่า แม้ในหลายประเทศก็มีความคิดเช่นนี้ จากรายงานประจำปีของกลุ่มประเทศแกนดิเนเวีย ซึ่งอ้างในหนังสือของศาสตราจารย์ เกรบิง ดังกล่าว กล่าวว่า มีข้อโจมตีในกลุ่มประเทศสแกนเนเวียว่า โทษปรับเป็นเหมือนภาษีสังคมที่คนมั่งมีเสียแก่รัฐ เพื่อว่าจะได้ไม่ต้องปฏิบัติตามกฎหมายในขณะที่คนจนไม่มีปัญญาต้องเสียภาษีสังคมชนิดนี้ จึงต้องก้มหน้าก้มตาปฏิบัติตามกฎหมายอย่างเคร่งครัด

3. ในทางปฏิบัติระบบโทษปรับล้มเหลวในหลายประเทศ เพราะเมื่อลงโทษปรับไปแล้ว มักจะเก็บค่าปรับไม่ได้ จึงมักจะเปลี่ยนโทษปรับมาเป็นโทษจำคุก หรือกักขังแทนโทษปรับ (imprisonment in default of payment) อันทำให้ไม่เป็นไปตามความประสงค์ของคำพิพากษา และในที่สุดผู้ต้องโทษปรับก็ต้องรับโทษจำคุกระยะสั้น ซึ่งความมุ่งหมายของการมีโทษปรับต้องการจะหลีกเลี่ยงอยู่นั่นเอง*

4. โทษปรับในระบบประมวลกฎหมายอาชวาทต่าง ไม่อาจจะเดินตามระบบเศรษฐกิจ และค่าของเงิน ทำให้มีการปรับปรุงแก้ไขอยู่เสมอ ซึ่งการปรับปรุงแก้ไขประมวลกฎหมายเหล่านี้ อาจทำได้ไม่ถนัดนัก

5. โดยอาศัยเทคนิคและหลักวิชาใหม่ ๆ ได้มีการพยายามจะทำให้การลงโทษปรับพัฒนายิ่งขึ้น เช่นการยอมให้บุคคลภายนอกชำระโทษปรับแทน หรือการผ่อนชำระโทษปรับอันจะทำให้หลักเรื่องโทษปรับไม่ศักดิ์สิทธิ์เท่าที่ควร⁴³

6. โทษปรับมักถูกกล่าวหาอยู่เหมือนกันว่า รัฐแสวงหาประโยชน์หรือรายได้เข้าหา รัฐ โดยรัฐมีมาตรการเข้มงวดกวดขันที่จะเอาค่าปรับ เป็นเหตุให้บ่อยครั้งที่ผู้ต้องโทษไม่อยู่ในฐานะที่จะชำระให้แก่ผู้เสียหายได้⁴⁴

7. โทษปรับมีผลทำให้เศรษฐกิจของผู้เกี่ยวข้องกับผู้กระทำผิดถูกกระทบไปด้วย เช่นเงินรายได้แทนที่จะนำมาใช้จนเจือครอบครัวยังถูกแบ่งไปใช้เป็นค่าปรับ⁴⁵ เพราะต้องนำเงินไปชำระปรับค่าปรับให้แก่รัฐมีผู้เสนอเหมือนกันว่าในกรณีนี้ ควรให้ชำระแก่ผู้เสียหายก่อน แต่โดยมากแล้ว มาตรการในการบังคับและระยะเวลาในการดำเนินคดีไม่สอดคล้องกัน รัฐจึงมัก

* ตัวอย่างเช่นนี้ มีในประเทศเบลเยียม อิตาลี ออสเตรีย สหรัฐอเมริกา แคนาดา และออสเตรเลีย

⁴³Gerhardt Grebing, The Fine in Comparative Law: A Survey of 21 Countries, pp. 19-21.

⁴⁴Ibid.

⁴⁵โกเมน ภัทรภิรมย์, "โทษปรับ", หน้า 461.

บังคับคดีอาญา ไปได้ก่อน*

เมื่อพิจารณาจากข้อบกพร่องหรือข้อเสียของโทษปรับดังกล่าวแล้ว จะเห็นได้ว่าหากเทียบเคียงกับโทษอื่น โทษปรับมีผลดีอยู่มาก ไม่ว่าจะพิจารณาในแง่หลักกฎหมาย หรือ หลักมนุษยธรรม ในส่วนของข้อเสียนั้นแม้จะมีอยู่จริง แต่ก็อาจจะแก้ไขได้ดังที่ปรากฏมาแล้วในหลายประเทศ เช่น ฝรั่งเศส เยอรมัน ประเทศทางฝ่ายสแกนดิเนเวีย เป็นต้น ซึ่งสามารถแก้ไขข้อบกพร่อง และพัฒนาระบบโทษปรับจนเป็นธรรม คล่องตัว และเหมาะสมกับสภาพสังคมปัจจุบันได้ดี ซึ่งหลักเกณฑ์บางข้อสมควรนำมาพิจารณาใช้ในระบบการลงโทษปรับตามกฎหมายไทยได้ ซึ่งผู้เขียนขอเสนอให้มีการนำการรอกการลงโทษ หรือการรอกการกำหนดโทษปรับมาใช้ในประเทศไทย

การรอกการลงโทษและการรอกการกำหนดโทษ

1. อำนาจการรอกการลงโทษและการรอกการกำหนดโทษ

อำนาจในการรอกการลงโทษหรือรอกการกำหนดโทษนั้น เป็นอำนาจของศาล แต่การที่ศาลรอกการลงโทษหรือรอกการกำหนดโทษได้นั้นก็ต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ ซึ่งได้บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 56 วรรคหนึ่ง ซึ่งสามารถแยกออกได้ดังนี้

(1) ความผิดที่ผู้กระทำนั้น จะต้องเป็นความผิดที่มีโทษจำคุก ดังนั้นจะเห็นได้ว่าตามประมวลกฎหมายอาญาของไทยเรานั้น การรอกการลงโทษหรือ การรอกการกำหนดโทษนั้นใช้ได้เฉพาะโทษจำคุกเท่านั้นจะนำไปใช้กับโทษอย่างอื่น เช่นโทษปรับไม่ได้ เพราะฉะนั้นความผิด

*ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 424 การพิจารณาคดีแพ่งในเรื่องละเมิด ต้องถือตามคดีอาญา จึงมักมีการฟ้องคดีอาญาก่อนและรอฟังผลในคดีอาญาก่อนจะมีการฟ้องคดีแพ่ง.

บางอย่างที่มีโทษปรับอย่างเดียว เช่นความผิดฐานมีเร่วไว้ในครอบครองโดยไม่ได้รับอนุญาต ไม่อาจรอกการลงโทษหรือรอกการกำหนดโทษได้ แต่ถ้าเป็นโทษจำคุกแล้ว จะเป็นโทษจำคุกเพราะกระทำผิดตามประมวลกฎหมายอาญาอาญาก็ดี หรือเพราะกระทำความผิดตามกฎหมาย ซึ่งมีโทษทางอาญาฉบับอื่นก็ดี ย่อมรอกการลงโทษหรือรอกการกำหนดโทษได้ ถ้าเข้าหลักเกณฑ์ ตามมาตรา 56 วรรคหนึ่ง

(2) ความผิดนั้นศาลจะพิพากษาลงโทษจำคุกไม่เกิน 2 ปี หมายความว่าความผิดนั้นศาลได้คิดไว้ในใจแล้วว่าลงโทษจำคุกไม่เกิน 2 ปี แม้ความผิดที่จำเลยกระทำลงจะมีอัตราโทษขั้นสูงเกินกว่าสองปีก็ยังเข้าเกณฑ์ข้อนี้แต่ทั้งนี้ต้องเป็นที่เข้าใจอยู่ในตัวเองด้วย เป็นกรณีที่ศาลลงโทษจำคุกจำเลยไม่เกินสองปีได้ด้วย เช่น ถ้าศาลพิพากษาว่าจำเลยฆ่าคนตาย โดยเจตนา ตามมาตรา 288 ซึ่งมีอัตราโทษขั้นที่จำคุกสิบห้าปี และไม่มีเหตุลดหย่อนโทษอย่างใด ย่อมรอกการลงโทษหรือรอกการกำหนดโทษไม่ได้ในตัว การกำหนดโทษจำคุกไม่เกินสองปีในที่นี้ หมายถึงกำหนดโทษขั้นสุดท้ายที่ศาลจะลง ซึ่งหากในคดีนั้นมีการลดโทษ ก็หมายถึงโทษขั้นสุดท้ายหลังจากที่ได้คิดลดให้แล้ว และเมื่อศาลจะลงโทษจำคุกไม่เกินสองปีแล้ว แม้ศาลจะลงโทษอย่างอื่น (โดยปกติได้แก่โทษปรับ) ด้วย ก็ยังเข้าเกณฑ์ที่จะรอกการลงโทษหรือรอกการกำหนดโทษได้ แต่ทั้งนี้ย่อมรอกให้ได้เฉพาะโทษจำคุกจะพิพากษารอโทษอย่างอื่นให้ด้วยไม่ได้⁴⁶ ถ้าคดีนั้นศาลจะลงโทษเกิน 2 ปี แล้วจะรอกการลงโทษหรือรอกการกำหนดโทษไม่ได้

(3) ต้องไม่ปรากฏว่าผู้กระทำความผิดเคยได้รับโทษจำคุกมาก่อน เว้นแต่เคยได้รับโทษจำคุกมาก่อนในความผิดที่ได้กระทำโดยประมาท หรือความผิดลหุโทษ หรือโทษจำคุกนั้นได้รับการล้างมลทินโทษแล้วก็สามารถรอกการลงโทษ หรือรอกการกำหนดโทษได้หลักเกณฑ์ข้อนี้ ขอให้สังเกตว่ากฎหมายใช้คำว่า "ไม่ปรากฏว่าผู้นั้นได้รับโทษจำคุกมาก่อน" ดังนั้นในการวินิจฉัยว่าศาลมีอำนาจในการรอกการลงโทษหรือรอกการกำหนดโทษหรือไม่ ก็ดูว่าขณะที่ศาลพิพากษาปรากฏว่า

⁴⁶อุททิศ แส่นโกติก, การรอกการกำหนดโทษและรอกการลงโทษ, วารสารอัยการนิเทศ, ฉบับที่ 1, เล่ม 30 (2512), หน้า 52.

จำเลยเคยได้รับโทษจำคุกมาก่อนหรือไม่ ถ้าขณะนั้นไม่ปรากฏว่าจำเลยเคยได้รับโทษจำคุกมาก่อน และศาลรอกการลงโทษหรือรอกการกำหนดโทษให้ แม้จะมาปรากฏภายหลังว่าความจริงจำเลยเคยได้รับโทษจำคุกมาก่อนหน้านั้นแล้ว ก็ไม่ทำให้คำพิพากษารอกการลงโทษหรือรอกการกำหนดโทษถูกกระทบกระเทือน⁴⁷ และจำเลยก็ไม่จำเป็นต้องนำสืบให้ได้ความเช่นนั้น* ส่วนศาลก็ไม่เห็นหน้าที่ต้องสอบว่าเคยได้รับโทษจำคุกมาก่อนหรือไม่ ก่อนที่จะรอกการกำหนดโทษหรือรอกการลงโทษให้* แต่เป็นเรื่องที่โจทก์ต้องกระทำให้ปรากฏแก่ศาลว่าจำเลยเคยได้รับโทษจำคุกมาก่อน

⁴⁷ เรื่องเดียวกัน หน้า 54.

*คำพิพากษาฎีกาที่ 1399/2508 วินิจฉัยว่า "ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 56 นั้น กฎหมายต้องการเพียงว่า "ถ้าไม่ปรากฏว่าผู้นั้นต้องโทษจำคุกมาก่อน" ก็เพียงพอที่จะเป็นองค์ประกอบองค์หนึ่งของการที่จะพิพากษารอกการกำหนดโทษหรือให้รอกการลงโทษได้แล้ว หากจำเป็นต้องนำสืบว่าผู้นั้นไม่เคยกระทำความผิดไว้ในสำนวนอีกตั้งฎีกาของโจทก์ไป.

*ในคำพิพากษาฎีกาที่ 108/2476 ศาลชั้นต้นรอกการลงอาญาให้จำเลยโจทก์อุทธรณ์ว่าไม่ควรรอกการลงอาญา เพราะเคยต้องคำพิพากษาว่าลักเล่นการพนันมาแล้ว แต่ความข้อนี้ไม่ปรากฏในข้อหาหรือคำให้การ โจทก์จึงขอให้ศาลสอบถามจำเลย ศาลอุทธรณ์พิพากษายืนและไม่สอบถามจำเลย โดยเห็นว่าเป็นประเด็นใหม่ไม่ได้กล่าวกันมาแต่ชั้นศาลเดิม โจทก์ฎีกาว่าเมื่อศาลจะรอกการลงอาญาให้จำเลยก็เป็นหน้าที่ของศาลที่จะต้องถามจำเลยเองว่าเคยต้องโทษหรือไม่ ไม่ใช่หน้าที่ของโจทก์ ศาลฎีกาพิพากษายืนโดยกล่าวว่า "ถ้าโจทก์ถือว่าไม่ใช่หน้าที่ของโจทก์แล้วก็ไม่ใช่หน้าที่ของศาลเหมือนกันเพราะทุก ๆ คนศาลย่อมสันนิษฐานเบื้องต้นไว้ก่อนว่าเขาผู้นั้นดีบริสุทธิ์ไม่เคยทำผิดคิดร้ายใด ๆ จนกว่าจะมีผู้กล่าวหาอ้างขึ้นมาสมควรที่จะสอบสวนได้ถาม ก็สอบสวนได้ถามตามทางการ หาใช่วิสัยศาลที่จะแสเสาะหาเรื่องขึ้นเองไม่เฉพาะคดีนี้ไม่มีฝ่ายใดกล่าวอ้างขึ้นเลยว่าจะจำเลยเคยต้องโทษ ศาลเดิมจึงไม่มีอะไรจะซักถาม และคงถือว่าจำเลยไม่เคยต้องโทษตามหลักสันนิษฐานเบื้องต้นนั้นชอบแล้ว".

หากประสงค์จะป้องกันไม่ได้ศาลรอกการกำหนดโทษหรือรอกการลงโทษให้จำเลย*

แม้จะเคยต้องคำพิพากษาให้จำคุกมาก่อน แต่ถ้าได้รับยกโทษจำคุกตามมาตรา 55 กิติ หรือได้รับเปลี่ยนโทษจำคุกเป็นโทษกักขังตามมาตรา 23 กิติ หรือได้รับเปลี่ยนโทษจำคุกเป็นให้ ล่งตัว ไปฝึกอบรมยังสถานพินิจและคุ้มครองเด็กกลางตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชน กิติ หรือได้รับการล้างมลทินโทษแล้วกิติ ก็ยอมถือว่าไม่เคยได้รับโทษจำคุกมาก่อน

แม้แต่กรณีที่เคยต้องคำพิพากษาให้จำคุกมาก่อนแต่ได้รับรอกการลงโทษ ก็ต้องถือว่าไม่ เคยได้รับโทษจำคุกมาก่อนเช่นกัน ดังนั้น ถ้าได้รับรอกการลงโทษหรือรอกการกำหนดโทษมาแล้ว ครั้งหนึ่งแล้วมากระทำความผิดขึ้นอีกภายในกำหนดเวลารอกการลงโทษหรือรอกการกำหนดโทษนั้น หากศาลเห็นสมควรก็ยังสามารถลงโทษหรือรอกการกำหนดโทษให้ได้อีก* *

* เกี่ยวกับเรื่องนี้มีคำพิพากษาฎีกาที่นำสั่งเกต 2 เรื่อง เรื่องแรก คือคำพิพากษาฎีกา ที่ 141/2481 โจทก์ฟ้องว่าจำเลยปลอมหนังสือ และตอนท้ายกล่าวว่า ขอให้ตุลพิินิจในการลง โทษจำเลยด้วยเหตุเคยต้องโทษฐานข่มขืนกระทำชำเราถูกจำคุก 1 ปี 6 เดือน แต่พ้นโทษเกิน กำหนดแล้ว จำเลยให้การรับสารภาพศาลฎีกาพิพากษายืนตามศาลล่างที่รอกการลงอาญาให้จำเลย เพราะตามที่ปรากฏฟังไม่ได้ว่าจำเลยรับสารภาพไปถึงข้อที่ว่าจำเลยเคยต้องโทษจำคุกมาแล้วด้วย และที่โจทก์กล่าวในฟ้องจำเลยเคยต้องโทษ ก็ปรากฏตามคำโจทก์เองว่าเพื่อให้ศาลใช้ตุลพิินิจลง โทษจำเลยให้หนัก ไม่ใช่กล่าวหาเป็นหลักฐานเพื่อให้จำเลยต้องรับผิดเพิ่มเติมขึ้น

** คำพิพากษาฎีกาที่ 1983/2497 วินิจฉัยว่ากฎหมายลักษณะอาญา มาตรา 41 ตามที่แก้ไข ซึ่งใช้ถ้อยคำว่า "ถ้าไม่ปรากฏว่าผู้นั้นได้รับโทษจำคุกมาก่อน" (เช่นเดียวกับประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 56) หมายความว่า จำเลยต้องได้รับโทษจำคุกมาแล้ว ไม่ใช่เพียงต้องคำพิพากษาให้จำคุก แต่รอกการลงโทษไว้ ดังนั้น แม้จำเลยจะเคยต้องคำพิพากษาให้จำคุกแต่รอกการลงโทษแล้วได้มากระทำ ผิดในคดีนี้ในระหว่างระยะเวลารอกการลงโทษคดีแรก หากศาลเห็นสมควรย่อมมีอำนาจรอกการลงโทษ ให้อีกได้.

กรณีที่ศาลล่างพิพากษาลงโทษจำคุกและจำเลยถูกจำคุกระหว่างอุทธรณ์ฎีกา ถ้าในที่สุดศาลสูงพิพากษายกฟ้อง ก็ต้องถือว่าจำเลยไม่เคยได้รับโทษจำคุกมาก่อน เพราะจะมีการรับโทษจำคุกได้ก็ต้องมีคำพิพากษาให้ลงโทษเช่นนั้น

ถ้าเคยได้รับโทษมาก่อนแล้ว แม้จะนานมาสักเท่าใดศาลก็ยังรอกการลงโทษหรือรอกการกำหนดโทษให้ไม่ได้* และที่กฎหมายบัญญัติว่า "ไม่ปรากฏว่าผู้กระทำความผิดได้รับโทษจำคุกมาก่อน" หมายถึงว่าในขณะที่ศาลจะพิพากษาไม่ปรากฏเช่นนั้น ไม่ได้ถึงขณะที่เกิดการกระทำความผิดขึ้นเป็นเกณฑ์ ดังนั้น แม้ขณะกระทำความผิดจะยังไม่เคยได้รับโทษจำคุกมาก่อน แต่ถ้าขณะที่ศาลพิพากษาผู้นั้นเคยได้รับโทษจำคุกมาแล้ว ก็รอกการกำหนดโทษหรือรอกการลงโทษให้ไม่ได้** ทั้งนี้ แม้เหตุในคดีที่ถูกลงโทษจำคุกนั้นจะเกิดทีหลังก็ตาม*** เหตุที่เป็นดังนั้นก็เพราะว่าวิธีการรอกการลงโทษและรอกการกำหนดโทษ เป็นวิธีการเพื่อหลีกเลี่ยงไม่ให้ต้องลงโทษจำคุกผู้กระทำ

* คำพิพากษาฎีกาที่ 743/2477.

** เทียบคำพิพากษาฎีกาที่ 1221/2480

*** คำพิพากษาฎีกาที่ 970/2507 ศาลพิพากษาลงโทษจำคุกจำเลย ฐานเล่นการพนันไพ่เบ็ดเก้าไม่รับอนุญาต ปรากฏว่าขณะศาลพิพากษานั้นจำเลยกำลังถูกจำคุกอยู่ในคดีเล่นการพนันกึ่งปลา ไม่รับอนุญาตจำเลยขอให้รอกการลงโทษโดยอ้างว่าคดีก่อน คือ คดีเล่นการพนันกึ่งปลาไม่รับอนุญาตนั้น เหตุเกิดภายหลังคดีนี้ จึงไม่ถือว่าจำเลยเคยได้รับโทษจำคุกมาก่อน ศาลยังรอกการลงโทษได้ ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า คำว่า "ไม่ปรากฏว่าผู้นั้นได้รับโทษจำคุกมาก่อน" ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 56 ว่าไม่ได้รับโทษจำคุกมาก่อนคดีที่ศาลกำลังจะพิพากษามาตรา 56 ไม่ได้ระบุว่าคดีที่จำเลยได้รับโทษจำคุกมาก่อนต้องเป็นการกระทำผิดก่อน เรื่องหลังจึงไม่มีทางแปลกฎหมายดังที่จำเลยอ้าง เมื่อปรากฏว่าก่อนศาลจะพิพากษาคดีนี้จำเลยกำลังรับโทษจำคุกอยู่ ศาลก็รอกการลงโทษไม่ได้.

ความผิด ในเมื่อเห็นว่าผู้ยื่น ไม่มีสันดานชั่วร้าย และเห็นควรผ่อนผัน ไม่ให้ต้องรับโทษจำคุกอันจะเป็นผลเสียหายแก่เขา จึงปล่อยตัว ไปเพื่อให้โอกาสกลับตัว ถ้าเคยได้รับโทษจำคุกมาแล้ว หรือกำลังรับโทษจำคุกในคดีอื่นอยู่ ก็ไม่มีความจำเป็นอย่างใดที่จะต้องผ่อนผัน ไม่ให้ได้รับโทษจำคุกอีก

กรณีที่มีการกระทำความผิดหลายกรรมและศาลพิพากษาลงโทษในวันเดียวกันนั้น เดิมเมื่อยังใช้กฎหมายลักษณะอาญามาตรา 41 ก่อนแก้ไข ซึ่งบัญญัติว่า "เป็นคนยังไม่เคยต้องคำพิพากษาว่า ได้กระทำความผิดมาก่อน" ศาลฎีกาแยกพิจารณาพิพากษาเป็นคดีเดียวกัน หากศาลพิพากษาลงโทษไปคดีหนึ่งแล้วจะรอการลงอาญาให้ในอีกคดีหนึ่งไม่ได้ เพราะเมื่อจำเลยฟังคำพิพากษาคดีแรกแล้ว ต้องถือว่าเคยต้องคำพิพากษาว่า ได้กระทำความผิดในคดีนั้นมาก่อน ดังนั้นในคดีที่สองจึงรอการลงอาญาไม่ได้* แต่ถ้าเป็น เรื่องความผิดหลายกระทงในคดีเดียวกัน ซึ่งศาลพิจารณาพิพากษาราวเดียวกันถือว่าจำเลยไม่เคยต้องคำพิพากษาว่า ได้กระทำความผิดมาก่อน จึงรอการลงอาญาได้** แต่ปัจจุบันเมื่อใช้ประมวลกฎหมาย แล้วก็ไม่มีปัญหาอีกต่อไป เพราะตามมาตรา 56 ถ้าไม่เคยได้รับโทษจำคุกมาก่อนก็รอการกำหนดโทษให้ได้ ดังนั้นแม้จะไม่ได้ร่วมพิจารณาพิพากษาเป็นคดีเดียวกัน แต่ถ้าพิพากษาในวันเดียวกัน ขณะพิพากษาคดีที่สองนั้น จำเลยคงยังไม่ได้รับโทษจำคุกในคดีแรกแน่

อนึ่ง แม้ว่าผู้กระทำความผิดจะเคยได้รับโทษจำคุกมาแล้วก็ดี แต่ถ้าโทษจำคุกที่ได้รับนั้นเนื่องมาจากกระทำความผิดโดยประมาทก็ดี หรือเนื่องจากการกระทำความผิดหุโทษก็ดี ศาลก็ยังรอการลงโทษหรือรอการกำหนดโทษให้ได้ตามมาตรา 56 ทั้งนี้ เพราะการที่ได้รับโทษจำคุกเพราะกระทำความผิดโดยประมาท หรือความผิดหุโทษยังไม่

*คำพิพากษาฎีกาที่ 956,957/2423, 551/2475,525/2477,102/2485.

**คำพิพากษาฎีกาที่ 511/2485.

แสดงผู้หนึ่งมีสันดานชั่วร้าย จึงสมควรยกประโยชน์โดยให้โอกาสแก่เขาอีกครั้งหนึ่ง ได้ถ้าศาลเห็นสมควร

แม้จะเข้าเกณฑ์ที่จะรอกการลงโทษ หรือรอกการกำหนดโทษดังกล่าวข้างต้นแล้ว ไม่ใช่ศาลจะต้องรอกการลงโทษหรือรอกการกำหนดโทษให้เสมอไปมาตรา 56 ให้ศาลมีอำนาจใช้ดุลพินิจเป็นเรื่อง ๆ ไปว่าสมควรจะรอกให้หรือไม่และถ้าศาลเห็นสมควรรอกให้ศาลก็อาจเลือกรอกการลงโทษก็ได้ หรือรอกการกำหนดโทษก็ได้

4. แม้จะเข้าหลักเกณฑ์ทั้ง 3 ประการดังกล่าวมาแล้วข้างต้นก็ตาม แต่ในการพิจารณาว่าสมควรจะรอกการลงโทษ หรือรอกการกำหนดโทษให้แก่ผู้กระทำผิด หรือไม่ให้ศาลพิจารณาถึงข้อเท็จจริง ซึ่งแบ่งได้เป็น 3 พวกใหญ่ ๆ คือ

1. สภาพส่วนตัวของผู้กระทำผิด ได้แก่ อายุ ประวัติ ความประพฤติ สติปัญญา การศึกษาอบรม สุขภาพ ภาวะแห่งจิต นิสัย อาชีพและสิ่งแวดล้อมของผู้กระทำผิด

2. สภาพแห่งความผิด

3. เหตุอันอันควรปราณี

จะเห็นได้ว่า ศาลมีอำนาจในการใช้ดุลพินิจในการรอกการลงโทษหรือรอกการกำหนดโทษหรือไม่อย่างกว้างขวาง แม้กฎหมายจะกำหนดข้อเท็จจริงบางชนิดไว้ให้ศาลพิจารณาในการใช้ดุลพินิจดังกล่าว แต่ก็ไม่ได้กำหนดรายละเอียดไว้ว่า เมื่อมีข้อเท็จจริงทำนองเดียวกันในคดีหนึ่งศาลอาจยกเป็นเหตุในการรอกการลงโทษ แต่ในอีกคดีหนึ่งศาลอาจยกเป็นเหตุไม่รอกการ

ลงโทษก็ได้*

นอกจากกฎหมายจะกำหนดข้อเท็จจริงเกี่ยวกับสภาพส่วนตัวของผู้กระทำความผิด เพื่อให้ศาลพิจารณาในการใช้ดุลพินิจรอกการลงโทษ หรือรอกการกำหนดโทษแล้ว กฎหมายยังกำหนดไว้กว้าง ๆ ในตอนท้ายอนุญาตให้ศาลนำ "เหตุอื่นอันควรปรานี" มาพิจารณาด้วยก็ได้ เหตุอื่นอันควรปรานีนี้ใกล้เคียงกับเหตุบรรเทาโทษตามมาตรา 78 ดังนั้น ในทางปฏิบัติข้อเท็จจริงอันเดียวอาจทำให้ผู้กระทำความผิดได้รับความผิดได้รับโทษตามมาตรา 78 และได้รับการรอกการ

* เทียบดูคำพิพากษาฎีกา 2 เรื่องต่อไปนี้ คำพิพากษาฎีกาที่ 429-430/2505 พระภิกษุบังคับ จะเอามีดจากจำเลย ซึ่งเป็นศิษย์เพราะจำเลยเป็นคนมีทรัพย์สินมีดีไว้เกรงจะมีเรื่องจำเลยแสดงกิริยาขัดขืนจะต่อสู้ พระภิกษุจึงใช้มีดฟันไปที่หนึ่ง จำเลยยกแขนรับบาดเจ็บ กระเด็น และจำเลยโถมเข้าหาพระภิกษุกอดปล้ำกันล้มกลิ้งไปมาจำเลยใช้มีดที่ถืออยู่แทงพระภิกษุบาดเจ็บสาหัส วินิจฉัยว่าไม่ใช่กระทำโดยป้องกันและบันดาลโทษ การที่จำเลยถูกอาจารย์เข้มงวดกวดขันเอาจริงเอาจัง เลยขาดความยั้งคิดไปชั่วขณะเท่านั้น จึงได้กระทำผิดขึ้น หลังจากเกิดเหตุจำเลยศึกษาต่อมาจนได้เข้าเป็นศิษษาธรรมศาสตร์ จะบั้นทอนอนาคตจำเลยลงเสียในขณะนั้นก็เป็นที่น่าเสียดาย จึงลงโทษจำคุกฐานทำร้ายร่างกายสาหัส 2 ปี แต่ให้รอกการลงโทษไว้อีกเรื่องหนึ่งคือคำพิพากษาฎีกาที่ 678/2510 โจทก์ฟ้องและจำเลยรับว่าจำเลยวิ่งราวสายสร้อยเวลากลางวัน ขณะกระทำความผิดจำเลยอายุ 19 ปี 3 เดือน และกำลังเรียนอยู่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 สายสามัญ ศาลชั้นต้นลงโทษจำคุก 1 ปี 6 เดือน ศาลอุทธรณ์วินิจฉัยว่า เมื่อคำนึงถึงอายุและประวัติการศึกษาของจำเลย ควรให้โอกาสแก่จำเลย เพื่อไปศึกษาต่อตามที่จำเลยขอมาในอุทธรณ์ จึงพิพากษาแก้เป็นให้รอกการลงโทษ ศาลฎีกาวินิจฉัยว่าจำเลยสำเร็จการศึกษาตอนต้นสายสามัญมาแล้ว และขณะกระทำผิดจำเลยก็มีอายุถึง 19 ปีเศษ เป็นการแสดงว่าจำเลยเป็นผู้มีความรู้สูง มีอายุพอที่จะรู้สึกผิดชอบได้เป็นอย่างดี การที่จำเลยกล้ากระทำผิดในที่สาธารณะสถานในเวลากลางวันย่อมเป็นการแสดงว่า จำเลยกระทำโดยไม่หวั่นเกรงต่ออาญาแต่อย่างใด เป็นการกระทำที่อกอาจ อันเป็นภัยต่อสาธารณชนอย่างยิ่ง จึงพิพากษาแก้เป็นให้บังคับคดีตามคำพิพากษาศาลชั้นต้น

ลงโทษด้วยก็ได้*

ข้อเท็จจริงต่าง ๆ ที่กฎหมายให้ศาลนำมาพิจารณาในการใช้ดุลพินิจรอกการลงโทษหรือรอกการกำหนดโทษนี้ แม้จะไม่มี การนำสืบไว้เป็นพิ เศษในสำนวน ศาลก็อาจคำนึงถึงข้อเท็จต่าง ๆ ดังกล่าวเท่าที่จะพึงมีปรากฏอยู่ในสำนวนก็ได้**

5. ถ้าศาลพิเคราะห์แล้วเห็นว่าสมควร จะรอกการลงโทษหรือรอกการกำหนดโทษก็ได้ แต่ส่วนใหญ่ศาลจะใช้วิธีการรอกการลงโทษ คือกำหนดโทษให้แน่นอนไป เช่นจำคุก 1 ปี แต่รอกการลงโทษไว้ ส่วนการกำหนดโทษนั้นศาลเพียงพิพากษาว่าจำเลยกระทำความผิด แต่ให้รอกการกำหนดโทษไว้โดยไม่กำหนดโทษที่แน่นอนลงไป

6. เมื่อศาลเห็นสมควรรอกการลงโทษหรือรอกการกำหนดโทษศาลจะต้องกำหนดเวลาไว้ด้วย คือจะต้องกำหนดเวลารอกการลงโทษหรือรอกการกำหนดโทษไว้อาจ 1 ปี 2 ปี ก็แล้วแต่ อยู่ในดุลพินิจของศาล แต่ต้องไม่เกินห้าปีนับแต่วันที่ศาลพิพากษา ซึ่งระยะเวลา รอกการลงโทษหรือรอกการกำหนดโทษมีผล เกี่ยวกับการกำหนดเงื่อนไขเพื่อคุมความประพฤติและที่สำคัญคือเป็นเงื่อนไขอันหนึ่งในการพิจารณาว่าผู้ใดรับรอกการลงโทษหรือรอกการกำหนดโทษไว้จะต้องรับโทษนั้นหรือพ้นโทษไปเลย

*คำพิพากษาฎีกาที่ 271/2573 พิพากษาว่าจำเลยมีความผิดปลอมหนังสือและฉ้อโกง ให้จำคุก 10 เดือน เมื่อพิเคราะห์ถึงคุณความดีที่จำเลยได้รับราชการมาถึง 26 ปี เห็นควรให้ลดเหลือจำคุก 6 เดือน และให้รอกการลงอาญาไว้คำพิพากษาฎีกาที่ 190/2482 จำเลยเป็นผู้ใหญ่บ้านเข้าใจว่าผู้ตายเป็นคนร้ายจึงยิงตาย พิพากษาว่าเป็นการป้องกันเกินกว่าเหตุให้ลงโทษจำคุก 2 ปี แต่จำเลยทำไปโดยตั้งใจช่วยเหลือป้องกันคนร้ายโดยหวังดีตามที่ของจำเลย จึงลดโทษกึ่งหนึ่งคงจำคุก 1 ปี และให้รอกการลงอาญาไว้

**คำพิพากษาฎีกาที่ 1399/2508.

การคุ้มครองประสิทธิระหว่างการรอกองโทษหรือรอกำหนดโทษ

เมื่อศาลได้พิพากษาให้รอกองโทษ หรือรอกำหนดโทษแล้วมาตรา 56 วรรคหนึ่ง ให้อำนาจศาลไว้ว่าจะกำหนดเงื่อนไขเพื่อคุ้มครองประสิทธิของผู้นั้นด้วยหรือไม่ก็ได้แล้วแต่ศาลจะเห็นสมควร หากศาลกำหนดไว้ โดยปกติเงื่อนไขดังกล่าวก็มีผลบังคับตลอดระยะเวลาที่มีการรอกองโทษหรือรอกำหนดโทษตามที่ศาลกำหนดไว้ในคำพิพากษาเมื่อในระยะเวลาดังกล่าวเงื่อนไขนั้นสิ้นสุดไปด้วย

มาตรา 56 วรรคสองและวรรคสาม บัญญัติถึงเงื่อนไขเพื่อคุ้มครองประสิทธิไว้ดังนี้คือ "เงื่อนไขเพื่อคุ้มครองประสิทธิของผู้กระทำความผิดนั้น ศาลอาจกำหนดหรือหลายข้อดังต่อไปนี้

- (1) ให้นำรายงานตัวต่อเจ้าพนักงานที่ศาลระบุไว้เป็นครั้งคราว เพื่อเจ้าพนักงานจะได้สอบถามแนะนำ ช่วยเหลือ หรือตักเตือนตามที่เห็นสมควร ในเรื่องความประพฤติ และการประกอบอาชีพ หรือจัดให้กระทำกิจกรรมบริการสังคม หรือสาธารณประโยชน์ตามที่เจ้าพนักงานและผู้กระทำความผิดเห็นสมควร
- (2) ให้ออกให้ทำงานอาชีพอื่นเป็นกิจจะลักษณะ
- (3) ให้นำเงินการคบหาสมาคม หรือการประพฤติใด ๆ อันอาจนำไปสู่การกระทำความผิดในทำนองเดียวกันอีก
- (4) ให้นำรับการบำบัดรักษาการติดยาเสพติดให้โทษ ความบกพร่องทางร่างกาย หรือจิตใจ หรือความเจ็บป่วยอย่างอื่น ณ สถานที่และตามระยะเวลาที่ศาลกำหนด
- (5) เงื่อนไขอื่น ๆ ตามที่ศาลเห็นสมควรกำหนดเพื่อแก้ไขฟื้นฟู หรือป้องกันมิให้ผู้กระทำ หรือมีโอกาสกระทำความผิดขึ้นอีก

เงื่อนไขตามที่ศาลได้กำหนดตามความในวรรคก่อนนั้น ถ้าภายหลังความปรากฏแก่ศาลตามคำขอของผู้กระทำความผิด ผู้แทนโดยชอบธรรมของผู้นั้น ผู้อนุบาลของผู้นั้นพนักงานอัยการ

หรือเจ้าพนักงานว่าพฤติการณ์ที่เกี่ยวข้องแก่การควบคุมความประพฤติของผู้กระทำความผิดได้เปลี่ยนแปลงไป เมื่อศาลเห็นสมควรศาลอาจแก้ไขเพิ่มเติมหรือเพิกถอนข้อหนึ่งข้อใดเสียก็ได้ หรือจะกำหนดเงื่อนไขข้อใดตามที่กล่าวไว้ในวรรคก่อนที่ศาลยังมีได้กำหนดเพิ่มเติมขึ้นอีกก็ได้"

แต่เดิมนั้นเงื่อนไขเพื่อคุมความประพฤติตามมาตรา 56 วรรค 2 นี้ มีเพียง 3 ข้อ ต่อมากระทรวงยุติธรรมได้เสนอขอแก้ไขประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 56 วรรค 2 ซึ่งได้มีการประกาศใช้มาตั้งแต่วันที่ 12 สิงหาคม 2532 เป็นต้นไป ให้ศาลสามารถกำหนดเงื่อนไขได้ 5 ข้อดังกล่าวข้างต้น ทั้งนี้เพื่อให้การคุมความประพฤติมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ซึ่งเงื่อนไขดังกล่าวศาลอาจเลือกกำหนดเฉพาะเพียงบางข้อ หรือจะกำหนดให้ใช้ได้ 5 ข้อก็ได้ แต่จะกำหนดให้ใช้เงื่อนไขเพื่อคุมความประพฤติอย่างอื่นไปจากนี้ไม่ได้

การกำหนดเงื่อนไขเพื่อคุมความประพฤติที่จะได้ผลดีในอันจะทำให้ผู้กระทำความผิดกลับตัวไม่กระทำความผิดกลับตัวไม่กระทำความผิดขึ้นอีก ศาลจำต้องรู้เสียก่อนว่าเพราะเหตุใดจึงได้กระทำความผิดขึ้นแล้ว จึงเลือกกำหนดเงื่อนไขเพื่อคุมความประพฤติให้เหมาะสมแก่กรณี ดังนั้นก่อนที่ศาลจะพิพากษาในปัจจุบันนี้ศาลสามารถมีคำสั่งให้พนักงานคุมประพฤตีสืบเสาะและพินิจ จำเลยก่อนแล้วพนักงานประพฤติจะทำการสืบเสาะและทำรายงานให้ศาลทราบภายในระยะเวลา 15 วัน

การกำหนดให้ไปรายงานตัวต่อเจ้าพนักงานที่ศาลระบุไว้เป็นครั้งคราว เช่นให้ไปรายงานตัวเดือนละครั้งก็ เพื่อให้โอกาสเจ้าพนักงานในอันจะสอบถาม แนะนำ ช่วยเหลือ หรือ ตักเตือนตามที่เจ้าพนักงานเห็นควรในเรื่องความประพฤติ และการประกอบอาชีพของผู้กระทำความผิด เช่นในเมื่อศาลเห็นว่าการกระทำผิดนั้น เนื่องมาจากการที่ไม่มีอาชีพแน่นอน ทำให้มีรายได้ไม่พอเลี้ยงชีพจึงต้องกระทำผิดขึ้น ศาลก็อาจกำหนดให้ผู้กระทำผิดไปรายงานตัวต่อเจ้าพนักงาน เพื่อเจ้าพนักงานจะได้ช่วยเหลือจะได้ช่วยเหลือ และคอยดูแลให้มีอาชีพแน่นอน เสีย ส่วนเงื่อนไขที่ได้กำหนดเพิ่มขึ้นเมื่อมีการแก้ไขประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 56 วรรค 2

ก็คือใน เรื่องให้ศาลสามารถกำหนดให้กระทำกิจกรรมบริการสังคม หรือสาธารณประโยชน์ตามที่เจ้าพนักงานและผู้กระทำผิดเห็นสมควรนั้นก็เป็นมาตรการเสริมของการลงโทษหรือการกำหนดโทษอีกมาตรการหนึ่งที่ศาลสามารถที่จะเลือกใช้แทนการลงโทษจำคุกระยะสั้น ซึ่งการทำงานบริการสังคมก็คือการที่ผู้ถูกคุมความประพฤติทำงานที่เป็นการให้บริการแก่สังคมชุมชน หรือองค์การสาธารณกุศล โดยไม่ได้รับค่าตอบแทนหรือค่าจ้างภายในระยะเวลาที่ศาลเห็นสมควร ซึ่งการที่ศาลได้กำหนดเงื่อนไขให้ผู้กระทำผิดไปทำงานบริการสังคมนั้น ทำให้ผู้กระทำผิดได้ชดเชยความผิดที่ตนได้กระทำลงละเมิดต่อสังคม และเป็นการให้สังคมได้มีส่วนร่วมในการช่วยแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด ทำให้ผู้กระทำผิดเห็นคุณค่าของตนเองและไม่หวนกลับไปกระทำผิดอีก และสามารถดำเนินชีวิตในสังคมได้ตามปกติ ส่งผลให้เกิดความสงบเรียบร้อยและสังคมปลอดภัยจากอาชญากรรม

การกำหนดให้ฝึกหัดหรือทำงานอาชีพ เป็นลักษณะนั้น เป็นการบังคับให้ผู้กระทำผิดความผิดฝึกหัดอาชีพอย่างหนึ่งอย่างใดหรือทอาชีพอ่างหนึ่งอย่างใดทำเป็นประจำ จึงต่างกับการที่บังคับให้ไปรายงานตัวต่อเจ้าพนักงานเกี่ยวกับการประกอบอาชีพข้างต้นอยู่บ้าง เช่นเมื่อศาลเห็นว่าผู้กระทำผิดมีโอกาสประกอบอาชีพทำมาหากินให้ เป็นประโยชน์ได้แต่ก็ไม่ทำ เช่นนั้น ศาลก็อาจกำหนดเงื่อนไขให้หาการทำงานทำ เพื่อมีรายได้เป็นหลักฐานก็ได้ หรือถ้าเห็นว่าผู้กระทำผิดขาดความรู้ความชำนาญในอันที่จะประกอบอาชีพ ก็อาจกำหนดเงื่อนไขให้ไปฝึกหัดงานอาชีพ เพื่อมีโอกาสทำการงานอย่างหนึ่งอย่างใดในภายหน้าก็ได้

ส่วนการกำหนดให้ละเว้นการคบหาสมาคม หรือการประพฤติอย่างใดอย่างหนึ่งนั้นใช้ในเมื่อศาลเห็นว่า ที่ได้กระทำความผิดไปก็เนื่องจากไปคบหาสมาคมกับคนบางจำพวกที่ชักจูงให้กระทำความผิด หรือความประพฤติบางอย่างผู้กระทำความผิดเป็นเหตุให้เขากระทำความผิด เช่นไปคบเพื่อนที่เป็นนักเลง หรือชอบเสพสุรายาเมา จึงได้กระทำความผิดนั้น ศาลอาจกำหนดห้ามไม่ให้กระทำการเช่นนั้นก็ได้

เงื่อนไขที่ศาลกำหนดเพิ่มขึ้นอีกข้อหนึ่งในเรื่องให้ไปรับการบำบัดรักษาการติดยา

เสพติคิให้โทษ ความบกพร่องทางร่างกายหรือจิตใจ หรือความเจ็บป่วยอย่างอื่น ณ สถานที่ และตามระยะเวลาที่ศาลกำหนดนั้น ก็สืบเนื่องมาจากหลังจากได้เปิดดำเนินการสำนักงานคุม-
ประพฤติกลางมาตั้งแต่วันที่ 7 สิงหาคม 2536 เป็นต้นมานั้นคดีที่ศาลสั่งให้คุมความประพฤติ
ส่วนใหญ่เป็นคดีเกี่ยวกับยาเสพติคิให้โทษถึงร้อยละ 52.52* ซึ่งวิธีการแก้ไขฟื้นฟูที่จะนำให้
ผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติคิให้โทษได้ก็คือการส่งไปบำบัดรักษาการติดยาเสพติคิให้โทษ
โดยใช้วิธีการให้ผู้กระทำความผิดสมัครใจไปเข้ารับการบำบัดรักษา แต่การใช้วิธีสมัครใจนั้นปรากฏ
ว่าไม่ได้ผล เพราะผู้กระทำความผิดส่วนใหญ่ไม่สมัครใจบ้างหรือไปเข้ารับการบำบัดรักษาแล้วก็
ไม่ตั้งใจรักษาให้ครบกำหนด กระทรวงยุติธรรมจึงได้ขอแก้ไขประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 56
ให้ศาลสามารถกำหนดเงื่อนไขให้ผู้กระทำความผิดไปรับการบำบัดรักษาการติดยาเสพติคิให้โทษซึ่ง
เป็นการบังคับรักษายังสถานที่และตามระยะเวลาที่ศาลกำหนด ซึ่งขณะนั้นกระทรวงยุติธรรมก็อยู่
ในระหว่างการจัดตั้งสถาบันบำบัดรักษาของกระทรวงยุติธรรมขึ้น เพื่อรองรับคำสั่งศาล นอกจากนี้
ถ้าศาลเห็นว่าจำเลยมีความบกพร่องทางร่างกายหรือจิตใจหรือความเจ็บป่วยอย่างอื่น ศาลก็
สามารถกำหนดเงื่อนไขให้จำเลยไปเข้ารับการบำบัดรักษาได้

ส่วนเงื่อนไขประการสุดท้ายตามที่ได้แก้ไขเพิ่มเติมขึ้นมา คือเรื่องเงื่อนไขอื่น ๆ
ตามที่ศาลเห็นสมควรกำหนดเพื่อแก้ไขฟื้นฟูหรือป้องกันมิให้ผู้กระทำความผิดหรือมีโอกาสกระทำความผิด
ขึ้นอีกนั้น เป็นการเปิดกว้างให้ศาลสามารถใช้ดุลพินิจได้กว้างขวางมากยิ่งขึ้น คือศาลสามารถ
กำหนดเงื่อนไขใด ๆ ก็ได้ตามที่ศาลเห็นสมควรเพื่อที่จะแก้ไขฟื้นฟูหรือป้องกันมิให้ผู้กระทำความ
ผิดหรือมีโอกาสกระทำความผิดขึ้นอีก

เมื่อศาลได้กำหนดเงื่อนไขเพื่อคุมความประพฤติแล้วไม่ได้หมายความว่าจะต้องแน่นอน
ตายตัวไปจนครบระยะเวลาการลงโทษหรือรอการกำหนดโทษเสมอไป มาตรา 56 วรรคสาม

*แผนปฏิบัติการ 5 ปี งานคุมประพฤติผู้กระทำความผิดที่เป็นผู้ใหญ่ พ.ศ. 2535-
2539, หน้า 22.

ให้อำนาจศาลที่เปลี่ยนแปลงแก้ไขได้ในระหว่างที่มีการรอกการลงโทษ หรือรอกการกำหนดโทษอยู่นั้น โดยศาลมีอำนาจอยู่ 3 ประการ คือ

1. แก้ไขเพิ่มเติมเงื่อนไขเพื่อคุมความประพฤติที่กำหนดไว้แล้ว
2. เพิกถอนเงื่อนไขเพื่อคุมความประพฤติที่กำหนดไว้แล้ว
3. กำหนดเงื่อนไขเพื่อคุมความประพฤติที่ยังไม่ได้กำหนดไว้เพิ่มเติมขึ้น

ศาลจะกระทำการอย่างหนึ่งอย่างใดใน 3 ประการดังกล่าวข้างต้นได้ต่อเมื่อผู้กระทำความผิดเองก็ดี ผู้แทนโดยชอบธรรมของผู้กระทำความผิดก็ดีผู้อนุบาลของผู้กระทำความผิดก็ดี หรือเจ้าพนักงานก็ดี* ได้รับร้องขอขึ้นมาจากโดยเสนอบ่อเท็จจริงต่อศาลว่าพฤติการณ์ที่เกี่ยวแก่การคุมความประพฤติของผู้กระทำความผิดได้เปลี่ยนแปลงไป เมื่อเป็นเช่นนั้นและศาลเห็นสมควรจะดำเนินการเกี่ยวกับเงื่อนไขเพื่อคุมความประพฤติประการใด ประการหนึ่งดังกล่าวข้างต้น ศาลก็มีอำนาจทำได้ แต่ศาลจะดำเนินการไปเองโดยไม่มีคำขอจากบุคคลดังกล่าวคนใดคนหนึ่งนั้นไม่ได้ เช่นศาลกำหนดเงื่อนไขให้จำเลยผู้ได้รับรอกการลงโทษไปฝึกหัดอาชีพ ต่อมาปรากฏว่าผู้รับรอกการลงโทษไปฝึกหัดอาชีพ ต่อมาปรากฏว่าผู้รับรอกการลงโทษได้ฝึกหัดอาชีพจนมีความรู้ความชำนาญพอที่จะประกอบกิจการงานได้แล้ว ผู้รับรอกการลงโทษก็อาจแถลงข้อเท็จจริงดังกล่าวต่อศาล และถ้าศาลเห็นสมควรศาลอาจสั่งเพิกถอนเงื่อนไขเพื่อคุมความประพฤตินั้นเสียเลยก็ได้ หรืออาจสั่งแก้ไขเป็นว่า แทนที่จะให้ฝึกหัดอาชีพก็เปลี่ยนเป็นว่าให้ทำงานทำเป็นประจำตามอาชีพที่ตนได้รับบริการฝึกหัดมา และเพิ่มเติมเงื่อนไขให้รายงานตัวต่อเจ้าพนักงานเกี่ยวกับการประกอบอาชีพก็ได้

มีปัญหาว่าถ้าขณะศาลพิพากษาให้รอกการลงโทษ หรือรอกการกำหนดโทษศาลไม่ได้กำหนดเงื่อนไขเพื่อคุมความประพฤติไว้ แต่ต่อมาในระหว่างระยะเวลาการลงโทษหรือรอก

* แม้กฎหมายจะใช้คำว่าเจ้าพนักงานเฉย ๆ แต่ย่อหมายถึงความเฉพาะเจ้าพนักงานผู้มีหน้าที่คุมความประพฤตินั้นเอง.

การกำหนดโทษอยู่ ศาลเห็นสมควรกำหนดเงื่อนไขเพื่อคุ้มครองประพฤตินั้น ศาลจะทำได้หรือไม่ ผู้เขียนเห็นว่าน่าจะทำได้ เพราะประการแรกศาลจะอาศัยอำนาจตามมาตรา 56 วรรคแรก ไม่ได้ เนื่องจากบทบัญญัติในวรรคนั้นเห็นได้ว่าเป็นเรื่องที่ศาลกำหนดเงื่อนไขเพื่อคุ้มครองประพฤตินั้นขณะที่พิพากษาให้รอการกำหนดโทษประการที่สองศาลจะอาศัยอำนาจตามมาตรา 56 วรรคสามไม่ได้ เพราะการใช้อำนาจตามวรรคนั้นจะกระทำได้อีกต่อเมื่อมีการร้องขอขึ้นชื่อว่าพฤติการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองประพฤตินั้นเปลี่ยนแปลงไปนอกจากนั้นบทบัญญัติของวรรคนั้นยังเห็นได้ว่าเป็นเรื่องที่ศาลกำหนดเงื่อนไขเพื่อคุ้มครองประพฤติก่อนแล้ว ต่อมาพฤติการณ์เปลี่ยนแปลงไปสมควรเปลี่ยนแปลงแก้ไข เพิกถอนหรือเพิ่มเติมเงื่อนไขที่ได้แล้วนั้น ไม่ใช่เรื่องที่ศาลยังไม่เคยกำหนดเงื่อนไขเพื่อคุ้มครองประพฤติก่อนเลย⁴⁸

เมื่อศาลได้กำหนดเงื่อนไขเพื่อคุ้มครองประพฤตินั้นแล้ว ผู้กระทำความผิดก็มีหน้าที่ต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขที่ศาลกำหนดนั้น หากไม่ปฏิบัติตาม มีมาตรา 57 บัญญัติไว้ว่า "เมื่อความปรากฏแก่ศาลเอง หรือความปรากฏตามคำแถลงของพนักงานอัยการหรือเจ้าพนักงานว่าผู้กระทำความผิดไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขที่ศาลกำหนดตามมาตรา 56 ศาลอาจคำแถลงของพนักงานอัยการหรือเจ้าพนักงานว่าผู้กระทำความผิดไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขที่ศาลกำหนดตามมาตรา 56 ศาลอาจตั้งเตือนผู้กระทำความผิดหรือจำจะกำหนดการลงโทษที่ยังไม่ได้กำหนดหรือลงโทษซึ่งรอไว้นั้นก็"ได้"

ดังนั้น เมื่อผู้กระทำความผิดไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขเพื่อคุ้มครองประพฤตินั้นที่ศาลกำหนดไว้ ศาลมีอำนาจเลือกปฏิบัติได้ 2 ประการ คือ

⁴⁸อุททิศ แสนโกศิก, การรอการกำหนดโทษและรอการลงโทษ, หน้า 67.

ประการแรก ศาลอาจเพียงแต่ตั้งเตือนผู้กระทำความผิดให้ปฏิบัติตามเงื่อนไขที่ศาลกำหนดโทษ และสั่งให้ลงโทษและสั่งให้ลงโทษนั้นทันที*

*กรณีที่รอกการกำหนดโทษไว้ ศาลจะเพียงแต่กำหนดโทษโดยให้หรือการกำหนดโทษอื่นน่าจะไม่ได้ เพราะกฎหมายใช้คำว่า "กำหนดการลงโทษที่ยังไม่ได้กำหนด" ไม่ได้ใช้คำว่า "กำหนดโทษที่ยังไม่ได้กำหนด" ไม่ได้ใช้คำว่า "กำหนดโทษที่ยังไม่ได้กำหนด" ความจริงถ้ากฎหมายใช้คำว่า "กำหนดและลงโทษที่ยังไม่ได้กำหนด" อย่างเดียวกับกฎหมายลักษณะอาชญามาตรา 41 ตามที่แก้ไขจะได้ความชัดเจน.

ทั้งนี้ ศาลจะเลือกปฏิบัติประการใดประการหนึ่งก็ได้ตามที่ศาลจะเห็นสมควร ไม่ใช่ว่าจะต้องปฏิบัติตามประการแรกเสียก่อน เมื่อไม่เชื่อฟังอีกจึงปฏิบัติตามประการที่สอง

อนึ่ง มีข้อสังเกตว่า การที่ศาลจะทราบถึงการไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขเพื่อคุมความประพฤตินั้น ต่างกับการที่ศาลจะทราบถึงพฤติการณ์ที่เกี่ยวข้องแก่การคุมความประพฤติของผู้กระทำความผิดเปลี่ยนแปลงไป คือ การที่ศาลจะทราบถึงการไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไข เพื่อคุมความประพฤติตามมาตรา 57 นั้น ความจะปรากฏแก่ศาลเองก็ได้ หรือจะปรากฏขึ้นตามคำแถลงของพนักงานอัยการหรือเจ้าพนักงานก็ได้⁴⁹

ผลของการรอกการกำหนดโทษและรอกการลงโทษ

เมื่อศาลพิพากษาให้รอกการลงโทษหรือรอกการกำหนดโทษแก่ผู้กระทำความผิด ผู้นั้นก็ยังไม่ต้องรับโทษจำคุก แต่จะได้รับการปล่อยให้เป็นอิสระและศาลอาจกำหนดเงื่อนไขเพื่อคุมความประพฤติให้ผู้นั้นปฏิบัติตามก็ได้ตั้งกล่าวมาแล้ว ส่วนปัญหาที่ว่าผู้นั้นจะต้องรับโทษที่รอไว้หรือไม่อาจแยกพิจารณาได้ดังนี้

⁴⁹อุททิศ แส่นโกติก, การรอกการกำหนดโทษและการรอกการลงโทษ, หน้า 68.

(1) กรณีที่จะต้องรับโทษที่รอไว้ มีอยู่ 2 ประการคือ

ประการแรก เมื่อศาลได้กำหนดเงื่อนไขเพื่อคุ้มครองความประพฤติไว้แล้ว ผู้กระทำความผิดไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไข ศาลอาจกำหนดการลงโทษที่ยังไม่ได้กำหนดหรือลงโทษที่รอไว้^๕ได้ตามมาตรา 57

ประการที่สอง ผู้ได้รับการรอกการลงโทษหรือรอกการกำหนดโทษได้กระทำความผิดขึ้นอีกในระหว่างระยะเวลาการลงโทษหรือรอกการกำหนดโทษ

ทั้งนี้ตามมาตรา 58 วรรคแรกบัญญัติว่า เมื่อความปรากฏแก่ศาลเอง หรือความปรากฏตามคำแถลงของโจทก์ หรือเจ้าพนักงานว่า ภายในเวลาที่ศาลกำหนด ตามมาตรา 56 ผู้ที่ถูกศาลพิพากษาได้กระทำความผิดอันมิใช่ความผิดที่ได้กระทำโดยประมาท หรือความผิดลหุโทษ และศาลพิพากษาให้ลงโทษจำคุกสำหรับความผิดนั้น ให้ศาลที่พิพากษาคดีหลังกำหนดโทษที่รอกการกำหนดไว้ในคดีก่อนบวกเข้ากับโทษในคดีหลัง หรือบวกโทษที่รอกการลงโทษไว้ในคดีก่อนเข้ากับโทษในคดีก่อนเข้ากับโทษในคดีหลัง แล้วแต่กรณี

มาตรา 58 วรรคแรก มีข้อสังเกตดังนี้ คือ

(1) ต้องมีการกระทำความผิดขึ้นภายในเวลาที่ศาลกำหนดรอกการลงโทษหรือรอกการกำหนดโทษ ถ้าได้กระทำความผิดขึ้นภายในกำหนดเวลาดังกล่าว แม้ศาลจะพิพากษาในคดีที่กระทำความผิดนั้นเมื่อพ้นกำหนดเวลาดังกล่าวแล้ว ก็ยังเข้าเกณฑ์ต้องรับโทษที่รอไว้^๕เช่น ศาลพิพากษาเมื่อวันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2507 ให้รอกการลงโทษจำเลยมีกำหนด 3 ปี แล้วจำเลยได้กระทำความผิดลักทรัพย์ขึ้นอีกเมื่อวันที่ 1 มกราคม 2510 ศาลพิพากษาลงโทษจำเลยในคดีลักทรัพย์เมื่อวันที่ 1 เมษายน 2510 จำเลยก็ยังอาจต้องรับโทษที่รอไว้

ถ้าเป็นกรณีที่กระทำผิดมาก่อนศาลพิพากษารอกการลงโทษหรือรอกการกำหนดโทษ แต่เพิ่งมาถูกศาลพิพากษาลงโทษในระหว่างกำหนดระยะเวลาการลงโทษ หรือรอกการกำหนดโทษนั้น ก็ไม่เข้าเกณฑ์ข้อนี้ และจะเอาโทษที่รอไว้มาลงไม่ได้ เพราะไม่ได้กระทำความผิดขึ้นภายใน

เวลาที่ศาลกำหนดการลงโทษ หรือรอกำหนดโทษ*

(2) แม้จะกระทำความผิดขึ้นภายในเวลาที่ศาลกำหนดการลงโทษ หรือรอกำหนดโทษ แต่ถ้าความผิดที่กระทำนั้นเป็นความผิดที่กระทำ โดยประมาทหรือผิดลหุโทษ ก็ยังไม่เข้าเกณฑ์ต้องรับโทษที่รอไว้ตามมาตรา 58 วรรคแรก

(3) ที่จะต้องรับโทษที่รอไว้โดยผลของมาตรา 58 วรรคแรก ต้องปรากฏด้วยว่า ศาลพิพากษาให้ลงโทษจำคุกสำหรับความผิดที่กระทำขึ้นอีกนั้น ดังนั้น แม้จะได้กระทำความผิดขึ้นอีกภายในระยะเวลาที่ศาลกำหนดการลงโทษ หรือรอกำหนดโทษ และความผิดนั้นไม่ใช่ความผิดที่กระทำโดยประมาท หรือความผิดลหุโทษก็ตาม แต่ถ้าศาลลงโทษอย่างอื่นนอกจากโทษจำคุก เช่นลงโทษปรับ ก็ยังไม่เข้าเกณฑ์ต้องรับโทษที่รอไว้ตามมาตรา 58 วรรคแรก

อนึ่ง ที่ว่าศาลพิพากษาให้ลงโทษจำคุก สำหรับความผิดที่กระทำขึ้นอีกนี้ ต้องเป็นกรณีที่ศาลพิพากษาให้ลงโทษจำคุกจริง ๆ จึงจะต้องรับโทษที่รอไว้ตามมาตรา 58 วรรคแรก ถ้าศาลพิพากษาให้ลงโทษจำคุกก็จริง แต่เปลี่ยนโทษจำคุกให้เป็นโทษกักขังตามมาตรา 23 ก็ตัดยกโทษจำคุกให้คงลงแต่โทษปรับตามมาตรา 55 ก็ดี** หรือรอกำหนดโทษ หรือรอกำ

*คำพิพากษาฎีกาที่ 1131/2501 ศาลพิพากษารอกำหนดโทษ ต่อมาจำเลยต้องคำพิพากษาให้ลงโทษจำคุกฐานปล้นทรัพย์ แต่จำเลยกระทำผิดฐานปล้นทรัพย์ดังกล่าวตั้งแต่ศาลพิพากษารอกำหนดโทษ ศาลจะนำโทษที่รอไว้มาบวกกับโทษปล้นทรัพย์ลงแก่จำเลยไม่ได้.

**คำพิพากษาฎีกาที่ 781/2482 จำเลยถูกรอกำหนดลงอาญาแล้วมากระทำความผิดอีกในระหว่างระยะเวลาที่รอไว้ ศาลพิพากษาลงโทษจำคุกและปรับ แต่ยกโทษจำคุกที่รอไว้ในคดีก่อนมาลงไม่ได้ คำพิพากษาฎีกาที่ 484/2482 วินิจฉัยเช่นเดียวกัน.

กำหนดโทษให้อีกครั้งหนึ่งก็ดี* หรือเปลี่ยนโทษจำคุกเป็นวิธีการอย่างอื่น ซึ่งกฎหมายอนุญาตให้ทำได้ก็ดี** ก็ยังไม่เข้าเกณฑ์ต้องรับโทษที่รอไว้ตามมาตรา 58 วรรคแรก

ถ้าเข้าเกณฑ์ต้องรับโทษที่รอไว้ตามมาตรา 58 วรรคแรก แล้ว ศาลจะต้องปฏิบัติ*** ดังนี้คือในกรณีที่ได้รับรอการลงโทษไว้ ก็ให้ศาลที่พิจารณาพิพากษาคดีหลังบวกลงโทษที่รอไว้ในคดีก่อน เข้ากับโทษในคดีหลังรวมเป็นโทษทั้งหมดที่ผู้กระทำความผิดจะต้องรับ ส่วนกรณีที่ได้รับรอการกำหนดโทษไว้ก็ให้ศาลที่พิจารณาพิพากษาคดีหลังกำหนดโทษสำหรับคดีก่อนที่รอการกำหนดโทษไว้ แล้วบวกลงโทษที่กำหนดขึ้นนั้น เข้ากับโทษในคดีหลัง รวมเป็นโทษทั้งหมดที่ผู้กระทำความผิดจะต้องรับ และในการกำหนดโทษดังกล่าวศาลที่พิจารณาพิพากษาคดีหลังจะกำหนดโทษสำหรับคดีก่อนให้จำคุกเกินกว่าสองปีไม่ได้ ทั้งนี้เพราะที่จะรอการกำหนดโทษได้ต้องเป็นเรื่องที่ศาลจะลงโทษจำคุกไม่เกินสองปีตามมาตรา 56 วรรคแรก ดังนั้น เมื่อจะต้องกำหนดโทษและลงโทษกันจริง ๆ ก็ย่อมกำหนดและลงโทษได้ไม่เกินนั้น

*คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1983/2497 จำเลยเคยต้องคำพิพากษาให้จำคุก แต่รอการลงโทษไว้ ต่อมาได้กระทำความผิดขึ้นอีกในระหว่างระยะเวลาการลงโทษคดีแรก ศาลมีอำนาจรอการลงโทษให้อีกได้ และเมื่อศาลรอการลงโทษให้อีกครั้งหนึ่ง ก็ไม่มีเหตุที่จะเอาโทษที่รอไว้ในคดีแรกมาลงแก่จำเลย.

**คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1208/2509 วินิจฉัยว่า คำว่า "ศาลพิพากษาให้ลงโทษจำคุกสำหรับความผิดนั้น" ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 58 หมายความว่า จำเลยต้องพิพากษาให้ลงโทษจำคุกจริง ๆ จึงให้ศาลที่พิพากษาในคดีหลังกำหนดโทษที่รอการกำหนดไว้ในคดีก่อนเข้ากับโทษในคดีหลัง กรณีที่ศาลคดีเด็กและเยาวชนวางโทษจำคุกจำเลย 3 เดือน แต่ให้เปลี่ยนโทษจำคุกเป็นให้ส่งตัว ไปฝึกอบรมยังสถานพินิจและคุ้มครองเด็กกลาง ไม่เรียกว่าให้ลงโทษจำคุกสำหรับความผิดนั้นตามมาตรา 58.

***ขอให้สังเกตว่า ไม่ใช่เป็นเรื่องที่กฎหมายให้อยู่ในดุลพินิจของศาล แต่กำหนดให้ศาลต้องทำ.

การเอาโทษที่รอไว้มารวมลงนี้ แม้เมื่อรวมโทษในคดีก่อนกับคดีหลังเข้าด้วยกันแล้ว จะต้องจำคุกเกินกว่า 20 ปีก็ได้* ไม่ต้องห้ามตามมาตรา 51 เพราะมาตรา 51 เป็นเรื่องห้ามไม่ให้เพิ่มโทษขึ้นถึงจำคุกกว่า 20 ปี แต่กรณีนี้ไม่ใช่เป็นการเพิ่มโทษ

อนึ่ง ถ้าผู้กระทำความผิดได้รับรอกการลงโทษหรือรอกการกำหนดโทษมาแล้วเกินกว่าหนึ่งครั้ง จะต้องเอาโทษที่รอไว้ครั้งใดบ้างมารวมลงด้วยย่อมแล้วแต่ว่ากระทำความผิดครั้งหลัง ในระหว่างระยะเวลาการลงโทษหรือรอกการกำหนดโทษครั้งใดบ้าง เช่น สมมติว่า ก. ได้รับรอกการลงโทษมาแล้ว 2 ครั้ง จึงได้มากระทำความผิดครั้งหลังขึ้น ถ้าขณะกระทำความผิดครั้งหลังนี้ ยังอยู่ในระหว่างระยะเวลาการลงโทษของทั้ง 2 ครั้ง ก็เอาโทษที่รอไว้มารวมลงโทษได้ทั้ง 2 ครั้ง ตามคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 788/2482 ถ้าขณะกระทำความผิดครั้งหลังนี้พ้นระยะเวลาการลงโทษครั้งแรกแล้ว แต่ยังคงอยู่ในระหว่างระยะเวลาการลงโทษครั้งที่สอง ก็เอาโทษที่รอไว้เฉพาะครั้งที่สองมารวมลงโทษได้

แต่เดิมนั้น แม้กรณีจะเข้าเกณฑ์ที่ต้องเอาโทษที่รอไว้มารวมลงตามมาตรา 58 วรรคแรกก็ตามก็ยังเป็นเรื่องของใจทักที่จะมีค่าขอมมา เพราะประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

*คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 788/2482 จำเลยถูกศาลพิพากษาจำคุก แต่รอกการลงอาญา มา 2 ครั้งแล้ว ครั้งแรกจำคุก 15 วัน ครั้งหลังจำคุก 3 เดือน แล้วมาทำผิดฐานฆ่าคนตายโดยเจตนาภายในกำหนดเวลาการลงอาญาของทั้ง 2 คดี ศาลพิพากษาลงโทษจำคุก 20 ปี และเอาโทษที่รอไว้ทั้งหมด 2 ครั้ง มารวมลงด้วยเป็นจำคุก 20 ปี 3 เดือน 15 วันได้ ไม่ขัดกับกฎหมายลักษณะอาญามาตรา 36 ซึ่งห้ามเพิ่มโทษเกิน 20 ปี เพราะมาตรา 36 หมายเฉพาะโทษจำคุกสำหรับความผิดที่เกิดขึ้นใหม่กับที่จะต้องถูกเพิ่มโทษเท่านั้น และคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 423/2498 ศาลชั้นต้นพิพากษาลงโทษจำคุกจำเลย 20 ปี แล้วเอาโทษที่รอไว้เดิม 1 ปี 6 เดือน มารวมลงแก่จำเลยด้วยเป็นจำคุกทั้งหมด 21 ปี 6 เดือน ศาลอุทธรณ์และศาลฎีกาพิพากษายืน โดยไม่ได้แก้ไขในเรื่องกำหนดโทษ

มาตรา 192 ห้ามมิให้ศาลพิพากษา หรือสั่งเกินคำขอ หรือที่มีได้กล่าวในฟ้อง ดังนั้น ถ้าโจทก์ก็ไม่ได้ขอมา ศาลย่อมเอาโทษที่รอไว้มารวมลงไม่ได้ จะขอโดยวิธียื่นคำร้องในคดีที่ศาลพิพากษาหรือการลงโทษหรือการกำหนดโทษไม่ได้ จะขอโดยวิธียื่นคำร้องในคดีที่ศาลพิพากษาหรือการลงโทษหรือการกำหนดโทษไม่ได้ เพราะคดีนั้นถึงที่สุดเด็ดขาดไปแล้ว* แต่เป็นเรื่องที่ต้องกล่าวมาในฟ้องคดีหลัง ซึ่งเป็นผลให้เอาโทษที่รอไว้มารวมลงได้ โดยจะต้องบรรยายไปในฟ้องว่ามีข้อเท็จจริงอย่างไร และมีคำขอให้เอาโทษที่รอไว้มารวมลงด้วย แต่ไม่จำเป็นต้องอ้างประมวลกฎหมายอาญามาตรา 58 ไปในฟ้องด้วย** ถ้าเพียงแต่กล่าวข้อเท็จจริงไปในฟ้อง โดยไม่มีคำขอไปด้วย

*คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 485/2482 จำเลยถูกศาลพิพากษาจำคุก แต่รอการลงอาญาไว้ ต่อมาอีกปีเศษซึ่งยังอยู่ระหว่างรอการลงอาญานั้น จำเลยถูกศาลพิพากษาลงโทษจำคุกฐานลักทรัพย์อีก 2 คดี โจทก์ไม่ได้ขอให้เอาโทษที่รอไว้มารวมลงด้วย เพราะขณะฟ้อง 2 คดีหลังนั้นยังไม่ทราบต่อมาโจทก์ทราบว่าจำเลยเคยถูกรอการลงอาญามาแล้ว จึงได้ยื่นคำร้องในคดีแรกขอให้เอาโทษที่รอไว้มาลงแก่จำเลย ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า โจทก์ร้องในคดีแรกไม่ได้เพราะถึงที่สุดเด็ดขาดแล้วแก้ไขคำพิพากษาไม่ได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 190 (กรณีนี้จะร้องในคดีหลังก็ได้ เพราะเป็นเรื่องต้องขอมาในฟ้องคดีหลัง).

**คำพิพากษาศาลฎีกา ที่ 764/2508 โจทก์ฟ้องว่าจำเลยเล่นการพนันไม่รับอนุญาต และบรรยายว่าจำเลยเคยถูกศาลพิพากษาลงโทษจำคุกและรอการลงโทษไว้มากระทำผิดครั้งนี้ภายในกำหนดเวลารอการลงโทษ และมีคำขอให้เอาโทษที่รอไว้มารวมลงได้ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 192 ห้ามมิให้พิพากษาหรือสั่งเกินคำขอหรือที่มีได้กล่าวฟ้อง ดังนั้น การที่จะเอาโทษที่รอไว้มารวมลงกับโทษของคดีหลัง โจทก์ต้องกล่าวมาในฟ้องและมีคำขอมาด้วย แต่ไม่จำเป็นต้องอ้างประมวลกฎหมายอาญามาตรา 58 มาในฟ้อง เพราะไม่ใช่มาตราที่บัญญัติว่าเป็นการกระทำความผิด อันจำเป็นต้องอ้างมาตราในฟ้องตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 158 (6)

ศาลก็เอาโทษที่รอไว้มารวมลงให้ไม่ได้*

แต่เมื่อมีการแก้ไขประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 58 ใหม่ กฎหมายได้บัญญัติว่า "เมื่อความปรากฏแก่ศาลเองหรือความปรากฏตามคำแถลงของโจทก์หรือเจ้าพนักงานว่า..." จากกฎหมายที่ได้แก้ไขใหม่นี้ จึงเห็นได้ว่า เมื่อความปรากฏแก่ศาลเองก็ดี หรือความปรากฏตามคำแถลงของโจทก์ หรือเจ้าพนักงานก็ดี ศาลในคดีหลักนั้นสามารถที่จะบวกโทษไว้ในคดีก่อนบวกเข้ากับโทษในคดีหลัง หรือบวกโทษที่รอการลงโทษไว้ในคดีก่อนเข้ากับโทษในคดีหลังได้แม้ว่าโจทก์ก็จะมีได้กล่าวมาในคำฟ้องก็ตาม

(2) กรณีที่ไม่ต้องรับโทษที่รอไว้

มาตรา 58 วรรคท้ายบัญญัติว่า "แต่ถ้าภายในเวลาที่ศาลได้กำหนด ตามมาตรา 56 ผู้หนึ่งได้กระทำความผิดดังกล่าวมาในวรรคแรก ให้ผู้นั้นพ้นจากการที่จะถูกกำหนดโทษหรือถูกลงโทษในคดีนั้นแล้วแต่กรณี"

ดังนั้น ถ้าภายในระยะเวลาที่ศาลกำหนดให้รอการลงโทษหรือรอการกำหนดโทษ ผู้หนึ่งได้ศาลสั่งลงโทษที่รอไว้ เนื่องจากไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขเพื่อคุ้มครองความประพฤติตาม มาตรา 57 และมีได้กระทำความผิดขึ้นอีกเข้าเกณฑ์ตามมาตรา 58 วรรคแรก ผู้นั้นก็จะพ้นจากความผูกพันในเรื่องโทษที่รอไว้ คือ ได้รับการยกโทษที่รอไว้่นั้นไปเลย

เมื่อผู้ได้รับรอการลงโทษหรือรอการกำหนดโทษพ้นจากความผูกพันในเรื่องโทษที่รอไว้โดยผลของมาตรา 58 วรรคท้ายแล้ว ก็มีผลเสมือนผู้นั้นไม่เคยต้องคำพิพากษาให้จำคุก

*คำพิพากษาศาลฎีกา ที่ 980/2505 โจทก์ฟ้องว่าจำเลยทำผิดฐานเล่นการพนันสลากกินรวบ และระบุในฟ้องด้วยว่าจำเลยถูกรอการลงโทษจำคุกไว้ครั้งหนึ่งแล้ว แต่ไม่มีคำขอให้เอาโทษจำคุกที่รอไว้มารวมลงด้วย แม้ศาลจะลงโทษจำคุกสำหรับการกระทำผิดครั้งหลังตามฟ้อง ก็เอาโทษจำคุกที่รอไว้มารวมลงด้วยไม่ได้ เพราะโจทก์ไม่ได้ขอมารวม

จึงไม่เข้าเกณฑ์เพิ่มโทษฐานะกระทำความผิดอีก ตามมาตรา 92, 93 ดังนั้น ถ้าถูกรอการลงโทษ หรือรอการกำหนดโทษ แต่ได้พ้นจากความผูกพันในเรื่องโทษที่รอไว้โดยผลของมาตรา 92 หรือ 93 ก็ดี ก็จะไม่เพิ่มโทษเขาฐานะกระทำความผิดครั้งก่อนนั้น เป็นต้นแต่ได้รับรอการลงโทษ หรือรอการกำหนดโทษไว้ ไม่ได้ถูกพิพากษาให้จำคุกจริง ๆ

ผลอย่างอื่นของการรอการลงโทษและรอการกำหนดโทษ

เดิมเมื่อยังใช้กฎหมายลักษณะอาญามาตรา 41, 42 ก่อนมีการแก้ไข ถ้ากระทำความผิดขึ้นอีกภายในระยะเวลาการลงอาญา มาตรา 42 บัญญัติว่า "เมื่อศาลพิพากษาโทษครั้งที่สองนั้น ควรเพิ่มโทษฐานที่ไม่เข็ดหลาบด้วย". ต่อมาเมื่อมีการแก้ไขกฎหมายลักษณะอาญาเกี่ยวกับ เรื่องการลงอาญาเมื่อ พ.ศ. 2494 แล้ว* ศาลฎีกาเคยวินิจฉัยว่า ถ้ากระทำความผิดขึ้นอีกในระหว่างระยะเวลาการลงอาญา ก็ถือว่ายังไม่พ้นโทษคดีก่อน จึงเพิ่มโทษฐานไม่เข็ดหลาบไม่ได้** ต่อมาก็ได้วินิจฉัยทำนองเดียวกันอีกหลายครั้งว่าการกระทำความผิดขึ้นอีก ในระหว่างรอการลงโทษ หรือรอการกำหนดโทษถือว่ากระทำความผิดยังไม่พ้นโทษคดีก่อน*** และศาลฎีกายังได้วินิจฉัยไว้ด้วยว่าถ้ากระทำความผิดขึ้นอีกในระหว่างระยะเวลาการลงโทษ หรือรอการกำหนดโทษ

*บทบัญญัติทำนองเดียวกับประมวลกฎหมายอาญา.

**คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1601/2492 ที่ศาลวินิจฉัยว่าเพิ่มโทษไม่ได้เนื่องจากยังไม่พ้นโทษคดีก่อน เพราะตามกฎหมายลักษณะอาญามาตรา 72 จะเพิ่มโทษฐานไม่เข็ดหลาบได้ต่อเมื่อเคยถูกศาลพิพากษาให้ลงโทษและพ้นโทษแล้ว ไปกระทำความผิดขึ้นอีกภายในเวลาที่ศาลกำหนด.

***คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 278/2506, 240/2507, 304/2508 ซึ่งแม้จะเป็นเรื่องวินิจฉัยการเพิ่มโทษตามกฎหมายการพ้นก็ตาม แต่ถึงจะเป็นเรื่องการเพิ่มโทษตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 92, 93 ก็คงจะวินิจฉัยว่าเพิ่มโทษไม่ได้เพราะกระทำความผิดอีกขณะยังไม่พ้นโทษเช่นกัน.

ไม่ถึงว่ากระทำความผิดขึ้นอีกในระหว่างที่ยังจะต้องรับโทษอยู่* ดังนั้นหากกระทำความผิดขึ้นอีกในระหว่างระยะเวลาการลงโทษหรือการกำหนดโทษ ตามแนวคำพิพากษาฎีกาจึงเพิ่มโทษฐานกระทำความผิดอีกตามมาตรา 92, 93 ไม่ได้ เพราะไม่เข้าเกณฑ์ที่ว่ากระทำความผิดอีกในระหว่างที่ยังจะต้องรับโทษอยู่ หรือภายในเวลาที่กฎหมายกำหนดไว้นับแต่วันพ้นโทษ ซึ่งผู้เขียนมีความเห็นเป็นส่วนตัวว่ากรณี เช่นนี้เพิ่มโทษไม่ได้เพราะไม่เข้าเกณฑ์ตามมาตรา 92, 93 ที่ว่า "ผู้ใดต้องคำพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษจำคุก..." ซึ่งควรหมายความว่าเฉพาะถูกพิพากษาให้ลงโทษจำคุกจริง ๆ เท่านั้น ไม่รวมถึงกรณีมีรอการลงโทษ หรือการกำหนดโทษด้วย⁵⁰

อนึ่ง แม้กระทำความผิดขึ้นอีกเมื่อพ้นระยะเวลาการลงโทษ หรือการกำหนดโทษมายังไม่เกินกำหนดเวลาตามมาตรา 92, 93 ก็ยังเพิ่มโทษ โดยถือว่ากระทำความผิดขึ้นอีกภายในเวลาที่มาตรา 92, 93 กำหนดไว้ นับแต่วันพ้นโทษไม่ได้ เพราะเมื่อไม่ได้รับโทษจำคุกก็ไม่มีวันพ้นโทษ และการรอการลงโทษก็ไม่ใช่โทษจำคุก นอกจากนี้ การที่มาตรา 58 วรรคท้าย บัญญัติว่า ถ้าไม่ได้กระทำความผิดขึ้นอีกภายในระยะเวลาการลงโทษหรือการกำหนดโทษ ก็ให้พ้นจากการที่จะถูกลงโทษ แสดงว่าต้องถือว่าไม่เคยถูกลงโทษจำคุก

*คำพิพากษาฎีกาที่ 786/2502 ในระหว่างที่จำเลยถูกรอการลงโทษอยู่ได้กระทำความผิดขึ้นอีกโจทก์ฟ้องขอให้เพิ่มโทษด้วยโดยอ้างว่า มาตรา 92 ที่ว่า "ในระหว่างที่ยังจะต้องรับโทษอยู่ก็ดี" ย่อมกินความถึงผู้ที่ถูกรอการลงโทษไว้ด้วย เพราะผู้ที่ถูกรอการลงโทษนับได้ว่าอยู่ในระหว่างที่ยังจะต้องรับโทษอยู่ ศาลฎีกาวินิจฉัย เพราะผู้ที่ถูกรอการลงโทษนับได้ว่าอยู่ในระหว่างที่ยังจะต้องรับโทษอยู่ ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 92 บัญญัติว่า "ผู้ใดต้องคำพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษจำคุกถ้า และได้กระทำความผิดใด ๆ อีกในระหว่างที่ยังจะต้องรับโทษอยู่ก็ดี ฯลฯ" คำว่ารับโทษในประโยคหลังก็คือโทษจำคุกในประโยคแรกนั่นเอง ฉะนั้นโทษที่รอไว้จึงไม่เป็นโทษที่ยังกำลังรับอยู่ตามมาตรา 92 จึงเพิ่มโทษจำเลยไม่ได้.

⁵⁰อุททิศ แสนโกศิก, การรอการกำหนดโทษและรอการลงโทษ, หน้า 77.

เกี่ยวกับเรื่องกักกันตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 41 กรณีที่ได้รับการรอกการลงโทษหรือรอกการกำหนดโทษไว้ แล้วต่อมาได้กระทำความผิดขึ้นอีกภายในกำหนดเวลารอดังกล่าว และศาลเอาโทษที่รอไว้มารวมลงโทษด้วยตามมาตรา 58 วรรคแรกถือเป็นการถูกศาลพิพากษาลงโทษจำคุกตามมาตรา 41 เพียงครั้งเดียว

ในเรื่องยกโทษจำคุกคงลงแต่โทษปรับ ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 55 แม้จะเป็นกรณีที่ได้รับการรอกการลงโทษหรือรอกการกำหนดโทษไว้ แล้วมากระทำความผิดขึ้นอีกภายในกำหนดเวลารอดังกล่าว ศาลก็ยังอาจยกโทษจำคุกให้โดยอาศัยอำนาจตามมาตรา 55 ได้ และเมื่อศาลยกโทษจำคุกให้ก็ไม่เข้าเกณฑ์ที่จะเอาโทษที่รอไว้มาลงได้ตามมาตรา 58 วรรคแรก⁵¹

การรอกการลงโทษและการรอกการกำหนดโทษปรับ

1. วิวัฒนาการของการรอกการลงโทษและการรอกการกำหนดโทษปรับ

นักอาชญาวิทยา นักทัณฑวิทยา และนักนิติศาสตร์ของต่างประเทศได้เสนอแนะว่า การนำโทษปรับมาใช้อย่างกว้างขวาง และแพร่หลายไม่ได้หมายความว่ารัฐโดยผู้ออกกฎหมายจะกำหนดให้มีโทษปรับอย่างไร เมื่อใดก็ได้ และศาลจะใช้โทษปรับอย่างไร เมื่อใดก็ได้ หากแต่จะต้องอยู่ใต้กฎเกณฑ์ และทฤษฎีอีกมากมายจนถือได้ว่า หลักในเรื่องโทษปรับเป็นระบบในตัวเอง จากรายงานวิจัยเรื่อง *The Fine in Comparative Law: A Survey of 21 Countries* ของศาสตราจารย์เกรบิง (Dr. Gerhardt Grebing) พบว่า ใน 21 ประเทศ การใช้โทษปรับอย่างเป็นระบบโดยที่รัฐพยายามจะจัดสัดส่วนเสียของโทษปรับให้หมดไปตามแนวทางที่ตนเห็นสมควร เช่น ประเทศสวิสเซอร์แลนด์ ประเทศกรีซ ประเทศนอร์เวย์

⁵¹เรื่องเดียวกัน, หน้า 80.

ประเทศเยอรมัน ประเทศออสเตรีย และประเทศโปรตุเกส ใช้หลักกำหนดค่าปรับ โดยคำนึงถึงฐานะทางเศรษฐกิจของผู้กระทำความผิด เพื่อแก้ไขข้อเสียที่ว่าโทษปรับทำให้คนจนต้องเดือดร้อน แต่คนฐานะดีจะได้เปรียบ ประเทศฟินแลนด์ ประเทศเดนมาร์ค และประเทศสวีเดน ใช้ระบบปรับตามวัน โดยเอารายได้ต่อวันของผู้กระทำความผิดมาคำนวณคิดหาจำนวนค่าปรับ โดยคูณกับจำนวนวันที่ศาลจะสั่งปรับ การปรับจึงสั่งเป็นวัน ๆ เช่นให้ปรับ 7 วัน หรือ 10 วัน ไม่ใช่ปรับ 100 เหรียญ หรือ 200 เหรียญ ซึ่งผู้กระทำความผิดแต่ละคนที่ถูกปรับจำนวนวันเท่ากัน แต่เพราะเหตุมีรายได้ต่อวันต่างกัน จำนวนค่าปรับจึงอาจต่างกัน⁵²

มีปัญหาว่าค่าปรับบังคับยาก คือ อาจเก็บไม่ได้เต็มเม็ดเต็มหน่วย ถ้าข้อนี้ปล่อยให้สภาพเป็นเช่นนี้ สุดแต่อำเภอใจของผู้ต้องโทษว่าจะชำระหรือไม่ วัตถุประสงค์ในการลงโทษปรับก็เป็นอันล้มเหลว ซึ่งก็ได้มีการแก้กฎหมายในหลายประเทศให้มีการใช้โทษอื่นแทนโทษปรับได้ หรือมีเงินก็ให้ศาลมีอำนาจใช้ดุลพินิจ และเป็นฝ่ายผ่อนปรนการชำระค่าปรับเสียเอง ภายใต้หลักเกณฑ์ที่เหมาะสม เช่น ให้ชะลอ หรือรอการลงโทษปรับ ให้คุมประพฤติระหว่างรอการลงโทษปรับ ให้ผ่อนเวลการชำระค่าปรับ หรือยกเลิกค่าปรับที่ค้างชำระภายใต้เงื่อนไขที่ศาลเห็นว่าเหมาะสม และควรเห็นใจวิธีจัดเก็บค่าปรับก็ได้มีการปรับปรุงให้สะดวกขึ้นง่ายขึ้น เช่น ไม่ต้องให้ผู้ถูกปรับไม่ต้องปรากฏตัวต่อศาล บางประเทศใช้วิธีเปรียบเทียบในชั้นเจ้าพนักงานเพื่อบรรเทาคดีที่ขึ้นไปสู่ศาล หรือเมื่อศาลพิพากษาแล้วก็มีวิธีชำระค่าปรับโดยทางไปรษณีย์หรือวิธีอื่น ๆ ที่สะดวก เช่นเดียวกับรัฐอเมริกันวิธีชำระค่าโทรศัพท์ ค่าไฟฟ้า ค่าน้ำประปา ค่าภาษี

2. ความเป็นไปได้ของการรอการลงโทษหรือการกำหนดโทษปรับในประเทศไทย

ตามกฎหมายไทย โทษปรับมีมาแต่สมัยโบราณมิใช่ความคิดที่เพิ่งเกิดขึ้นใหม่ เพราะ

⁵²Gerhardt Grebing, The Fine in Comparative Law: A Survey of 21 Countries, (Cambridge: Institute of Crimonology, 1982), pp. 1-7.

อิทธิพลของกฎหมายต่างประเทศเมื่อสมัยปรับปรุงประมวลกฎหมายดังในเรื่องอื่น ๆ อีกหลายเรื่อง โทษกักขังเสียอีกที่เป็นโทษใหม่เพ่งบัญชีขึ้น เมื่อจัดทำประมวลกฎหมายอาญาระดับปัจจุบันในกฎหมายตราสามดวงได้กล่าวถึงโทษปรับในความผิดหลายกรณี เมื่อความคิดเรื่องศักดิ์นา 25 ไร่ ขุนนางผู้มีบรรดาศักดิ์ศักดินาอาจถึง 1,000 หรือ 2,000 ไร่ พระบรมวงศานุวงศ์ ศักดินาสองเป็น 1,000 หรือ 10,000 ไร่ เมื่อมีการกระทำความผิดต่อบุคคลใดก็จะเอาศักดินาของผู้เสียหายมาเป็นหลักในการกำหนดโทษ โดยเฉพาะอย่างยิ่งโทษปรับ การปรับเรียกว่าการปรับใหม่ ต่อมาเรียกว่าปรับเป็นพินัย คือ เข้าเป็นของหลวง เรียกว่า พินัยหลวง ต่อมาก็แบ่งให้แก่ผู้เสียหายบ้าง เรียกว่า สินไหมกึ่ง พินัยกึ่ง คือเข้าหลวงครึ่งหนึ่งเป็นค่าปรับ และให้แก่ผู้เสียหายครึ่งหนึ่งซึ่งแสดงให้เห็นถึงพัฒนาการของความคิด เช่นเดียวกับในยุโรป เมื่อใช้กฎหมายลักษณะอาญาก็มีการนำโทษปรับมาใช้ แต่ระบบโทษปรับในขณะนั้นมีว่า ถ้าจำเลยไม่ชำระค่าปรับก็ให้ยึดทรัพย์สินหรือให้จำคุกแทนค่าปรับ ซึ่งมีข้อวิพากษ์วิจารณ์มากกว่าผิดต่อหลักการลงโทษ ไม่เป็นธรรม มีการเลือกปฏิบัติระหว่างคนยากจนและคนมั่งมีอันเป็นเหตุให้มีการเปลี่ยนระบบโทษปรับของไทยใหม่ในเวลาต่อมา เมื่อมีการจัดทำประมวลกฎหมายอาญาระดับใหม่ ซึ่งยกเลิกการจำคุกแทนค่าปรับและให้มีโทษกักขังแทนค่าปรับแทนอันเป็นเหตุให้มีโทษกักขังขึ้นใหม่ เป็นโทษสำรองหรือโทษประกอบมีไว้สำหรับเปลี่ยนโทษจำคุกกระยะสั้นเป็นกักขัง และการบังคับแทนค่าปรับ ในทางแพ่งเมื่อความผิดเรื่องนิติบุคคลเป็นที่ยอมรับก็ทำให้เกิดผล เรื่องความผิดทางอาญาของนิติบุคคลกฎหมายไทยถือว่านิติบุคคลทำผิดทางอาญาได้ แต่เมื่อจะลงโทษก็ลงได้แต่โทษปรับริบทรัพย์สิน (คำพิพากษาฎีกาที่ 265/2473, 185/2489, 1144/2493, 219/2500) โทษปรับจึงเป็นประโยชน์สำหรับการลงโทษบุคคลบางชนิด⁵³

สำหรับในส่วนของวิธีการชำระค่าปรับนั้น ตามกฎหมายไทยผู้ต้องโทษปรับต้องชำระเงินตามจำนวนที่กำหนดไว้ตามคำพิพากษาต่อศาล ซึ่งตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 29 ต้องชำระภายใน 30 วัน มิฉะนั้นจะต้องถูกยึดทรัพย์สิน หรือถูกกักขังแทนค่าปรับ หลักในเรื่อง

53 พิศุทธิ์ ไตศุกลวรรณ์, "การลงโทษปรับทางอาญา", หน้า 143-144.

เมื่อผู้ต้องโทษต้องชำระค่าปรับภายใน 30 วัน นักกฎหมายบางคนเห็นว่ากำหนดระยะเวลาที่ผ่อนหรือขยายไม่ได้ ระยะเวลา 30 วัน เป็นระยะเวลาที่กำหนดไว้ตายตัว และไม่เกี่ยวกับวิธีพิจารณาความ จึงนำหลักเรื่องอำนาจศาลในการขยายระยะเวลามาใช้โดยอนุโลมไม่ได้ การที่กฎหมายกำหนดทางออกหรือหน้าที่ของศาลไว้เพียง 2 ประการว่าผู้กระทำความผิดไม่ชำระค่าปรับก็ให้ยึดทรัพย์สินหรือกักขัง ย่อมไม่มีทางที่ศาลจะใช้อำนาจเป็นอื่นได้ แต่ก็มีผู้ให้ความเห็นแย้งว่า การขยายระยะเวลาจะทำให้จำเลยมีทางชำระค่าปรับได้ อันเป็นการผิดวัตถุประสงค์ของโทษปรับ มิฉะนั้นก็ต้องใช้วิธีจำคุก หรือกักขังแทนค่าปรับอันเป็นการผิดวัตถุประสงค์ของโทษปรับภายในกำหนดเวลาที่กำหนดคือ 30 วัน แต่การชำระค่าปรับ เป็นเรื่องของการยอมชำระค่าปรับภายในกำหนดเวลาที่กำหนดคือ 30 วัน แต่การชำระค่าปรับขอขยายหรือยืดเยื้อออกไป ซึ่งก็ไม่ใช่เรื่องร้ายแรงอะไรในต่างประเทศ เช่นประเทศอังกฤษ ประเทศสวีเดน ประเทศเยอรมัน และบางรัฐในประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศออสเตรเลีย ก็ยอมให้ขยายเวลาชำระค่าปรับหรือผ่อนเวลาได้ ในประเทศไทยได้เคยมีคำพิพากษาฎีกาที่ 1579/2521 วินิจฉัยว่าการที่จำเลยขอผ่อนชำระค่าปรับจะถือว่าจำเลยไม่ชำระค่าปรับไม่ได้ การผ่อนเวลาเป็นดุลพินิจที่ศาลกำหนดได้ตามความยุติธรรมและเหมาะสม ถ้าผ่อนเวลาแล้วจำเลยไม่ชำระศาลก็ยึดทรัพย์สินใช้ค่าปรับได้ ภายในกำหนด 5 ปี ถ้าไม่ยอมผ่อนเวลาให้จำเลยก็กักขังจำเลยแทนค่าปรับไม่ได้ยุติ (คดีนี้จำเลยเป็นนิติบุคคล) คงต้องใช้วิธียึดทรัพย์สินใช้ค่าปรับอย่างเดียว ซึ่งถ้าทำเช่นนี้จะกระทบกระเทือนต่อเศรษฐกิจของจำเลยและทำให้เสียหายต่อผู้ถือหุ้น ระบบการเงิน การลงทุนภายในประเทศอาจจะกระทบกระเทือนพนักงานของบริษัทและครอบครัว (คดีนี้มีประมาณ 3,000) จะว่างงานศาลจึงยอมขยายระยะเวลาให้ ขณะนี้คำพิพากษาคดีดังกล่าวเป็นบรรทัดฐาน แต่ก็อาจถูกกลับโดยศาลฎีกาในอนาคตก็ได้⁵⁴

จากหลักกฎหมายตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 29 จะเห็นได้ว่าเมื่อศาลพิพากษาให้ปรับจำเลย จำเลยย่อมมีเวลาที่จะปฏิบัติ คือนำค่าปรับมาชำระภายในกำหนด 30 วัน ใน

⁵⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 152.

กรณีที่ไม่มีความเห็นสมควรส่งสัยว่าจำเลยจะหลีกเลี่ยงการชำระค่าปรับจำเลยก็ไม่ถูกกักขัง แต่มี เวลาที่จะนำเงินมาชำระถึง 30 วัน แต่ถ้าจำเลยเป็นคนยากจนจริงจะแก้ไขปัญหานี้ได้อย่างไร จึงเห็นว่าจะนำเรื่องการรอกการกำหนดโทษหรือรอกการลงโทษ (Suspension of Sentence) มาใช้กับโทษปรับด้วยเพราะประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 56 ให้อำนาจศาลแต่เฉพาะกรณีการ ลงโทษจำคุก ซึ่งศาลจะลงโทษจำคุกไม่เกิน 2 ปี ไม่มีกฎหมายใดเปิดช่องทางให้ศาลใช้อำนาจ รอกการลงโทษปรับได้ ทำให้เกิดผลเสียตามที่กล่าวมาแล้วก็คือผู้กระทำผิดเล็ก ๆ น้อย ๆ ที่ศาล จะลงโทษปรับเพราะสภาพแห่งความผิดไม่ถึงขั้นจะลงโทษจำคุก ไม่ได้รับประโยชน์จากการ บรรเทาโทษดังกล่าว ในบางกรณีผู้กระทำผิดโดยไม่เจตนา หรือความผิดไม่ร้ายแรงและไม่มีเงิน ชำระค่าปรับอาจต้องถูกกักขังแทนค่าปรับ ผลจึงกลายเป็นว่ารัฐก็ไม่ได้รับค่าปรับและยังสิ้นเปลือง งบประมาณแผ่นดิน การดูแลผู้ถูกกักขังแทนค่าปรับ ผู้ถูกกักขังต้องเสียสุขภาพจิต และอาจกลาย เป็นอาชญากรขั้นได้ ทั้งไม่มีผลในทางเช็ดหลายเกรงกลัวในการที่จะกระทำ หรือไม่กระทำ หรือ ไม่กระทำความผิดอีก เพราะถือว่ารับโทษเสร็จไปแล้ว ถ้าสามารถรอกการลงโทษได้ในส่วนของ โทษปรับก็ยังคงเป็นข้อเตือนใจว่ามีชนกักขังอยู่อย่างกระทำซ้ำอีก ถ้าทำผิดอีกก็จะมีผลร้าย รุนแรงขึ้น ด้วยเหตุนี้ในบางประเทศตามที่กล่าวมาในตอนต้น จึงมีแนวความคิดว่าควรนำวิธี รอกการกำหนดโทษและรอกการลงโทษปรับมาใช้กับโทษปรับด้วย สำหรับประเทศไทยเรานั้น จากการที่ผู้เขียนได้ศึกษาระบบของโทษปรับมาทั้งหมด จึงเห็นว่ามีความเป็นไปได้ที่จะนำเอา วิธีการรอกการลงโทษ และการรอกการกำหนดโทษปรับมาใช้

3. การแก้ไขประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 56 ใหม่

หลักเกณฑ์ที่ศาลจะรอกการลงโทษหรือรอกการกำหนดโทษได้นั้น ได้บัญญัติไว้ใน ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 56 วรรคหนึ่ง ซึ่งใช้อยู่ในปัจจุบันได้บัญญัติว่า "ผู้ใดกระทำความผิด ซึ่งมีโทษจำคุก และในคดีนั้นศาลจะลงโทษจำคุกไม่เกินสองปี ถ้าไม่ปรากฏว่าผู้ต้องหาได้รับโทษจำคุกมาก่อน หรือปรากฏว่าได้รับโทษจำคุกมาก่อนแต่เป็นโทษ สำหรับความผิดที่ได้กระทำ โดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ เมื่อศาลได้คำนึงถึง อายุ ประวัติ ความประพฤติ สติปัญญา การศึกษาอบรม สุขภาพ ภาวะแห่งจิต นิสัย อาชีพและสิ่งแวดล้อมนั้น หรือสภาพความผิด

หรือเหตุอันควรปรานีแล้วเห็นเป็นการสมควร ศาลจะพิพากษาว่าผู้นี้มีความผิดแต่รอการกำหนดโทษ หรือกำหนดโทษแต่รอการลงโทษไว้แล้วปล่อยตัวไป เพื่อให้โอกาสผู้นี้กลับตัวภายในระยะเวลาที่ศาลจะได้กำหนดแต่ต้องไม่เกินห้าปีนับแต่วันที่ศาลพิพากษา โดยจะกำหนดเงื่อนไขเพื่อคุ้มครองประพฤติดังผู้นี้ด้วยหรือไม่ก็ได้"

จะเห็นได้ว่ากฎหมายบัญญัติว่า "ผู้ใดกระทำความผิด ซึ่งมีโทษจำคุกและในคดีนั้นศาลจะลงโทษจำคุกไม่เกินสองปี" ดังนั้นตามประมวลกฎหมายอาญาปัจจุบันนั้น ศาลจะรอการลงโทษ หรือรอการกำหนดโทษได้เฉพาะ สำหรับโทษจำคุกเท่านั้น จะนำไปใช้กับโทษอย่างอื่น เช่นโทษปรับไม่ได้จึงก่อให้เกิดผลเสียขึ้นดังที่ได้กล่าวมาแล้วตอนต้น ในต่างประเทศจึงได้มีการแนวความคิดว่าควรนำวิธีรอการกำหนดโทษหรือรอการลงโทษมาใช้กับโทษปรับด้วย ยกตัวอย่างเช่นตามประมวลกฎหมายอาญาของประเทศญี่ปุ่น ซึ่งเป็นประมวลกฎหมายที่บัญญัติขึ้นนานแล้วได้บัญญัติไว้ในมาตรา 25 ดังนี้ Article 25 "When any of the following persons is sentenced to penal servitude or imprisonment for not more than three years or a fine of not more than five thousand yen, the execution of the sentence may, according to circumstances, be suspended by that sentence for a period not less than one year nor more than five years as from the day when the sentence becomes irrevocable"

ตามประมวลกฎหมายอาญาของประเทศญี่ปุ่นนี้จะเห็นได้ว่ายอมให้มีการรอการลงโทษได้ทั้งในกรณีที่ศาลจะลงโทษจำคุก หรือโทษปรับเมื่อครั้งมีการร่างประมวลกฎหมายอาญาอาญากรรมการบางท่าน เช่นหม่อมราชวงศ์ เสนีย์ ปราโมช เห็นว่าน่าจะมีการรอการลงโทษอาญาโทษปรับได้ โดยให้เหตุผลว่า เรื่องใดไม่สมควรโทษก็ไม่ควรลงโทษ กรรมการชาวต่างประเทศ

*รายงานการประชุมอนุกรรมการตรวจพิจารณาแก้ไขประมวลกฎหมายอาญา ครั้งที่ 11 34/2482, เมื่อวันที่ 17 มิถุนายน พ.ศ. 2482.

บางคน เช่น นายบรูเนย์ ก็เห็นว่าควรรอกการลงโทษอาญาปรับได้ โดยอ้างกฎหมายของประเทศอิตาลี แต่กรรมการส่วนใหญ่เห็นว่า ถ้ารอกการลงอาญาโทษปรับก็จะเลยไปถึงโทษริบทรัพย์สินด้วย อีกประการหนึ่ง หลักร้อยมีเมื่อทำผิดต้องรับโทษ แต่เพราะไม่อยากให้มีชื่อว่าผู้ต้องโทษเป็นคนขี้คุก จึงรอกการลงอาญาไว้ ส่วนโทษปรับทำให้เกิดฉวยา จุดต่างพ้อยในชีวิต จึงควรต้องรับโทษทันที อย่างไรก็ตามกรรมการมิได้พิจารณาในประเด็นที่ว่า ถ้าผู้ต้องโทษไม่มีเงินชำระค่าปรับก็ต้องรับโทษกักขังแทนค่าปรับ ซึ่งก็คงเป็นจุดต่างพ้อยในชีวิตได้เหมือนกัน เพราะถ้าไม่เปิดโอกาสให้ศาลรอกการลงโทษ หรือรอกการกำหนดโทษปรับได้ในที่สุด ผู้ต้องโทษก็อาจจะต้องรับโทษกักขังแทน และในความผิดที่มีทั้งโทษจำคุกและปรับ ถ้าศาลเมตตาจำเลย วิธีปฏิบัติก็จะกลายเป็นว่าศาลไม่ลงโทษปรับเพราะต้องปรับทันที แต่เลี้ยงไม่ลงโทษจำคุก ซึ่งหนักกว่าแทนแล้วรอกการลงโทษอันจะมีผลให้จำเลยไม่ต้องรับโทษได้เลย วิธีการเช่นนี้ไม่สู้จะดีนัก เพราะการรับโทษปรับทันที อาจดีกว่าการต้องโทษจำคุกแล้วรอกการลงโทษ อย่างไรก็ตามที่ประชุมร่างประมวลกฎหมายอาญาเห็นควรไม่ให้รอกการลงอาญาโทษปรับ โดยอ้างตัวอย่างกฎหมายต่างประเทศ เช่นของประเทศสวีเดน เซอร์แลนด์ที่ให้รอกการลงอาญาเฉพาะโทษจำคุก*

อย่างไรก็ดี ผู้เขียนเห็นว่าแม้จะร่างประมวลกฎหมายอาญาฉบับปัจจุบันนี้เมื่อปี พ.ศ. 2482 จะมีกรรมการส่วนหนึ่งไม่เห็นด้วยให้มีการนำการรอกการลงโทษหรือรอกการกำหนดโทษมาใช้กับโทษปรับได้ด้วย ปัจจุบันนี้เหตุการณ์ได้ผ่านมาถึง 54 ปีแล้ว สภาพสังคมและเศรษฐกิจ และการเมืองได้มีการพัฒนาก้าวหน้ามากมาย จึงเห็นว่าประมวลกฎหมายอาญาที่บังคับใช้อยู่ในเรื่องของการรอกการลงโทษ และรอกการกำหนดโทษปรับได้น่าจะมีผลดีดังต่อไปนี้

* เรื่องเดียวกัน, อนึ่งมีกรรมการบางท่านอ่านมาตรา 25 แห่งประมวลกฎหมายอาญาของประเทศญี่ปุ่นดังกล่าวแล้วตีความว่า ไม่ใช่เรื่องของการรอกการลงอาญาโทษปรับ (ความเห็นของพระยาปลัดพิธีธรรมประคัลภ์, แต่ที่ปรึกษากฎหมายชาวต่างประเทศบางคน เช่น นายอาร์ ก็ยกกับนายยอง บรูเนย์ เห็นว่าเป็นเรื่องให้ศาลมีอำนาจรอกการลงอาญาได้

1. ในด้านของศาล จะเป็นการเปิดโอกาสให้ศาลสามารถใช้ดุลพินิจได้อย่างกว้างขวาง และเหมาะสมมากยิ่งขึ้น เช่น เมื่อกฎหมายได้บัญญัติให้ลงโทษจำคุกและปรับหรืออย่างใดอย่างหนึ่ง ศาลอาจใช้ดุลพินิจรอกการลงโทษได้ตามเห็นสมควรและยุติธรรมเป็นคดี ๆ ไป
2. ในด้านหน่วยงานซึ่งรับผิดชอบเกี่ยวกับการคุ้มครองความประพฤติ คือกรมคุมประพฤติ กระทรวงยุติธรรม ได้ขยายขอบเขตในการปฏิบัติงานได้กว้างขวางมากขึ้น แม้ผู้กระทำผิดที่มีเงินและศาลสั่งรอกการลงโทษปรับไว้โดยไม่ปรับทันที และกำหนดเงื่อนไขให้คุมประพฤตินั้น ผู้นั้นก็จะเกิดความรู้สึกกลัวเกรงและยับยั้งชั่งใจในการกระทำผิดครั้งต่อไป
3. ในด้านของผู้กระทำผิด ผู้กระทำผิดที่เพิ่งกระทำผิดครั้งแรก และไม่ได้กระทำโดยเจตนา และมีฐานะยากจนไม่มีเงินชำระค่าปรับก็ไม่ต้องรับโทษกักขังแทนค่าปรับ ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อบุคคลเหล่านี้
4. ในด้านของรัฐก็จะประหยัดค่าใช้จ่ายในการเลี้ยงดูผู้ถูกกักขังแทนค่าปรับ ซึ่งในแต่ละปีมีจำนวนไม่น้อย เช่นในปีพ.ศ. 2527 เฉพาะที่สถานีที่กักขังกลาง อำเภอธัญบุรี จังหวัดปทุมธานีรัฐต้องเสียงบประมาณถึง 1,352,260 บาท และในปีพ.ศ. 2528 เพิ่มขึ้นเป็น 1,425,880 บาท ในปีพ.ศ. 2529 เพิ่มขึ้นถึง 1,601,007 บาท และมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้นทุกปีตามสภาวะค่าครองชีพและการหาอาหารเลี้ยงดู (งบประมาณนี้สำหรับผู้ต้องโทษกักขังตามคำพิพากษาและกักขังแทนค่าปรับรวมกัน)*
5. ในด้านสถานที่กักขัง ซึ่งได้แก่สถานีตำรวจเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งมักจะคับแคบและไม่ถูกสุขลักษณะ และใช้กักขังผู้ต้องหาอื่น ๆ ด้วย ดังนั้นหากมีการรอกการลงโทษหรือรอกการกำหนดโทษปรับก็จะแบ่งเบาปัญหาอันลงได้มาก
6. ในด้านครอบครัวของผู้กระทำผิด การรอกการลงโทษหรือการรอกการลงโทษปรับเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้กระทำผิดกลับไปประกอบอาชีพหาเลี้ยงครอบครัวของตนเองได้ตามปกติ

* ข้อชี้แจงของกรมราชทัณฑ์ เกี่ยวกับผู้ต้องโทษกักขังประกอบการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา เมื่อพ.ศ. 2530 หน้า 1.

ไม่ทำให้ครอบครัวเดือดร้อนอันจะมีผลต่อเศรษฐกิจของชาติโดยรวม*

จากการศึกษาถึงข้อดีของการรอกการลงโทษหรือรอกการกำหนดโทษปรับดังกล่าวมาแล้ว ผู้เขียนจึงเห็นว่าสมควรแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 56 วรรคหนึ่งใหม่ดังนี้ "ผู้ใดกระทำความผิด ซึ่งมีโทษจำคุกหรือปรับ และในคดีนั้นศาลจะต้องจะลงโทษจำคุกไม่เกินสองปี หรือปรับไม่เกินสี่หมื่นบาท ถ้าไม่ปรากฏว่าผู้นั้นได้รับโทษจำคุกหรือปรับมาก่อน หรือปรากฏว่าได้รับโทษจำคุกหรือปรับมาก่อนแต่เป็นโทษจำคุกหรือปรับ สำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาท หรือความผิดลหุโทษ เมื่อศาลได้คำนึงถึง อายุ ประวัติ ความประพฤติ สติปัญญา การศึกษาอบรม สุขภาพ ภาวะแห่งจิต นิสัย อาชีพและสิ่งแวดล้อมผู้นั้น หรือสภาพความผิดหรือเหตุอันอันควรปรานีแล้ว เห็นเป็นการสมควรศาลจะพิพากษาว่าผู้นั้นมีความผิดแต่รอกการกำหนดโทษหรือกำหนดโทษแต่รอกการลงโทษไว้แล้วปล่อยตัวไป เพื่อให้โอกาสผู้นั้นกลับตัวภายในระยะเวลาที่ศาลจะได้กำหนดแต่ต้องไม่เกินห้าปีนับแต่วันที่ศาลพิพากษา โดยจะกำหนดเงื่อนไขเพื่อคุ้มครองประพฤติดังกล่าวด้วยหรือไม่ก็ได้"

หากมีการแก้ไขกฎหมายให้ศาลรอกการลงโทษหรือรอกการกำหนดโทษปรับได้ถ้าจำนวนค่าปรับไม่เกิน 40,000 บาท ตามที่ได้เสนอนี้ก็จะเป็นประโยชน์ต่อกระบวนการยุติธรรมมากขึ้น โดยศาลเองก็จะมีโอกาสใช้ดุลพินิจได้มากขึ้นด้วย ส่วนหลักเกณฑ์ที่ศาลจะรอกการลงโทษหรือรอกการกำหนดโทษปรับหรือไม่ก็ใช้หลักเกณฑ์เดียวกับโทษจำคุกตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 56 วรรคแรกนี้ และแม้จะเข้าหลักเกณฑ์ตามที่กฎหมายได้บัญญัติไว้แล้วก็ตามก็อยู่ในดุลพินิจของศาลในชั้นสุดท้ายว่าสมควรจะรอกการลงโทษ หรือรอกการกำหนดโทษปรับให้หรือไม่ ไม่จำเป็นที่ศาลจะต้องรอกเสมอไป และเมื่อศาลรอกการลงโทษหรือรอกการกำหนดโทษปรับให้แล้วผู้ได้รับการรอกการ

* วัชรินทร์ บัจเจกวิญญูสกุล, "หมายเหตุท้ายคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3015/2531, คำพิพากษาศาลฎีกา, ฉบับพิมพ์โดยสำนักงานส่งเสริมงานตุลาการ 2531.

ลงโทษหรือรอกการกำหนดโทษปรับ ไปกระทำผิดขึ้นใหม่อีกภายในระยะเวลาที่รอให้ดังกล่าวก็ให้นำมาตรา 58 มาใช้บังคับโดยต้องแก้ไขประมวลกฎหมายอาญามาตรา 58 วรรคแรก ให้รวมถึงโทษปรับด้วย คือถ้าศาลในคดีหลังลงโทษจำคุกหรือปรับก็ให้ศาลในคดีหลังบวกโทษในคดีก่อนที่รอกการลงโทษหรือรอกการกำหนดโทษไว้ เข้ากับโทษในคดีหลังด้วย เช่นเดียวกับการรอกการลงโทษจำคุก

4. ผลกระทบกระเทือนของการรอกการลงโทษและรอกการกำหนดโทษปรับ

แม้การรอกการลงโทษหรือรอกการกำหนดโทษปรับจะมีผลดีหลายประการก็ตาม แต่ก็อาจจะมีผลกระทบที่อาจจะเกิดขึ้นได้บ้างเช่นกัน กล่าวคือ

1. ในด้านของผู้กระทำความผิด หากศาลใช้วิธีการรอกการลงโทษหรือรอกการกำหนดโทษปรับบ่อย ๆ ก็อาจจะทำให้ผู้กระทำความผิดกฎหมายเล็ก ๆ น้อย ๆ มากขึ้น เช่นความผิดตามพระราชบัญญัติจราจรทางบก ซึ่งทั้งผู้ใช้รถและใช้ถนนจะขาดระเบียบวินัยมากยิ่งขึ้น รวมทั้งความผิดที่กระทำด้วยความมั่งง่ายอาจมีแนวโน้มสูงขึ้น โดยไม่ต้องยำเกรงต่อกฎหมาย เพราะไม่ต้องรับโทษปรับทันที

2. ในด้านของศาล การที่กฎหมายเปิดโอกาสให้ศาลใช้ดุลพินิจในการรอกการลงโทษหรือรอกการกำหนดโทษปรับได้นั้น อาจจะทำให้คดีไปสู่ศาลมากยิ่งขึ้น เพราะผู้กระทำความผิดย่อมทราบว่าการปฏิเสธในชั้นสอบสวน และไม่รับสารภาพในชั้นศาลจะมีโอกาสรอกการลงโทษปรับได้มาก การเปรียบเทียบของพนักงานสอบสวนจะลดลงการนำเงินค่าปรับอย่างสูงไปชำระก็จะเกิดขึ้นน้อย ในที่สุดอาจจะมีคดีรอกโรงรอกศาลมาก อันอาจจะทำให้เกิดปัญหาในกระบวนการยุติธรรมได้

3. ในด้านของรัฐ รัฐอาจขาดรายได้ เพื่อนำเงินค่าปรับเข้ามาใช้ในงบประมาณแผ่นดินส่วนหนึ่ง เป็นที่ยอมรับกันว่าในเวลานี้มีผู้ฝ่าฝืนกฎหมายเป็นอันมาก เจ้าหน้าที่เข้มงวดในการรักษากฎหมายก็จะได้อำนาจรับเข้างบประมาณของรัฐเป็นจำนวนมาก เช่น ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2533 จำนวนที่ศาลชั้นต้นที่ราชอาณาจักรได้รับในคดีอาญา โดยเฉพาะค่าปรับ

มีถึง 514,560,591.40 บาท อันนับว่าเป็นจำนวนมากทีเดียว*

แต่ในในเรื่องนี้ถ้าจะวิเคราะห์กันจริง ๆ แล้วจะเห็นว่า การที่รัฐจะขาดรายได้นั้น อันที่จริง ไม่ใช่จุดมุ่งหมายใหญ่ที่สุดของการมีโทษปรับ เพราะการที่แก้ไขให้มีการรอกการลงโทษปรับ หรือรอกการกำหนดโทษปรับได้ ก็ไม่ได้ให้อำนาจศาลรอกการลงโทษปรับในทุกกรณี กล่าวคือถ้าศาลลงโทษปรับเกิน 40,000 บาท ก็ยังเปิดช่องทางให้รัฐมีรายได้ในเรื่องนี้อยู่

4. ในด้านสังคม ประชาชนในสังคมอาจมีความรู้สึกว่าเป็นการปล่อยเสียเข้าป่าไป เพราะผู้กระทำความผิดไม่ได้รับการลงโทษ

ถ้าสำหรับผลกระทบในข้อนี้เห็นว่าในปัจจุบันศาลต่าง ๆ มีสำนักงานคุมประพฤติประจำอยู่ ซึ่งก่อนที่ศาลจะมีคำพิพากษานั้น ศาลมีอำนาจที่จะมีคำสั่งให้พนักงานคุมประพฤติสืบเสาะและพินิจจำเลย เพื่อทำรายงานเสนอต่อศาลประกอบดุลพินิจในการพิจารณาพิพากษาได้ ซึ่งหากศาลเห็นว่าจำเลยรายใดไม่สมควรที่รอกการลงโทษหรือรอกการกำหนดโทษปรับให้ศาลก็ไม่รอชั้นอยู่ที่ดุลพินิจของศาล ดังนั้นก่อนที่ศาลจะรอกการลงโทษหรือรอกการกำหนดโทษให้ก็เป็นการใช้ดุลพินิจไตร่ตรองแล้ว และหลังจากนั้นศาลก็สามารถกำหนดเงื่อนไขเพื่อคุมความประพฤติไว้ภายหลังที่ศาลพิพากษาได้ด้วย จึงไม่ถือว่าเป็นการปล่อยเสียเข้าป่า แต่ประการใด

5. การใช้มาตรการเสริมในการรอกการลงโทษหรือรอกการกำหนดโทษปรับ

จากผลกระทบที่อาจจะเกิดขึ้นจากการรอกการลงโทษหรือรอกการกำหนดโทษปรับที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น ผู้เขียนเห็นว่าเราสามารถที่จะแก้ไขผลกระทบนั้นได้ หากได้นำมาตรการต่าง ๆ มาใช้เสริมในการรอกการลงโทษหรือรอกการกำหนดโทษปรับ มาตรการดังกล่าวคือ

*รายงานประจำปี พ.ศ. 2533 กระทรวงยุติธรรม, หน้า 213.

เศรษฐกิจหรือมีอาชีพมั่นคงอยู่แล้ว แต่หากเป็นผู้ถูกคุมความประพฤติซึ่งมีฐานะยากจน หรือไม่ได้ประกอบอาชีพเป็นกิจจะลักษณะแล้วศาลรอกการลงโทษหรือรอกการกำหนดโทษปรับไว้แล้วมีพนักงานคุมประพฤติอยู่ให้ความช่วยเหลือในเรื่องการฝึกหัดหาอาชีพให้หรือให้การสนับสนุนเรื่องเงินลงทุนในการประกอบอาชีพแล้ว ก็จะเป็นมาตรการอย่างหนึ่งที่จะทำให้การรอกการลงโทษหรือรอกการกำหนดโทษมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

(3) ให้ละเว้นการคบหาสมาคม หรือการประพฤติได้อันอาจนำไปสู่การกระทำ ความผิดในทำนองเดียวกันอีก

สำหรับเงื่อนไขข้อนี้ก็เป็นเงื่อนไขที่ล้ำค้ำอีกข้อหนึ่งที่ทำให้มาตรการรอกการลงโทษหรือการรอกการกำหนดโทษปรับได้ผลมากยิ่งขึ้น กล่าวคือถ้าศาลเห็นว่าควรรอกการลงโทษหรือรอกการกำหนดโทษปรับให้กับจำเลยรายใด และเพื่อป้องกันไม่ให้จำเลยรายนั้นกลับไปกระทำ ความผิดในลักษณะเดียวกันอีก ศาลก็สามารถที่จะกำหนดเงื่อนไขห้ามไม่ให้กระทำ ได้ โดยเฉพาะในคดีที่ผู้กระทำความผิดมีฐานะ เศรษฐกิจดี เช่นความผิดตามพระราชบัญญัติโรงงาน พระราชบัญญัติสุรา พระราชบัญญัติป่าไม้ เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีพนักงานคุมประพฤติคอย สอดส่องดูแลให้ผู้ถูกคุมความประพฤติได้ปฏิบัติตามเงื่อนไขที่ศาลกำหนด ก็จะทำให้การคุมความ ประพฤติประสบบความสำเร็จยิ่งขึ้น

(4) ให้ไปรับการบำบัดรักษาการติดยาเสพติดให้โทษ ความบกพร่องทาง ร่างกายหรือจิตใจ หรือความเจ็บป่วยอย่างอื่น ณ สถานที่และตามระยะเวลาที่ศาลกำหนด

(5) เงื่อนไขอื่น ๆ ตามที่ศาลเห็นสมควรกำหนดเพื่อแก้ไขฟื้นฟู หรือป้องกันมิ ให้ผู้กระทำความผิดกระทำหรือมีโอกาสกระทำความผิดขึ้นอีก

สำหรับเงื่อนไขข้อนี้เป็นเงื่อนไขที่เปิดกว้างให้กับศาลได้ใช้ดุลพินิจในการรอกการลงโทษหรือรอกการกำหนดโทษปรับได้อย่างกว้างขวาง และศาลสามารถที่จะลงโทษปรับได้อย่างสบายใจ ไม่ต้องกังวลหากลงโทษปรับแล้ว ศาลสามารถที่จะรอกการลงโทษหรือรอกการกำหนดโทษได้ เพราะเมื่อรอกแล้วศาลสามารถที่จะกำหนดเงื่อนไขใด ๆ ก็ได้เพื่อป้องกันมิให้ผู้กระทำความผิดนั้นกระทำ หรือมีโอกาสกระทำความผิดขึ้นอีก

จากการที่นำเอาระบบงานคอมพิวเตอร์มาใช้ โดยศาลสามารถเลือกกำหนดเงื่อนไข ข้อใดข้อหนึ่งทั้งห้าข้อตามความเหมาะสมกับผู้กระทำผิดแต่ละรายก็จะทำให้ศาลสามารถใช้โทษปรับ แทนโทษจำคุกกระยะสั้นได้มากขึ้น เพราะเมื่อลงโทษปรับแล้วสามารถที่จะรอกการลงโทษหรือรอ การกำหนดโทษได้ และเมื่อรอแล้วก็ยังมีหน่วยงานคอมพิวเตอร์รับผิดชอบดูแลให้ผู้ซึ่งกระทำ ความผิดนั้นได้กลับตนเป็นคนดีต่อไป นอกจากนี้งานของกรมคอมพิวเตอร์ก็ได้ขยายขอบเขตความ รับผิดชอบออกไปอย่างกว้างขวางมากขึ้น

5.2 การให้ผู้ถูกคุมความประพฤติทำงานบริการสังคม ในกรณีที่ศาลรอกการลงโทษ หรือรอกการกำหนดโทษตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 56 วรรคสอง (1) ตอนท้าย ได้กำหนดไว้ว่า "ให้จัดให้กระทำการกิจกรรมบริการสังคม หรือสาธารณประโยชน์ตามที่ เจ้าพนักงาน และผู้กระทำความผิดเห็นสมควร " ซึ่งเงื่อนไขข้อนี้เป็นเงื่อนไข ซึ่งได้มีการแก้ไขเพิ่มเติม ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 56 ใหม่เมื่อปี พ.ศ. 2532 เป็นต้นมา ซึ่งเป็นมาตรการการ ใหม่อีกมาตรการหนึ่งที่ศาลสามารถกำหนดเงื่อนไขให้ผู้กระทำความผิดไปทำงานบริการสังคมแทน การเลือกจำคุกกระยะสั้นได้ และปัจจุบันนี้ศาลและสำนักงานคุมประพฤติต่าง ๆ ก็ได้ใช้มาตรการ นี้อย่างกว้างขวาง ดังนั้นหากมีการแก้ไขกฎหมายให้ศาลสามารถรอกการลงโทษหรือรอกการกำหนด โทษปรับได้ ศาลก็สามารถที่จะกำหนดเงื่อนไขให้ผู้กระทำความผิดไปทำงานบริการสังคม หรือบริการ สาธารณประโยชน์ตามที่ เจ้าพนักงานและผู้กระทำความผิดเห็นสมควรได้ ซึ่งการใช้มาตรการนี้ เสริมขึ้น จะเห็นได้ว่าแม้ผู้กระทำความผิดจะได้รับการรอกการลงโทษ หรือรอกการกำหนดโทษปรับ แต่ก็ต้องไปทำงานบริการสังคม โดยไม่ได้รับค่าตอบแทนเพื่อชดเชยความผิดที่ได้กระทำต่อสังคม สำหรับจำนวนชั่วโมงที่จะต้องไปทำงานบริการสังคมนั้น ศาลอาจคิดคำนวณจำนวนชั่วโมงตามอัตรา ค่าปรับที่ศาลได้รอกการลงโทษไว้ได้ ซึ่งการใช้มาตรการนี้จะทำให้ผู้กระทำผิดแม้จะมีเงินก็ต้อง ไปทำงานตามคำสั่งศาลแทนการลงโทษปรับก็จะทำให้เกิดความเกรงกลัวมากยิ่งขึ้น

จากการศึกษา ถึงการนำวิธีการรอกการลงโทษและรอกการกำหนดโทษปรับมาใช้ในประเทศ ไทยนั้น ผู้เขียนขอวิเคราะห์ที่ปัญหาบางประการเกี่ยวกับการนำการรอกการลงโทษปรับมาใช้ดังต่อไปนี้

1. หากกลงโทษปรับแล้วให้ศาลรอกการลงโทษหรือรอกการกำหนดโทษปรับได้แล้ว
ทำไมไม่ให้ศาลลงโทษจำคุกแทนแล้วรอกการลงโทษหรือการกำหนดโทษตามประมวลกฎหมาย
อาญา มาตรา 56 ก็ทำได้อยู่แล้วไม่ต้องแก้ไขกฎหมายใหม่ด้วยจะไม่ดีกว่าหรือ

สำหรับประเด็นนี้ผู้เขียนว่าการรอกการลงโทษหรือรอกการกำหนดโทษจำคุกกับการเปิด
โอกาสให้ศาลรอกการลงโทษและรอกการกำหนดโทษปรับนั้น ผลแตกต่างกันกล่าวคือวัตถุประสงค์
สำคัญของการนำโทษปรับมาใช้นั้นก็ เพื่อที่จะหลีกเลี่ยงการลงโทษจำคุกระยะสั้น เพราะโทษ
จำคุกนั้นเป็นโทษที่ลงแก่เสรีภาพของผู้กระทำผิด ในขณะที่โทษปรับเป็นโทษที่ลงแก่ทรัพย์สิน
ของผู้กระทำผิด แต่การที่ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 56 ของไทยนั้นเปิดโอกาสให้ศาลรอก
การลงโทษหรือรอกการกำหนดโทษได้เฉพาะโทษจำคุกเท่านั้น ไม่เปิดโอกาสให้ศาลรอกการลงโทษ
และรอกการกำหนดโทษปรับได้ด้วย ทำให้ผู้กระทำผิดเล็ก ๆ น้อย ๆ ที่ศาลจะลงโทษปรับ
เพราะสภาพแห่งความผิดไม่ถึงขั้นจะลงโทษจำคุก ไม่ได้รับประโยชน์จากการบรรเทาโทษ
ดังกล่าว เพราะผู้กระทำผิดที่มีฐานะยากจนที่กระทำผิดไปโดยไม่เจตนา หรือความผิดไม่
ร้ายแรง และไม่มีเงินชำระค่าปรับก็ต้องถูกกักขังแทนค่าปรับ ซึ่งเป็นการผิดวัตถุประสงค์
ของโทษปรับที่ต้องการลงแก่ทรัพย์สินของผู้กระทำผิด กลายเป็นการลงแก่เสรีภาพของผู้กระทำ
ผิดไป ดังนั้นหากศาลเห็นว่าการลงโทษปรับแล้ว จำเลยไม่อาจชำระค่าปรับได้ทันที ศาล
จึงเลี่ยงไปลงโทษจำคุก ซึ่งหนักกว่าแทนแล้วรอกการลงโทษหรือรอกการกำหนดโทษปรับให้ผลก็
จะกลายเป็นว่าจำเลยไม่ต้องรับโทษเลย แต่หากเปิดโอกาสให้ศาลสามารถลงโทษปรับแล้ว
รอกการลงโทษหรือรอกการกำหนดโทษได้แล้วจำเลยก็ได้รับโทษเพียงแต่ศาลรอกการลงโทษหรือรอก
การกำหนดโทษได้แล้ว จำเลยก็ได้รับโทษเพียงแต่ศาลรอกการลงโทษหรือรอกการกำหนดโทษไว้
ก็ยังเป็นข้อเตือนใจว่ามีชนกบัคหลังอยู่อย่ากระทำผิดขึ้นอีก ถ้าทำผิดอีกก็จะมีผลร้ายรุนแรงขึ้น
ศาลก็มีทางเลือกมากขึ้นไม่ต้องลงโทษจำคุกผู้กระทำผิดเล็ก ๆ น้อย ๆ ที่โทษจริง ๆ ควรจะมีแต่
ปรับเท่านั้น

2. หากลงโทษปรับแล้วใช้วิธีการรอกการลงโทษหรือรอกการกำหนดโทษปรับไว้ศาล
ใช้วิธีการผ่อนชำระค่าปรับให้ไม่มีผลดีกว่าหรือ

สำหรับปัญหานี้ผู้เขียนเห็นว่าตามคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1579/2521 ที่วินิจฉัยให้
ผ่อนชำระค่าปรับได้นั้น เป็นคดีซึ่งนิติบุคคลกระทำผิดถ้าศาลไม่ยอมผ่อนเวลาให้ก็มีแต่ต้องยึดทรัพย์
โดยไม่มีทางกักขังแทนค่าปรับ ดังนั้นการที่ศาลผ่อนเวลาแก่จำเลยที่เป็นทั้งนิติบุคคล และ
อ้างเหตุผลทางเศรษฐกิจการลงทุน ซึ่งควรรับฟังได้ และมีน้ำหนักพอที่ศาลจะผ่อนเวลา
ให้อยู่มาก แต่ถ้าเป็นบุคคลธรรมดาที่ไม่ทราบเหมือนกันว่าศาล จะตีความกฎหมายผิดแผก
ออกไปอีกแบบหนึ่งหรือไม่ เพราะไม่มีกฎหมายได้บัญญัติไว้ให้ผ่อนเวลาได้ คำพิพากษาศาล
ฎีกานี้อาจจะมีการกลับได้ในอนาคต ดังนั้นหากจะให้ศาลผ่อนหรือขยายระยะเวลาชำระค่า
ปรับได้ก็ต้องแก้ไขเพิ่มประมวลกฎหมายอาญาในเรื่องนี้ต่อไป เพื่อให้ศาลสามารถใช้ดุลพินิจ
ภายในกรอบของกฎหมายได้ ซึ่งการผ่อนเวลาชำระค่าปรับที่มีใช้ในหลายประเทศ เช่น
ประเทศเยอรมัน ออสเตรเลีย สเปน และนอร์เวย์ การผ่อนเวลา เช่นนี้เป็น
ประโยชน์แก่ผู้ที่มีรายได้ตามกำหนดเวลา และการปรับอาจเกิดคนละช่วงเวลากับการ
รายได้ เช่น ข้าราชการ หรือผู้มีเงินเดือนที่มีกำหนดจ่ายเป็นคราว ๆ เกษตรกรที่มี
รายได้ตามฤดูกาล ในทางจิตวิทยากล่าวกันว่า การผ่อนเวลาทำให้ผู้ต้องโทษต้องชำระค่าปรับ
หลายหน จึงมีผลดีในทางทำให้ผู้นั้นรู้สึกสำนึกถึงความผิดของตนเองทุกครั้งที่ต้องชำระค่าปรับ
อันจะทำให้เข็ดหลาบ และไม่กระทำผิดขึ้นอีก ซึ่งนับว่าได้ผลดีกว่าการชำระค่าปรับจำนวน
มากเพียงหนเดียว⁵⁴

ผู้เขียนจึงเห็นว่า การผ่อนชำระค่าปรับกับการรอกการลงโทษหรือรอกการกำหนดโทษปรับ
นั้น มีผลแตกต่างกัน กล่าวคือการผ่อนชำระค่าปรับนั้น สามารถนำมาใช้ได้กับกรณีที่นิติบุคคล
กระทำผิด หรือบุคคลกระทำผิดที่มีฐานะพอสมควร เมื่อศาลเปิดโอกาสให้ผ่อนชำระค่าปรับได้

⁵⁴ โกลแมน ภักธรภิรมย์, "โทษปรับ", หน้า 459.

นิติบุคคลหรือบุคคลประเภทนั้น ก็สามารถที่หาเงินมาผ่อนชำระค่าปรับตามกำหนด ได้ สามารถ
 รอกการลงโทษ หรือรอกการกำหนดโทษปรับนั้น นำมาใช้กับบุคคล ซึ่งมีฐานะยากจนจริง ๆ ซึ่ง
 บุคคลเหล่านี้ แม้ศาลจะผ่อนหรือขยายระยะเวลาชำระค่าปรับให้ก็ยัง ไม่สามารถหาชำระค่าปรับ
 ได้อยู่ดี ดังนั้นหากไม่มีการเปิดโอกาสให้กับบุคคลประเภทนี้ บุคคลเหล่านี้ก็ต้องถูกกักขังแทน
 ค่าปรับอยู่ดี ดังนั้นหากศาลมีทางเลือกวิธีนี้ด้วยศาลก็สามารถที่จะใช้ดุลพินิจได้กว้างขวางมากขึ้น

3. การกระทำความผิดของบุคคลบางประเภทหรือความผิดบางลักษณะนั้น มีโทษ
 ปรับเพียงอย่างเดียว บางครั้งการลงโทษจำคุกไม่เหมาะสม การลงโทษปรับเพียงเล็กน้อยก็
 ไม่มีความหมาย สำหรับบุคคลหรือนิติบุคคลเหล่านี้ ดังนั้นหากเปิดโอกาสให้ศาลสามารถรอกการ
 ลงโทษหรือรอกการกำหนดโทษปรับได้แล้วมาตรการคุมความประพฤติ หรือมาตรการให้ไป
 ทำงานบริการสังคมจะเป็นประโยชน์มากกว่า และศาลมีทางเลือกมากยิ่งขึ้น ซึ่งผู้เขียนขอ
 ยกตัวอย่างคดีที่บริษัทมติชน จำกัด ถูกฟ้องฐานดูหมิ่นเจ้าพนักงาน ตามคดีหมายเลขแดงที่
 2202/2534 ของศาลแขวงพระนครเหนือ ระหว่างพนักงานอัยการ กรมอัยการ กองแขวง
 พระนครเหนือ โจทก์ บริษัทมติชนจำกัด โดยนายเรืองชัย ทรัพย์นิรันดร์ ที่ 1 นายสมหมาย
 ปาริจฉัตต์ ที่ 2 จำเลย คดีนี้โจทก์ฟ้องจำเลยให้การรับสารภาพฟังได้ว่า เมื่อวันที่ 28
 มกราคม 2534 เวลากลางวัน บริษัทมติชน จำกัด จำเลยที่ 1 (โดยนายเรืองชัย
 ทรัพย์นิรันดร์ ผู้ได้รับมอบอำนาจให้กระทำการแทนจำเลยที่ 1) และจำเลยที่ 2 ซึ่งเป็น
 บรรณาธิการผู้พิมพ์ผู้โฆษณาหนังสือพิมพ์มติชนของจำเลยที่ 1 ได้บังอาจร่วมกันดูหมิ่นสมเด็จพระ
 พระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราชสกลมหาสังฆปริณายก (เจริญ สุวฑฺฒโน) ซึ่งดำรง
 ตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดบวรนิเวศวิหารด้วย ซึ่งเป็นเจ้าพนักงานตามกฎหมาย ซึ่งกระทำการ
 ตามหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช และเจ้าอาวาสวัดบวรนิเวศวิหาร โดยร่วมกันเขียนและลง
 หนังสือพิมพ์มติชน ฉบับที่ 14 ฉบับที่ 4710 ฉบับวันจันทร์ที่ 28 มกราคม 2534 คอลัมน์
 "ใครคือทศศาสตร์" ว่า เป็นทศศาสตร์แห่งยุคสมัยเอาเงินงบประมาณ 100 ล้านบาท ซึ่ง
 ได้รับมาไปใช้จ่ายส่วนตัว เป็นผู้แหวกแนวจริยธรรมย้ายพระวินัย พยายามยัดคุกระวางให้
 กับผู้มีศรัทธา กระจายอำนาจรายละเอียดปรากฏตามหนังสือพิมพ์ท้ายฟ้อง เหตุเกิดที่แขวง
 ลาดยาว เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร และที่ตำบล อำเภอ จังหวัด ทวีราชอาณาจักร

พิพากษาว่า จำเลยทั้งสองมีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 136 คำสั่งของคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน ฉบับที่ 41 ลงวันที่ 21 ตุลาคม 2519 ข้อ 3. แม้จะให้การรับสารภาพก็ไม่ลดโทษให้ สำหรับจำเลยที่ 1 มีฐานะเป็นนิติบุคคล ลงโทษปรับ 2,000 บาท ส่วนจำเลยที่ 2 ลงโทษจำคุก 1 ปี และปรับ 2,000 บาท ได้พิเคราะห์พฤติการณ์ประกอบรายงานการสืบเสาะและพินิจของพนักงานคุมประพฤติเกี่ยวกับจำเลยที่ 2 รวมทั้งคำแถลงของจำเลยที่ 2 แล้วได้ความว่า ภายหลังจากได้ทราบถึงการกระทำผิดจำเลยที่ 2 ได้ขวนขวาย และพยายามทุกวิถีทางในการที่จะบรรเทาผลร้าย และความเสียหายที่กระทบต่อสมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราชสกลมหาสังฆปริณายก ผู้เสียหาย เช่น ลงพิมพ์โฆษณาขอประทานอภัยเกี่ยวกับความผิดที่เกิดขึ้น ในหนังสือพิมพ์มติชนรายวัน หน้า 1 รวม 3 วัน ติดต่อกัน ตามเอกสารท้ายคำแถลงฉบับลงวันที่ 4 กุมภาพันธ์ 2534 ได้มีการปิดหนังสือพิมพ์มติชนรายวัน หยุดการลงพิมพ์โฆษณาและจำหน่าย เป็นเวลา 3 วัน ติดต่อกัน ตามหนังสือพิมพ์มติชน รายวันฉบับลงวันที่ 31 มกราคม 2534 และหนังสือพิมพ์แนวหน้า ฉบับลงวันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2534 เอกสารท้ายคำแถลงหมายเลข 8 และ 9 นอกจากนั้น ยังปรากฏว่าได้มีการขอประทานโอกาสเข้าเฝ้า เพื่อขอประทานอภัย และสมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราชสกลมหาสังฆปริณายก ก็ประทานโอกาสให้เข้าเฝ้า และรับสั่งให้อภัยไม่คิดเอาโทษ ตามภาพถ่ายท้ายคำแถลงของจำเลย ฉบับลงวันที่ 13 กุมภาพันธ์ หมายเลข 2 เอกสารหมายเลข 3 และ 4 ซึ่งภาพถ่ายและเอกสารดังกล่าวมีพระมหานายก เลขาธิการสมเด็จพระสังฆราชลงชื่อรับรอง เป็นการแสดงให้เห็นว่าจำเลยที่ 2 ได้ตระหนัก และรู้สึกสำนึกในความผิดที่เกิดขึ้น ไม่ปรากฏว่าจำเลยที่ 2 เคยได้รับโทษจำคุกมาก่อน จึงเห็นสมควรให้รอการลงโทษจำคุกจำเลยที่ 2 ไว้มีกำหนด 2 ปี และกำหนดเงื่อนไขเพื่อคุมความประพฤติจำเลยที่ 2 ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 56 โดยให้จำเลยที่ 2 มารายงานตัวต่อพนักงานคุมประพฤติ ทุก 3 เดือน ต่อครั้ง มีกำหนดเวลา 1 ปี เกี่ยวกับโทษให้จัดการตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 29,30 ธิหนังสือพิมพ์ของกลาง

จากตัวอย่างคดีนี้จะเห็นได้ว่า สำหรับจำเลยที่ 1 ซึ่งมีฐานะเป็นนิติบุคคลนั้น ศาลลงโทษปรับเพียง 2,000 บาท เท่านั้น ซึ่งเงินเพียง 2,000 บาท นั้น ไม่มีความหมาย

สำหรับจำเลยเลย ดังนั้นตามตัวอย่างในคดีนี้ หากกฎหมายเปิดโอกาสให้ศาลรอกการลงโทษ หรือรอกการกำหนดโทษปรับได้แล้ว ศาลสามารถใช้วิธีการคุมความประพฤติจำเลย และให้จำเลยกระทำกิจกรรมบริการสังคม หรือบริการสาธารณประโยชน์ต่าง ๆ ได้เช่น ให้ตีพิมพ์บทความส่งเสริมพุทธศาสนาและศีลธรรมอันดี ของประชาชน อีกทั้งส่งเสริมให้ประชาชนเคารพต่อกฎหมายอย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง อย่างนี้เป็นต้น ซึ่งวิธีการนี้นอกจากจะทำให้จำเลยเกิดความเกรงกลัวแล้ว ยังสามารถทำให้จำเลยได้กระทำกิจกรรมบริการสังคมเป็นการชดใช้ความผิดที่กระทำต่อสังคมได้อีกด้วย